

UiT Norges arktiske universitet

Fakultet for humaniora, samfunnsvitenskap og lærerutdanning

Samisk 1. språk på universitetene

En kvalitativ studie av overgangen av å ha samisk 1. språk til å praktisere norsk akademisk på universiteter

Jon Isak Guttorm Ballari

Masteroppgave i pedagogikk

Mai 2021

Emnekode: PED-3900

© Jon Isak Guttorm Ballari, 2021

Samisk 1.språk på universitetene

<https://munin.uit.no/>

Nøkkelord: *Språk, utdanning, samiske studenter, overgang, tilrettelegging, valg.*

SAMMENDRAG

Dette er en kvalitativ studie som vil belyse utfordringer med samenes overgang fra å ha samisk 1. språk gjennom hele barndommen, til situasjoner hvor de må praktisere akademisk norsk på universiteter og høyskoler. I intervjuer med fem personer som er knyttet til det 1. språklige samiske samfunnet, belyses noen av de mest utslagsgivende faktorene som oppstår blant samer i det norske akademiske studiemiljøet.

Problemstillingen er som følger: *Hvordan oppleves overgangen fra å ha samisk som førstespråk gjennom barndommen til å måtte praktisere norsk på universitetsnivå?* I tillegg vil jeg formulere underspørsmål:

Vil min primære problemstilling medføre at samiske ungdommer ikke velger å ta høyere utdanning på universitetsnivå?

Siden problemstillingen omhandler språkforskning, var valget av Basil Bernstein (1974) som sentral teoretiker naturlig. I det teoretiske rammeverket inngår identitetsforskning hvor Nystad (2017), som fokuserer på samiske barns identitetsutvikling er en av referansene. I tillegg til Nystad anvendte jeg Bourdieu for å se identitet som en viktig del av pedagogikken. Til sammen belyser disse teoretikerne viktige sider ved identitetsspørsmålet. Studien tilsikter en hermeneutisk tilnærming, hvor mye av forskningstiden er brukt til å tolke tekster og empirien jeg selv har framskaffet gjennom intervju og observasjon. Datamaterialet er i etterkant ikke blitt behandlet med noe spesielt dataprogram. Studien inneholder lite kategorier og koder, fordi jeg har hatt tillit til at jeg har utformet en oversiktlig og rimelig tolkning av datamaterialet på egenhånd. I tillegg var det få intervjupersoner og intervjutiden var ikke lang, dermed så jeg dette som unødvendig. Jeg har valgt å analysere materialet med utgangspunkt i «Grounded Theory», Charmaz (2006). Etter metoddelen drøfter jeg hele prosjektet og de fleste avsnitt er preget av egne diskusjoner rundt tematikken.

ABSTRACT

This is a qualitative study that will shed light on challenges for the Sami peoples' transition from having a Sami 1st language throughout childhood, to the fact that they must practice academic Norwegian at universities and colleges. By interviewing five persons who are connected to the first linguistic community, some of the most decisive factors are highlighted as to why there are challenges among the Sami people in the Norwegian academic study environment. The thesis question is as follows: *How is the transition from having Sami as a first language throughout childhood to most likely having to practice Norwegian if one is to study further at university level?* In connection to the thesis question, I am also interested in seeing the connection to why there is a low number of people with higher education in the farthest northern regions of Norway. Thus, I have created a sub-question that reads as follows: *Can this prevent Sami young people from choosing higher education at university level?* As the thesis question contains language research, Basil Bernstein (1974) is a natural choice. In the theoretical framework, there is also room for identity research where Nystad (2017), who focuses on Sami children's identity development, is mentioned. In addition to Nystad, I have brought forward Bourdieu to see identity in more pedagogical site. Together, these two have been the theoreticians that reflect the question of identity. According to these theoreticians, the theory part is characterized by articles to formulate more opinions and theory around what can promote the thesis question. This study is characterized by a hermeneutic approach, where much of the research time is spent interpreting texts and not least the empirical data I have formed myself. The data material has not been subsequently processed with any special computer program. The study contains of few categories and codes, because I rely on that I have made a clear and good interpretation of the data material on my own. In addition, there were few interviewees and the interviews did not take long timewise, so I saw that as unnecessary. I have chosen to analyse based on "Grounded Theory", Charmaz (2006). With the grounded theory, I have built up the whole project with a common thread based on the thesis question. After the method section, the entire will be discussed, in most sections it is characterized by my discussions around this study's' themes.

FORORD

Ti måneders arbeid med masterprosjektet går mot ende, og tiden som student ved Universitetet i Tromsø er snart over. Det har vært fem fantastiske år som har gitt meg masse kunnskap og personlig utvikling. 15. mai har vært en merkedag i kalenderen i mange måneder. Det blir merkelig å ikke skulle tenke på masteroppgaven mer når jeg leverer den inn, så det føles også litt vemodig. Samtidig er jeg veldig spent og gruegleder meg til å bruke pedagogikken på arbeidsmarkedet. Veien videre er ikke helt planlagt ennå, men i løpet av mai eller juni, vil det være fastsatt.

Jeg har opplevd en positiv studietilværelse på UiT, det er en fantastisk skole og jeg har hatt mange fine medstudenter både i bachelor- og masterprogrammet. I tillegg har jeg vært heldig med å få oppleve et semester i Danmark. Det siste året har også studietilværelsen vært preget av Covid-19-pandemien, noe som har bidratt til mer selvstendig arbeid og betydelig mer hjemmekontor.

Problemstillingen har bakgrunn i at jeg selv er samisk, men behersker ikke selv samisk i like stor grad som i barndommen. Som barn gikk jeg på samisk skole; til og med matematikkbøkene var skrevet på samisk. I tillegg fikk jeg to timer norsk i uken på den tiden. Da jeg var 10 år gammel, valgte jeg å skifte beite til norskklasser, både av sosiale og faglige grunner. Faglig var det allerede utfordrende på barneskolen. Jeg mener å huske jeg tenkte det ville bli enda mer utfordrende på mellomtrinnet. Jeg angrer egentlig ikke på valget, jeg skriver helt greit akademisk, selv om jeg i tidligere oppgaver har fått tilbakemeldinger om at det ikke er akademisk nok. Så i dette prosjektet ville jeg finne ut om det er faktorer som medfører at det kan bli slik og om dette gjelder andre samisktalende personer. For å innskrenke problemstillingen valgte jeg å fokusere på 1. språklige samer. Hvis jeg skulle inkludert 2. og kanskje 3. språklige, har de fleste norsk som sitt morsmål, da vil de mest sannsynlig ikke ha slike utfordringer jeg ser etter.

Nå som det nærmer seg innlevering, vil jeg takke Jens- Ivar Nergård. Selv med en pandemi, har jeg kunne kontaktet Jens når jeg vil; både fysisk og digitalt. Det har vært givende å kunne diskutere samiske forhold og de utfordringer de byr på for pedagogikken med han. Det jeg setter veldig pris på var den starten jeg fikk etter et møte med Jens, og etter det har jeg aldri sett meg tilbake. Uten den starten, kunne det vært vanskelig å skrive resterende til den 18. mai. I tillegg har jeg samiske foreldre som gjerne diskuterer oppgaven hver gang jeg ser dem.

Derfor retter jeg en stor takk til dem, de er også en av grunnene til at denne oppgaven ble en realitet. Tusen takk!

Jon Isak Guttorm Ballari

Tromsø, 18. mai 2021

Innholdsfortegnelse

Sammendrag.....	I
Abstract.....	II
Forord.....	III
1 Introduksjon	1
1.1 Min bakgrunn.....	1
1.2 Problemstilling	2
1.3 Pedagogisk tilnærming.....	2
2 Samisk utdanningshistorie.....	3
2.1 Innledning.....	3
2.2 Seminarium og «finnefondet».....	3
2.2.1 Nasjonalisme	5
2.2.2 Internatet	6
2.2.3 Kulminasjonsfasen.....	8
2.2.4 1950-1970	9
2.3 Folketellingen 1970.....	11
2.3.1 Ettervirkninger i dag	12
2.4 Utdanningsforløpet: fra barnehagen til universitetet.....	13
2.5 Veien videre.....	14
3 Avhandlingens teoretiske orientering	15
3.1 Innledning.....	15
3.2 Hva kjennetegner språket i et samisk samfunn?	15
3.2.1 Bernstein i lys av språk	15
3.3 Samisk identitet	18
3.3.1 Habitus	20
3.3.2 Kapital.....	22
3.4 Kulturinnovatør	23
3.4.1 Rollespill.....	25
3.5 Utdanning i nord.....	26
3.5.1 Tabell, samisk i grunnskolen	28

3.5.2	Tabell, utdanningsnivå i samiske områder.....	29
3.6	Negativitet rundt utdanning	30
3.7	Behov for sykepleierutdanning dypt inne i Sápmi?	31
4	Metodisk tilnærming	35
4.1	Innledning.....	35
4.2	Valget av kvalitativ og kvantitativ metode.....	35
4.3	Hermeneutikk: vitenskapsteori	36
4.3.2	Intervju som kunnskapsnett.....	39
4.4	Fremgangsmåte og prosess	40
4.4.1	Gjennomføring av intervju.....	42
4.5	Validitet og reliabilitet.....	43
4.6	Generaliserbarhet, transparens og etikk	45
5	Presentasjon av det empiriske materialet.....	47
5.1	Oppsummering	59
6	Innledning.....	61
6.1	Mine funn	61
6.2	Valg unge må ta.....	64
6.3	Språk.....	65
6.4	Videre forskning.....	68
6.5	Avsluttende konklusjon.....	70
7	Litteraturliste	71

Figurliste

Figur 1. Samisk i grunnskolen.....	s.28
Figur 2. Utdanningsnivå i samiske områder.....	s.29
Figur 3. For fulltidsstudiet varierte tallene slik.....	s.32
Figur 4. For nettstøttet sykepleierutdanning var søkertallene slik.....	s.33

Figur 5. Den hermeneutiske sirkel.....	s.37
Figur 6. Samer og Sápmi i kart.....	s.66
Vedlegg 1: Meldeskjema (NSD).....	s.77
Vedlegg 2: Informasjonskriv og samtykkeerklæring.....	s.80
Vedlegg 3: Intervjuguide.....	s.84

1 Introduksjon

1.1 Min bakgrunn

Masteroppgaven er en oppgave preget av bakgrunnen min. Personlig er jeg samisk og har brukt samisk daglig til jeg var 12-13 år. Det var vanlig med 7 timer samisk på skolen, men det var et skille hvor samisk foregikk i det faglige og norsk i det sosiale. Mitt foretrukkedene språk var det samiske språket fra jeg var født og fortsatte med det i barnehagen og til og med barneskolen. Jeg valgte å gå bort fra samisk på mellomtrinnet, i alle fall som 1. språk. Det er fortsatt litt usikkert hva grunnen til valget av norsk som 1- språk var, men jeg mener det var sosiale miljøet som avgjorde overgangen. I dag er jeg ikke fornøyd med valget, men mener det hjalp meg veldig på videregående skole og nå på universitetet. De små grunnleggende norskkunnskapene ville mest sannsynlig være dårligere enn de kanskje er nå. Derfor tror jeg også at masteroppgaven jeg skriver nå ville vært en større utfordring, hvis jeg hadde valgt å fortsette med samisk på grunnskolen.

Refleksjonene bak denne oppgaven har ikke vært i tankene før nå nylig. Det var ikke før bacheloroppgaven jeg la merke til mangelen på tilfredsstillende akademiske skrivekunnskaper. Derfor var tanken å skrive en oppgave om temaet omhandlende overgangen fra samisk til norsk. Jeg vil utforske om dette kan sees i sammenheng med utfordringer og lave karakterer. Det er spennende om noen andre med samisk bakgrunn også har en lignende opplevelse som mine opplevelser. Det vil være bra, for min del og spesielt andre med samisk bakgrunn, å se om de opplever en språklig og læringsmessig stagnering på universitetsnivå. Så er det også nå mulighet for å utdype om jeg tok riktig valg når jeg valgte å avslutte samisk og starte med norsk som 1. språk på mellomtrinnet, eller om jeg skulle ha fortsatt med samisk løpet ut. Grunnen til at temaet bør belyses er at elever med samisk bakgrunn faktisk har en utfordring på universitetene. I dag er det mange samer som velger bort høyere utdanning, og personlig var jeg lenge i villrede om jeg ville fortsette skolegangen etter videregående. Det er spesielt i de nordlige delene av landet det kan bemerkes at flere velger bort universitetsutdanning. Jeg håper at denne oppgaven kan bidra til å sette lys på at elevers samiske bakgrunn kan ha betydning for ikke å velge høyere utdanning eller de utfordringer som studenter opplever at valg av utdanning med språkskifter innebærer.

Bakgrunnen jeg har, fikk stor betydning for at samisk er temaet mitt i masterprosjektet. Jeg bruker mine erfaringer og kunnskaper for å finne ut om det har en utfordring med språkskiftene (*validitet og reliabilitet*) samsvarer med andre samiske personers erfaringer. I løpet av prosjektet ønsket jeg å reise spørsmålet om det er universitetene som må tilrettelegge bedre for samiskspråklige studenter eller om det er hele det samiske samfunnet som må prioritere annerledes og ha større fokus på kunnskap og læring på norsk. Tanken min er at det blir feil å frembringe samisk for unge, når det likevel vil være vanskelig å kunne praktisere det i voksen alder slik situasjonen er ved samtlige norske institusjoner og læresteder. Alle tiltakene for bedring av samisk språk, spesielt i skolen, kan være bortkastet hvis det ikke har tilhørighet i noen akademiske- eller arbeidsmiljø samfunn.

1.2 Problemstilling

Hvordan oppleves overgangen fra å ha samisk som førstespråk gjennom barndommen til mest sannsynlig å måtte praktisere norsk om en person ønsker å studere videre på universitetsnivå?

Underspørsmålet er følgende: *Vil min primære problemstilling medføre at samiske ungdommer ikke velger å ta høyere utdanning på universitetsnivå?*

1.3 Pedagogisk tilnærming

Til tross for at fagfeltet mitt er pedagogikk, vil oppgaven tangere spørsmål om både språk, identitet og kultur. Oppgaven vil likevel bære preg av å adressere seg til pedagogikk siden det bestemt forskes i skole, utdanning og universitetene. Den teoretiske orienteringen har identitet og språk som sitt sentrale tematiske område. I utgangspunktet vil omdreiningspunktene være pedagogiske teorier inspirert av Bourdieu, Bernstein, Goffmann og noe flere. I metodedelens bærer oppgaven også mye preg av pedagogikk. Det nevnes hvordan universitetshverdagen oppleves for samene med tanke på undervisning, eksamener og sosialt miljø. Spørsmålene til utvalget ble formulert slik at studiehverdagen står sentralt med fokus på hvordan studentene opplever pedagogikken i undervisningen, studieforløpene og eksamenene. Det sosiale er ofte en faktor for at studenter har utfordringer. Samiske språket inngår ikke i de vanlige sosiale miljøene på universitetene, dermed vil jeg se om de språklige utfordringene i det sosiale påvirker det faglige. Samiske studenter besitter ikke rom for samisk tale på de fleste universitetene i Norge.

2 Samisk utdanningshistorie

2.1 Innledning

Kapittel 2 er tenkt som en historisk analyse av utdanning fra 1700-tallet. Det var en utfordrende, men også fremgangsrikt arbeid for samene. Noen perioder var positive, mens andre var svært negative særlig i perioden da fornorskningen var på sitt mest intense fra 1850 til langt utpå 1970-tallet. Fornorskningen bidro til at samene ble nedvurdert og språket til mange lokalsamfunn ble borte, noen som ble sterkt medvirkende til dagens utdanningssituasjon.

2.2 Seminarium og «finnefondet»

Pionéren Thomas von Westen omtales ofte som samenes apostel fordi han på mange måter representerer starten på skolehistorien til samene. Han opprettet et seminarium for samene, tilknyttet datidens Katedralskole. Målet var å utdanne samer til lærere, slik at de kunne bistå opplæringen av andre samer. Undervisningen skulle foregå på samisk slik at det ble videreført at andre samer også lærte seg det samiske språket. Dette foregikk på 1700-tallet (Bråstad Jensen, 2005). Etterhvert ble denne undervisningen motarbeidet.

I Bråstad Jensen sin bok fra 2005 (Skoleverket og de tre stammers møte) presenterer han Finnefondets start slik: *I mars 1851 behandlet Stortinget opplysningsarbeidet blant samene med utgangspunkt i Kirkedepartementets undersøkelser. Stortinget vedtok at det for hvert år i budsjett-terminen 1851–54 skulle bevilges 1000 spd som skulle brukes "nærmest til den hensikt at bibringe Lapperne Kyndighed i det norske Sprog". Denne årvisse bevilgninga som stadig ble fornyet og forhøyet, kom etter hvert til å bli betegnet som Finnefondet* (Bråstad Jensen, 2005:32).

I mange generasjoner ble samenes språk motarbeidet. Det såkalte Finnefondet, som ble opprettet i 1851, var et ledd i Stortingets forsøk på å utrydde det samiske språket og et flerspråklig miljø i Norge. Samene ble sterkt berørt både språklig og kulturelt. Stortinget dannet seg en årlig budsjettpost, Finnefondet, som var øremerkede midler som ble brukt til å fremme undervisning på norsk til samiske og kvenske skolebarn. For samene skulle dette være veien til å bli norsk. (Minde, 2005:5)

Stortinget fortsatte den sterke fornorskingsprosessen fra 1850-tallet. Den fikk en liten tilbakegang mellom 1860-1880-tallet. Grunnen var at kvener innvandret til Norge. Kvenene

og samene var kulturelt like, og i noen områder var de tilknyttet samme samfunn. I 1868 vedtok Stortinget en utvidelse av bevilgningen til Finnefondet, dette for at kvener som hadde innvandret også skulle være inkludert i fornorskingsprosessen. Stortinget så mønstrene i den samfunnsformasjonen i de samiske og kvenske miljøene. Finnefondet fungerte som et samfunns- og kulturtiltak for at samiske og kvenske barn skulle snakke, skrive og lese på norsk (Minde, 2005:9)

De årlige bevilgninger fra finnefondet var:

1865 (1864/65) kr 4000

1870 (1869/70) kr 11.200

1880 (1879/80) kr 20.000

1890 (1889/90) kr 31.000

1900 (1899/1900) kr 25.300

1910 (1909/10) kr 90.000

1920 (1919/20) kr 189.200

(Tallene for de årlige bevilgninger er hentet fra Larsson 1989:58 (tabell 1), promille av statsforvaltningsutgifter er beregnet ut fra Historisk Statistikk 1978, tabell 234, kolonnen «utgifter i alt».)

Denne tabellen viser hvor mye Finnefondet bidro med i løpet av årene som er presentert i tabellen. For å sette dette i perspektiv til dagens økonomi så utgjør 4000 kroner i 1865 ca. 290 000 kroner ifølge Norges Bank og i 1920 så var 189.200 kroner ca. 3,8 millioner (Norges Bank, 2014). Slike summer viser at Norge på den tiden brukte mye ressurser på å gjøre samer til nordmenn, mot samenes egen vilje. Tabellen viser også til at Finnefondet øker pr. femte og tiende år med unntak av i år 1900. I år 1900 ble det tatt mindre samiske og kvenske elever inn i skolene. Dermed var det ikke et like stort behov for Finnefondet i forhold til hvordan utviklingen ble.

Bevilgingene økte derimot kraftig på begynnelsen av 1900-tallet. Årsaken til økningen av midlene var statens internater som ble bygget rundt omkring i Finnmark. Det første kom i Neiden i 1905. I hovedsak ble internatene opprettet for å isolere samiske barn fra sine samiske miljø og samisk omverden. Fornorskningen foregikk bak «lukkende murer», noe som tilsynelatende medførte at det var lettere å ha kontroll på bruk av samisk, noe jeg vil komme

tilbake til. Andre tiltak ble også gjort på denne tiden. Blant annet kurset i samisk og finsk ved Tromsø seminar hvor det hadde vært en såkalt friplassordning for samer og kvener, hvor det med tid ble ordningen opphevet. Stortinget var målrettet i arbeidet med å få ut norske lærere til samiske/kvenske områder, en strategi som var den mest effektive metoden for fornorskningen. Den norske stat var overbevist om at disse tiltakene skulle gjøre samer og kvener likeverdige med nordmenn, med utvikling og fremgang i næringsvirksomhet (Minde, 2005:10). Nasjonalismen er et syn som beskriver datidens Stortings handlinger. Ved å utrydde det samiske språket og kulturen ville Norge bli et samlet og monokulturelt samfunn.. Dessverre ble ideen gjennomført med tvang. Det var en nasjonalistisk tankegang som jeg ser videre på konsekvensene av, særlig for samene.

2.2.1 Nasjonalisme

I løpet av korte mellomrom ble Norge, på begynnelsen av 1800-tallet og 1900-tallet, løsrevet fra to land. Først Danmark i 1814 og unionsoppløsningen med Sverige i 1905.

Nasjonsbyggingen var en viktig del fra staten sin side til å bygge opp Norge igjen.

Nasjonalisme er et begrep som beskriver kjærlighet for landet. Nasjonalisme er også en politisk ideologi som innebærer følelser og tilhørighet til et rike (Snl,2019). Nasjonalismen i det selvstendige Norge var en drivkraft i å føre landet tilbake til en nasjon og ett folk. Derfor ville ikke staten akseptere språk eller kultur som ikke hørte til nordmenn.

Andre utfordringer for nasjonalismen var kvenenes innvandring. På 1860-tallet var det hungersnød i Nord-Sverige og Nord-Finland. I Norge medførte dette innflytting fra disse to landene. Spesielt opplevde Øst-Finnmark kraftig innvandring fra Nord-Finland. Kvenene flyttet til steder og byer som Vadsø, Kirkenes, Tana, Nesseby og Vardø i Øst-Finnmark. Dette medførte at den finske nasjonalismen ble sterkere innenfor Norges grenser. Den norske stat ville hindre dette gjennom enda sterkere norsk nasjonalisme. Dermed gjaldt fornorskningen ikke bare for samene, men også kvenene. Flere politiske tiltak ble også gjennomført etter at kvenenes innvandring fant sted. En viktig arbeidsressurs i Norge på denne tiden var jordbruk. For kjøp av jord ble det stilt krav om at folk hadde norsk statsborgerskap og i tillegg hadde norsk som sitt daglige språk. Dette var nedfelt i den såkalte Jordsalgsloven av 1902. Det foregikk også strategiske veiutbygninger i disse områdene, slik at veiene ble laget for at norske bygder skulle kunne samhandle med andre norske bygder. Staten unngikk å bygge veier til steder hvor samer og kvener var sterkt synlig og i flertall (Zachariassen, 2016).

Nasjonalismen er en tankegang med sterke røtter i sosialdarwinisme. Sosialdarwinisme (Darwins såkalte utviklingslære) er et begrep som betegner at et samfunn styres etter prinsippet om den sterkeste rett og at minoriteter må gi tapt for en sterkere majoritet. Den norske kulturen ble på denne tide oppfattet å være sterkere og mer «sivilisert» enn samenes kultur, da ble det naturlig å nedkjempe samene. Innenfor skoleverket betød dette at samiske språk måtte vike unna for det norske og alt av sosiale samhandlinger mellom samer og etniske nordmenn skulle være innenfor norske rammer (Høgmo, 1986). Sosialdarwinismen førte til at samene uansett var dømt til undergang (Minde, 2005:2). Sosialdarwinismen er et eldre begrep, men forklarer godt hvordan samene ble behandlet under fornorskningen (Snl,2019). Et begrep som er relatert til sosialdarwinismen i dag er rasisme. Rasisme omhandler også å skille ut et folkeslag eller samfunn som er antatt svakere. Samene blir i deler av majoritetsbefolkningen oppfattet som et annerledes og til dels annenrangs folkeslag, noe som gjenspeiles i rasismen. Rasisme innebærer ofte utstøting av folk som har en annen kultur eller er fysisk annerledes. I fornorskingsprosessen ble norske myndigheters oppfatning av samene også en del av mange samers selvoppfatning. Det bildet norske myndigheter skapte av dem ble omdannet til samiske selvbilder. Det finnes mange eksempler på hvordan rasisme med mange likhetstrekk med sosialdarwinisme fortsatt foregår i samiske fellesskap som man opplevde i fornorskningen sterkest.

Assimileringen av samene ble forsterket av nasjonalismen. Norge var en ny nasjon og kjempet for å utvikle sin egen identitet. Det sterke behovet for egen selvstendighet har røtter i Norges egen kolonihistorie i union med Danmark og Sverige. Den eneste sjansen mange samer omfattet var nødvendig under nasjonsbyggingen var å bli norske. Det å bli norsk var noen ganger utslagsgivende for å beholde arbeidsplassen eller posisjonen som borger som gårdbruker, fisker eller industriarbeider. Reindriften som bærer mye av kraften for en samisk identitet representerte for mange symbolikken for samisk tilhørighet. Reindriften var for mange en sentral symbolsk betegnelse på det å være same (Regjeringen, 2016).

2.2.2 Internatet

I 1905 kom de første bevilgningene til internatene i Finnmark hvor både samer og kvener ble tvunget til å gjennomføre sin skolegang. Dette kan registreres i Finnefondets økte budsjett, som er omtalt tidligere i oppgaven. I første omgang ble internatene bygget strategisk inntil grensene mot Finland og Sverige. Det var grensesikring lengst i nord, mot Finland spesielt. Etter hvert som årene gikk, ble også internatene bygget i andre områder av Finnmark og

Troms. Målet med internatene var å isolere elevene fra hjemmemiljøet. Internatene var ikke et oppholdssted, de ble hjemmene til samiske og kvenske elever. Det var et politisk tiltak som skulle forsterke fornorskningen (Minde, 2005:10).

Skolen og internatene var et middel for å fremme norsk språk og kultur. Bakgrunnen for internatene var utdanningens politiske ambisjon, datidens nasjonalistiske dannelses- og ideologibyggning. Undervisning på samisk skulle ikke lenger foregå, noe som hadde blitt praktisert tidligere. Gjennom internatene fikk staten større kontroll over barns språkbruk. Internatene skulle sikre at samisk ikke ble brukt i skoletiden og miljøet rundt skolen (Zachariassen, 2016).

Bernt Thomassen (1859-1929) var den første skoledirektøren i Finnmark. Han var opptatt av internatbyggingen som et språk- og kulturpolitisk fremstøt overfor samer og kvener. Thomassens hovedoppgave var å påse at fornorskingsarbeidet i skolene fungerte, og at internatene skulle bidra til å fullbyrde denne målsettingen. Derfor kom det stadig flere internatskoler og konkret 50 stykker bare i Finnmark. Opptil 35 % av elevene i Finnmark oppholdt seg på disse internatene. Thomassen hadde også ansvar for at norske lærere skulle få jobb på internatene og bestemte også lønnstilleggene til de flinkeste fornorskingslærere (Minde, 2005:10).

De fleste internatene var kommunale. Kommunene ville ikke drive internatene, så de presset staten til å overta driften. Grunnen til at kommunene ville benytte seg av statens overmakt i internatene var at kommunene ikke var likestilt i henhold til inntekter. Mange barn på internatene måtte selv ta med mat, slik at kokkene kunne lage middag til dem. Noen internater var veldrevet, og mange var mindre veldrevet. Av levevilkår var internatene avhengig av bevilgingene kommunene kunne støtte med. I 1936 overtok staten over innlosjeringsutgiftene. Det eneste kommunene var ansvarlige for var lys, varme og renhold (Aarseth, 2005:1).

Det eksisterer lange rekker av historier om hvordan det var å bo på internatene. Kari Meløy (2005) skriver blant annet om hvordan barna oppfattet møtene med internatene. For samiske barn var det merkelig å starte på skolen, og faktisk ikke kunne språket som ble brukt der. Samiske barn fikk ikke grunnopplæring i norsk, dermed var det mye som var ukjent for elevene. De første dagene elevene var på internatene måtte alt vises og forklares uten et felles språk for elever og lærere. Det kunne være alt fra hva kritt og svamp er, til de store spørsmålene om savn av familie og ødeleggende vantrivsel. Fra barna var sju år måtte de være

uavhengige av foreldrene sine. De skulle klare seg alene i et annet miljø, og noen falt hurtig inn i situasjonen (Meløy, 2005:1).

2.2.3 Kulminasjonsfasen

De årene hvor samisk kultur og språk ble hardest rammet i fornorskningen var ifølge Henry Minde (2005) fra 1905-1950, definert kulminasjonsfasen. Et ord som betegner hva Staten kjempet for er 'assimilasjonspolitik'. Betegnelsen assimilering handler vesentlig sett om at en person eller folkegruppe frafaller kulturen sin, for å leve opp til majoritetskulturens språk, leveregler og normer. I dette tilfellet så mange samer seg nødt til å gå bort fra kulturen sin og leve etter nordmenns skikker og ordninger. Dette innebar stort sett å opptre i samfunnet med norsk språk, tradisjoner m.m (Brakstad, 2019). Det er egentlig vanskelig å gjøre rede for hva som ble bedrevet i assimilasjonspolitikken. Først og fremst var det en svært grotesk måte og rent kulturelt uttrykke en folkegruppe, ikke som et folkemord, men som et forsøk på å utsette samisk kultur og tradisjon. Når nordmenn (vi) ble invadert av Tyskland mistet de delvis «rettighetene» til å leve i tråd med sine tradisjoner og sin kultur. En slik endring kan gjenkjennes i den assimilasjonsprosessen samene ble utsatt for.

En sammenfatning av hva skjedde med samenes kultur i tidsrommet mellom 1850-1959 da det igjen ble lov til å bruke samisk språk i skolen, er Finnefondet. Finnefondets bevilgninger gjorde at fornorskningen var gjennomførbar. Det som også var spesielt var at før fornorskningen var ikke samene et veldig kjent folkeslag. Samene og kvenene har vel aldri vært anerkjent i den forstand, men det gjorde det mindre komplisert for Staten å uttrykke folkegruppens språk og kultur fordi de ikke var så kjent. Til fordel for samene startet det veldig godt med Thomas Wom Westen, men interessen min er ikke å diskutere «seminarstiden» på 1700-tallet. Det som mest sannsynlig har påvirket den samiske kulturen i dag, var det som skjedde i assimilasjonspolitikken, derfor skal jeg i neste delkapittel forklare hva assimileringenes funksjon var i litt nyere tid.

2.2.4 1950-1970

Et sitat som er verdt å ta med seg er «*alle kan norsk. Ingen behøver å snakke finsk eller samisk*». Dette var en skildring historikeren Anders Ole Hauglid skrev i sin tekst (Hauglid, 1984). For samene og kvenene foregikk fornorskningen først og fremst i skoletimene, men det er vanskelig å tro at fornorskningen ikke foregikk i hverdagen generelt. I mellomkrigstidens Nord-Troms ble det tilsendt lærerstaber som hadde i oppgave å drive propaganda mot andre språk enn norsk. Et eksempel på et rasistisk fremstøt som ble bedrevet var at lærere forklarte at morsmålet de behersket ikke var nødvendig, dermed hadde det da liten verdi i et norsk samfunn (Minde, 2005:11).

Det var en lang prosess for samene og kvenene til å vike unna både samisk og finsk. Grunnverdiene, sosiale arenaer måtte endres, egentlig alt av flerspråklig miljø måtte være forandret eller tatt bort for at fornorskningen skulle virke etter sin hensikt (Minde, 2005:12). Man kan jo spørre seg hvorfor det var så viktig for Stortinget å utrydde det samiske språk. Det er vanskelig å ikke oppfatte at dette var rasistisk motivert. Politikken innebar rasistiske handlinger som kan sammenlignes med de rasistiske handlingene man generelt stadig opplever den i dag. Hadde dette skjedd i dag, ville reaksjonene vært store, ikke bare i Norge, men i hele verden. Fornorskningen foregikk i en tid hvor sosiale medier ikke eksisterte. Det kan tenkes at budskapet ikke kom så sterkt ut, som det ville gjort i dag. Sosiale medier har i dag stor betydning for vår orientering og våre verdier.

Allerede på 1950-tallet ble den nårlige skolen etablert i Finnmark. Store skoler ble bygget. Dette utgjorde at elevene ble boende i internatene og på hyblene. De som ble i størst grad rammet negativt av dette var samiske elever fra kyststrøkene. Det er ikke vanskelig å forstå at dette medførte at kulturen til de samiske elevene ble utfordret. Det som foregikk på denne tiden, var at de sjøsamiske distriktene var de eneste stedene hvor samisk språk enda ble brukt i det daglige. Dermed var nederlaget stort når ungene ble sendt vekk hjemmefra. I tillegg var den nårlige skolen et krevende prosjekt, blant annet fordi behovet for lærere var større. Det var vanlig at unge jenter fra Østlandet ble erstatningslærere, eller vikarer som de kalles i dag. Da er det klart at samisk ikke var en del av undervisningen til de samiske elevene (Bråstad Jensen, 2005:189).

Den nårlige skolen tilbød to år ekstra obligatorisk skole. Antall skoletimer ble også utvidet. I fornorskingsprosessen var det positivt i forhold til assimilering. Den nårlige skolen ga samene mindre rom for å praktisere samisk med hverandre. Etter 2. verdenskrig ble Norge

gjenoppbygget, spesielt i Troms og Finnmark, hvor alt var brent ned. Norge «ga» samene plasser til å bo og samene måtte danne nye samfunn. Samene følte at de stod til ansvar for å gi noe tilbake og det var å bli norsk. Etter krigen fikk fornorskningen en solid økning, grunnen til det var nok at staten var «snill» med samene (Bråstad Jensen, 2005:189-190).

Samtidig var interessen for fornorskningen litt minket. Det som betød noe etter krigen var å gjenoppbygge det som ble tapt. Fornorskningen var ikke i fokus som den var før krigen. Det førte til at samiske akademikere på 1960-tallet, som foreslo bedring av samisk kultur, ikke ble anerkjent som de håpet på. Per Fokstad, fra Tana i Finnmark, var en akademiker som jobbet hardt for samisk kultur (Bråstad Jensen, 2005:190). Han var politiker og pionér for det samiske språket. Målet var å få samisk inn i grunnskolen. Etterhvert ble faktisk samisk en del av grunnskolens undervisningsplaner, dette ved hjelp av blant annet Per Fokstad sine idéer. Fokstad var også en del av fornorskningen, han lærte seg ikke samisk før i voksen alder og han sørget ikke for at egne barn lærte samisk (Finnmarksarkivene, 2018).

Samekomitéen som ble etablert i 1956, kom med forslag til hvordan tiden fremover skulle se ut for samene. Det var å integrere samene i det norske samfunnet, samtidig som de skulle få beholde sine samiske tradisjoner. Samtidig vekket dette sterke reaksjoner fra både nordmenn og samer. Dette var veldig ny tenkning, så de fleste mente dette var helt umulig. Det viste seg også at dette var noe som var vanskelig å få gjennom (Bråstad Jensen, 2005:192). I dag er samene integrerte i storsamfunnet, samtidig har de i alle fall noen steder beholdt kulturen og tradisjonene sine. Det er samiskundervisning både i grunnskolen og på videregående skole. Det som er bemerkverdig er at Regjeringen tilbyr samisk undervisning i alle fag utenom norsk, men på universiteter er det et fåtall fag som tilbyr samisk. Samisk i grunnskolen og videregående skole blir i en viss grad unødvendig, noe som blir drøftet senere i avhandlingen.

2.3 Folketellingen 1970

Statistisk sentralbyrå sendte på 1970-tallet ut spørsmål for å finne hvor mange samer som bodde i Norge. Disse fire spørsmålene ble stilt: (Aubert, Båkte, 1978:17).

1. *Var samisk det første språk som personen selv snakket? (Sett kryss i ruten foran riktig svar.) Ja/Nei. For barn som ennå ikke har lært å snakke, skal det settes kryss for Ja dersom samisk antas å bli det første talespråket. I motsatt fall, settes kryss for Nei.*
2. *Var samisk det første språk som minst en av personens foreldre snakket? (Sett kryss.) Ja/Nei/Vet ikke.*
3. *Var samisk det første språk som minst en av personens beste- foreldre snakket? (Sett kryss.) Ja/Nei/Vet ikke.*
4. *Regner personen seg selv som same? (Sett kryss.) Ja/Nei/Usikker/ ønsker ikke å svare. Foreldre eller andre foresatte avgjør om barn under 15 år skal regnes som same.*

Statistisk sentralbyrå mottok mange misvisende svar og en betydelig del valgte å ikke avgi svar. Den viktigste årsaken var at disse spørsmålene var for personlige. Det var i en tid hvor mange forsøkte å skjule den samiske identiteten sin. En annen årsak var også uvitenhet. Mange visste ikke at besteforeldrene eller foreldrene var samiske. Det er jo åpenbart at samene har levd i en fornorskingsperiode en lang tid når mange ikke kjenner til besteforeldrenes eller foreldrenes fortid, at forfedrene var en del av fornorskningen. Spørsmål 4 var vanskelig å forholde seg til. Mange ønsket ikke å bli oppfattet som samer i en større sammenheng. Det var også usikkerhet om man var samisk eller ikke. Samene visste at de hadde samisk bakgrunn, men de visste ikke om den var «utløpt», som en følge av assimilasjonspolitikken. Så var det også usikkerhet rundt hva som var det riktige kriteriet for å være same. Måtte man snakke samisk eller holdt det å ha forfedre med samisk bakgrunn? (ssb.no, 1978:18)

Folketellingen som ble gjort på 1970-tallet mister også litt relevans da den var svært avgrenset. Det ble bare gjort folketelling i deler av Nordland, noe som tilsvarer 6,1 %, Troms med sine 22,7 % og 89 % i Finnmark. Tallene kommer fra bakgrunn av informasjon Statistisk Sentralbyrå ble utdelt i 1969, i tillegg til feltarbeid samme år. Tellingen som ble gjort i forkant, av antallet samer var mer eller mindre treffsikker, men Statistisk Sentralbyrå utelot samene som hadde en tilhørighet sør for Nordland. Hovedstaden Oslo var og er fortsatt en av de kommunene med flest samer. Grunnen til dette er at mange søker seg til Oslo for å studere

eller jobbe. Det samme gjelder de andre store byene i Norge. Dermed ble disse samene utelatt i folketellingen (ssb.no, 1978:19).

Denne prosessen har ikke så stor gyldighet i dag. Det som derimot er verdt å merke seg er hvordan folketellingen ble utført og hvordan virkningen av fornorskningen ga utslag for tellingen. Artikkelen fra SSB konkluderer med mange forskjellige feilkilder. Det er en indikator på at samene ikke var villige til å tilkjenne at de var samer, trass i at de var det. Tanken er at mange samer følte seg ubekvemme med spørsmålene som ble stilt, det er sannsynlig at de følte spørsmålene ville bli brukt negativt mot den selv og samene generelt. Redsel og frykt er vel adjektiver som beskriver følelsene mange av samene fikk når de mottok folketellingen fra SSB (ssb.no, 1978:19).

Grunnen til at folketellingen blir regnet med utdanningshistorien til samene er å vise til hvordan samene generelt følte seg i ettertid av fornorskningen. Folketellingen viser at fornorskningen var en langvarig prosess som var negativ for samene. Motivasjonen for å beholde den samiske kulturen var en tung affære for mange. Miljøet for samene var ikke fullkomment på 1970-tallet, så dette gjorde at mange ikke valgte å stå fram. Samene ble tvunget til å flytte fra hjemplassene sine, de måtte gi opp levekårene som en konsekvens av assimilasjonspolitikken.

2.3.1 Eftervirkninger i dag

Mange lurer nok på hvordan samene ville vært utenom fornorskningen. Først og fremst kom de strenge retningslinjene av frykten for «den finske fare». Staten har i ettertid sett at de strenge tiltakene oppstod når flyttingen fra Finland til Norge var i en innvandringsprosess. Innvandrere fra Finland til Norge har fått betegnelsen kvener. Norge så dette som en fare, da kvenene ofte var samisktalende. Kvener og samer har også veldig like kulturelle interesser. Dermed så staten seg nødt til å stramme tiltakene på bakgrunn av «den finske fare» (Minde, 2005:11). I dag ser man mange etternavn og bosteder som har finske røtter i Norge.

Det psykologiske spillet i regi av staten har i ettertid vært en påkjenning for mange samer. Dette vil mest sannsynlig gi utslag i at mange samer undergraver seg selv gjennom å fornekte sin identitet. Det kan være alt fra å undertrykke bakgrunnen sin eller være hemmelighetsfull rundt sin bakgrunn (Minde, 2005:11). På mange måter har dette bedret seg i dag og mange flere er villige til å «vise fram kulturen» sin, og samtidig være stolt av den. Selv om det daglig dukker opp diskriminering, er det heldigvis ikke mange av dem. Diskrimineringen kommer

fra majoritetsfolkets holdninger, hvor mange av majoriteten ikke kjenner til samene. Konklusjonen er: Sápmi er et minoritetssamfunn med en annerledes kultur og språk.

2.4 Utdanningsforløpet: fra barnehagen til universitetet

Det samiske utdanningssystemet i dag har ikke blitt til av en enkel prosess. Det har lagt sine spor i samisk utdanning slik vi kjenner den i dag. Alt hatet mange samer har utviklet mot Statens utdanningspolitikk gjennom historien, har bidratt til å svekke samenes tillit til myndighetene. Politikken har bidratt sterkt til det samiske samfunnet i dag ikke er like mangfoldige som det de kunne ha vært. Mange mistet sine vanlige levekår og ikke minst sin identitet. Spør man folk i dag, «er du same?» så er svarene ofte veldig like. Det er enten at forfedrene var samiske, selv om de ikke er sikre på om de er samiske eller så svarer mange at de er samiske. Å være same i dag er ikke et substantiv (selv om man kaller folk samer). Det er ikke vanlig å være samisk, dermed blir det ikke et substantiv. Det er både fordi samfunnet og historien ikke ville tillate det. Tendensen har vært slik at når samene lever gode perioder, er det ofte hendelser og situasjoner som gjør at de gode periodene avtar. Det kan være hendelser som foregår i det politiske eller situasjoner som fører til krenkelse, som gjør at gleden er kortvarig når man tror det er en liten retning mot likestilling.

Avhandlingen min dreier seg først og fremst om samisk språk på universitetene *i dag*. Historiedelen om hvordan utdanningsforløpet utviklet seg er et viktig punkt for å forklare hva, hvorfor og hvordan universitetene er i dag. Er assimileringen en av grunnene til at f.eks. ingeniørutdanning på NTNU ikke tilbys på samisk? I Norge tilbys det kun samisk i grunnskolen og på videregående skole, men ikke lenger ut i utdanningsforløpene (kun på få høyskoler). Det er viktig å påpeke at samisk kun tilbys i Nord-Norge og av særskilte grunner på andre skoler sør for Mo i Rana (Utdanning, 2020).

Det finnes også barnehager som bruker samisk språk i Sør-Norge. I disse barnehagene er det samisk 1. språk. Spørsmålet er hvordan tilbudet er utenfor barnehagen for eksempel om barna har mulighet til å snakke samisk i sitt hjemmemiljø og sosiale miljø. Mest sannsynlig er det ikke mange samisktalende utenfor barnehagen, spesielt i byer og i et område som Oslo. Det er tidligere påpekt at Oslo er stedet i Norge som har mest samer. Dermed er det lagt retningslinjer for hva Oslo kommune tilbyr. Der tilbyr de faktisk 1. språk samisk, det gjelder også 2. språk og nedover. Videre er det på Universitetet i Oslo som ellers i landet, få fag som tilbyr samisk som opplæringspråk (Oslo Kommune, 2020).

Jeg vil se nærmere på hvordan det er lagt opp for samiske studenter på universitetene. Hvilke fag som tilbys på samisk, både som opplæringspråk og under eksaminasjon. Har dette innvirkning på at samiske ungdommer velger bort høyere utdanning? Er det vanskelig å fullføre en universitets grad når samisk ikke kan bli brukt?

Å diskutere samenes situasjon politisk og ikke minst skolepolitikk er veldig krevende. Det er mange ståsted og mange mener mye om hvordan samene opptrer. Meningene er mange om hvordan skolen skal fremstå for samene. I dag har samiske ungdommer krav på undervisning i samisk, om de skulle ønske dette. I utgangspunktet har ikke samene et stort miljø utenfor skoleområdet. Dermed blir det vanskelig å bruke kunnskapene i samisk språk i et større miljø. Et fabrikkert eksempel er en vennekrets på ti stykker: åtte kommuniserer på samisk og to kommuniserer på norsk. Hvilket språk snakker de? Det er nærliggende å tro at de kommuniserer på samisk om hverandre, men i dette tilfellet vil det mest sannsynlig være at de gjør det på norsk. Grunnen er at alle skal være inkludert, og det er enklere for dem som snakker samisk å legge om til norsk. Norsk er et allmennspråk i Norge, det er lettere å lære seg norsk enn at de to skal lære seg samisk. Derfor har samene en utfordring med det samiske språket i de fleste norske miljøer.

2.5 Veien videre

Veien videre i denne avhandlingen er å presentere en teoridel og metodedel som skal samhandle med hverandre. Metodedelen fokuserer på en kvalitativ undersøkelse som er basert på intervjuer. Antallet i utvalget var fem deltakere. Disse skulle være 1. språklige elever som studerer på et «norsk» universitet og et universitet/høgskole som har samisk blant fagene sine. Disse intervjuene var ment å gi meg innsikt i hvorvidt problemstillingen har en anslagsvis validitet.

Teoridelen relaterer seg først og fremst språk- og identitetsforskning. I denne delen skal jeg analysere forskning som utdyper kulturbegrepet, særlig med henblikk på unge samer. Hvordan det er å takle konverteringen fra samisk til norsk er et sentralt tema i intervjuene og empiridelen og teorien kaster forhåpentligvis lys over oppgavens problemstilling.

3 Avhandlingens teoretiske orientering

3.1 Innledning

Hva er det som kjennetegner et språk? Hva innebærer det å ha samisk i sin identitet og hvordan påvirker disse faktorene en pågående skolegang? Slike temaer vurderes i teoridelen. Ved hjelp av utvalgte teoretikere spisses problemstillingene. Synspunktene på språket kobles sammen til identitetsspørsmålet.

3.2 Hva kjennetegner språket i et samisk samfunn?

Hvorvidt en person anvender to språk, vil det politiske, kulturelle og sosiale være bakgrunnen for bruk av språk. I Norge er det nasjonale bestemmelser for hvilket språk som kan brukes offentlig. Kulturer har ofte tradisjoner de vil beholde, dermed er det behov og kompetanse som avgjør om man vil beholde språk og kulturelle tradisjoner. I sosiale sammenkomster bruker man ofte språket som føles best tilpasset situasjonen. Politiske, kulturelle og sosiale er med på å bestemme språkets opphav og bruk. Slik vil det være i et to-språklig samfunn, som det norsk-samiske (Hyltenstam, Axelsson, Lindberg, 2012:21).

Mange mennesker, eksempelvis i Nord-Norge, tilegner seg to-språklighet for det sosiale liv. Praktisk kan det tilsi at norsk i Nord-Norge brukes i skole- og jobbsammenheng, mens samisk ofte brukes blant familie og bekjente. En annen vinkling vil være det motsatte, at samisk er jobb- og skolespråk, mens norsk er det sosiale språket. Dette avhenger av stedsperspektivet hvor språket anvendes (Hyltenstam et al., 2012:21).

3.2.1 Bernstein i lys av språk

I denne sammenhengen vil jeg bruke Basil Bernstein som referanse. Bernstein var sosiolog og opptatt av maktstrukturer i samfunnet. Han forsøkte å beskrive hvordan usynlige krefter skaper ulike maktstrukturer og kontroll i sosiale systemer. Bernstein hadde fokus på det han kalte språkkodeteorien, og hevdet blant annet at skolens språkbruk er best tilpasset for middelklassebarn. Bernstein viste at barns språkferdigheter fungerer som en forhåndsbestemmelse fra miljøet til individet. En IQ-test med fokus på språk utført på 70-tallet, viste en indikasjon på tilhørighet i arbeiderklassen eller middelklassen.

Arbeiderklassebarn hadde betydelig lavere resultater i forhold til *middelklassebarn* (Bernstein, 1974). Bernstein hevdet at resultatene dokumenterte at kunnskapsnivået til middelklassebarn lå høyere og at middelklassebarn gjorde det bedre på skolen fordi de *behersker skolens akademiske språk*.

IQ-testene som ble gjennomført, viste at middelklassebarn behersket det akademiske språket bedre enn arbeiderklassebarn fordi språkbruken deres var basert på det han kalte «elaborated code», som samsvarer godt med skolespråk som lærere anvender. Basert på språkbruken til middelklassebarn mente Bernstein middelklassebarn var bedre på skolen.

Arbeiderklassebarnas språkbruk var ofte basert på korte setninger og enkel grammatikk. Denne språkbruken kalte Bernstein «restricted code» (Bernstein, 1974). På norsk kan vi omtale de to formene som utviklet kode vs. begrenset kode.

Språket er med på å danne en innflytelse. Staten og forskjellige grupper i samfunnet kjemper alltid for å utøve innflytelse. Innflytelsen er ofte basert på kunnskap som gir samfunnsmessig legitimitet. Sentrale spørsmål for Bernstein var grunnlaget for innflytelse i pedagogiske diskurser (Bernstein, 2000:24). Det finnes jevne regler for hvem og hvordan man kan hevde sin mening og hvordan det foregår gjennom kommunikasjon mellom mennesker.

«Det er klart at en kode ikke er bedre enn en annen; hver har sin egen estetikk, sine egne muligheter. Samfunnet kan imidlertid plassere forskjellige verdier på erfaringene som er fremkalt, opprettholdt og gradvis styrket gjennom de forskjellige kodingssystemene» (Bernstein, 1971)

Pedagogikken er et fag hvor vi «lærer om læren». Språket er et redskap til å lære å tilegne seg kunnskap. Det er et medierende element i kognisjonen til mennesket (Bæck, 2007:417). Språket er et middel til å balansere mellom individet og samspillet med andre individer. Læring skjer i en ¹sosiokulturell setting hvor kunnskap dannes blant andre. Her er språket det viktigste redskap til kunnskap. I en sosial samhandling og i kommunikasjoner er språkmestring avgjørende og grunnlaget for skriftspråket. Skriftspråket er en av viktigste redskapene for å kommunisere kunnskaper, viten og ferdigheter og utvikle erfaringer (Säljö, 2000). Mye tyder på at samenes språkkode ofte faller inn under betegnelsen «restricted code». En viktig del av forklaringen er at språkbruken ofte er slik, for eksempel i arbeidssituasjoner der folk snakker gjennom det de gjør (Nergård, 1977). Nergård kritiserer også Bernstein for å

¹ Sosiokulturelt perspektiv er en tankegang at læring foregår i det sosiale rommet. En viktig bidragsyter er Lev Vygotskij som anvendte metoder og teknikker for læring. «Nærmeste utviklingssone» er vel det Vygotskij er mest kjent for. Her forklarte han at den nærmeste utviklingssonen er et møtepunkt mellom kultur og kognisjon. Det er sonen hvor barn utøver oppgaver i fellesskap med andre og hva barnet kan utgjøre alene. Avstanden fra å kunne det alene til hva man kan ved hjelp av andre, er nærmeste utviklingssone (Vygotskij, 1978).

ta for lett arbeiderklassebarnas koder i sine egne undersøkelser: Dersom samtaler i et arbeidsfellesskap baserer seg på stor felles fortrolighet med en arbeidssituasjon der alle er fullt fortrolige med hverandres virksomhet, er en restriktiv kode den mest rasjonelle. Man snakker ikke mye om det alle er innforstått med. Denne språk- og kommunikasjonsformen i en samisk sammenheng er ofte bakgrunnen for harseleringer om i tonefall og språkbruk som antyder inkompetent språkbruk og språkfattige mennesker. Både samene selv og nordmenn vet at samer kan ha begrensede ferdigheter til å utrykke seg på norsk. Den offentlige harseleringen om samenes ferdigheter i norsk, gjør også arbeid og skolehverdagen mer utfordrende for samer.

En av deltakerne fortalte at det var vanskeligheter med å utrykke seg skriftlig. Dermed måtte innleveringene og hjemmeeksamener skrives tidlig, helst par dager før de skulle leveres. Grunnen til dette er at hun kunne måtte få noen med bedre norskkunnskaper til å lese gjennom før innlevering. Hvor opplevelsen ofte var dårlige karakterer i den skriftlige delen, men hvis det var mulig å forsvare teksten muntlig gikk hun alltid én karakter opp. Da fikk hun virkelig presentert oppgaven slik at sensorene fikk en bredere forståelse. Dette opplever jeg er vanlig for den samiske befolkningen, med stor betydning for studier ved universitetene. Det har jeg erfart personlig. Jeg får alltid den samme personen til å lese gjennom de skriftlige oppgavene jeg skriver, det er høyst nødvendig! I bachelorstudiet var det samme prosedyre, en helt ok skriftlig tekst, men hvor jeg i den muntlige eksaminasjonen kunne forklare oppgaven bedre og det resulterte i karakterstigning.

I intervjuet viste hun problematikken med norsk som 2. språk i grunnskolen. Et merkbart lavt ordforråd forårsaket utfordringene med de fleste oppgavene. Det var en situasjon som hadde røtter i det familiære og oppveksten. Har foreldrene et lavere ordforråd og samfunnet rundt lite fokus på språk, er sannsynligheten lav for at vedkommende blir påvirket til å skrive regelmessig bra og utrykke seg på en annen måte enn andre i mikrosamfunnet.

Minoritetsspråklige (samer) fokuserer på språket i alle år de går i barnehage, grunnskole og videregående. Der anvender de et komplisert samisk språk, med syv forskjellige kasussystemer, noe norsk ikke har. For mange er universitetene neste stoppested, hvor norsk dominerer og må anvendes. Her må de klare seg med sin ferdighet i norsk på et lavere kunnskapsnivå enn norske medstudenter.

Basil Bernsteins teori tok utgangspunkt i britiske samfunnsforhold. Her er det veldig fokus på klasseforskjeller, noe vi nesten ikke har fokus på i Norge. Norske forskere har kritisert

Bernstein for at teorien er for det (Beck, 2007:248). Selv om Norge ikke er så preget av klasseskiller, kan kodeteorien vise forskjellene mellom byspråk og bygdespråk er i Norge i dag. Bygdespråk er ofte preget av lokale «slangord». Byspråk regnes ofte for å være «penere» å høre på. I Bernstein tolkning er bygdespråket grovt sett «restricted» og byspråket «elaborated». Bernstein tenkte at «elaborated» er den foretrukne språkkoden, men i hans senere forskning ble det tydeligere at «restricted» er en språkkode med taus kunnskap/kommunikasjon og implisitt mening.

3.3 Samisk identitet

Samiske ungdommer vokser opp i forskjellige etniske og kulturelle sammenhenger. I noen områder er samer i majoritet, mens i andre samfunn er samer i mindretall. I dag vokser mange samer opp på flere forskjellige steder enn i tidligere generasjoner. Den største forskjellen i forhold til hvordan det har vært, er at stadig flere samer velger å være same. Endringene innebærer at samer ikke lenger er en undertrykket folkegruppe i samme forstand som før, men heller en stolt folkegruppe (Nystad, 2017:1).

Et overordnet mål i artikkelen til Nystad var å undersøke samiske ungdommers vei til å bli voksne. Målet var å se samiske ungdommer sin anerkjennelse som samer, noe som er utfordrende i et norsk-dominert samfunn. I tillegg undersøkte Nystad hvordan ikke-aksept kan påvirke veien til å bli voksen. I forskningen til Nystad refererer hun til Fishman som forstår språk slik: Språket handler om «å gjøre», «å være og «å vite». Disse tre «Å'ene» beskriver hvordan vi kan forstå etnisitet (Fishman, 1996).

Før metodedelen til Nystad blir forklart, vil jeg opplyse om at samene også opplever språklige utfordringer blant hverandre. Det samiske språket er en etnisk markør for mange, språket er viktig for å identifisere seg blant hverandre. De som ikke har samisk språk, men likevel er samiske, føler at de ikke passer inn. Overgangen til universitetene kan være et problem for de med samisk som morsmål, men lite samiske kunnskaper kan også føre til negativt stigma i den sosiale interaksjonen med andre samer. Det vil si at det kan være negative holdninger blant de som faktisk ikke behersker samisk, i likhet med hvordan samene har problemer med å praktisere norsk. (Nystad, 2017:9).

Nystad anvender kvalitative studier i sin forskning. 180 elever fra ungdomsskole og videregående elever ble invitert til å delta. Det var først 22 informanter som anmeldte sin interesse for å delta i studien. De interesserte i utvalget ble bedt om hjelp til å rekruttere flere

informanter. Det kom flere til, og alle registrerte seg som samiske (sin identitet). I forskningen ble ²strukturerte intervjuer gjennomført, for å få tak i utfordringene unge samiske elever opplever. Det ble lagt vekt på sosiale, symbolske og materielle ressurser, på veien til voksenlivet. Intervjuene inneholdt spørsmål knyttet til skole, samisk kultur, språk, familie, oppfatning av ungdommer i samfunnet, forhold, helse, deres fremtidige håp, planer og hvordan de har overvunnet potensielle utfordringer de har møtt tidligere (Nystad, 2017:3).

Funnene som ble gjort i forskningen var at de yngste (13-15 år) var tilbaketrukket og de var ikke sikre på sin egen identitet. Det tilsier at de som var eldre og deltok i denne undersøkelsen, var mer sikre på sin etniske bakgrunn. Mange av disse ungdommene fortalte i intervjuene sin bakgrunnshistorie. Et eksempel var «Nina» som i intervjuet forteller at hun opplevde språktap i familien sin. Hun opplevde å være krenket av at hun ikke snakker samisk, men samtidig valgte hun å bruke tradisjonelle samiske klær og kofte. «Nina» opplevde også misforståelser fra nordmenn som negative meninger rundt det å være samisk. «Nina» følte seg heller ikke bekvem med ikke å bli akseptert av andre som samisk (Nystad, 2017:8).

Noen synspunkt i Nystads studie støtter opp mot min oppgaves problemstilling, blant annet at noen informanter trakk seg unna og tildekket sin samiske identitet. «Anne» trakk seg unna samfunnet, for at hun ikke ble akseptert som same. «Nina» ville ikke gi opp sin samiske identitet, dermed kjempet hun for den. «John» hadde en ambivalent (preget av andre sine følelser og tanker) forhold til sin samiske identitet. Det å ha multietnisk bakgrunn og bli nektet sin samiske identitet, vil mest sannsynlig føre til stigmatisering og ikke-aksept i et studiemiljø (Nystad, 2017:10).

De som klarest følte seg tilknyttet det samiske samfunn var de som var oppvokst i et tett samisk miljø. Dette gjaldt spesielt ungdommer i reindriften med sin spesielle type miljø og vekten på siidaen og familiær drift. I reindriften opplevde de seg inkludert. Motsatt var en informant som levde i et norsk miljø og er samisk. Stadig opplever de mobbing på grunn av sin samiske bakgrunn. «Anne» opplevde mobbing, hun følte også at hun ble nektet å leve ut

² Strukturert intervju eller semi-strukturert er en metode som baserer seg på et spørreskjema, der spørsmålenes innhold, form og rekkefølge er bestemt. Det skal være klare svaralternativer. Man skiller gjerne mellom åpent intervju og tematisk organisert (Kvale og Brinkmann, 2009).

sin samiske identitet i det samiske samfunnet (Nystad, 2017:8).

I dag er samisk identitet også blitt et urbant fenomen, med samer over hele landet og i utlandet, men Anne beskrev at hun ikke følte at hun passet inn noen av miljøene hun tilhørte. Noen områder/samfunn er preget av samiske normer, noe som utgjør at kriteriene for å kalle seg samisk er klarere. Så har man andre samiske områder/samfunn, der det i mindre grad er klare normer for det samiske.

Nystad har også formulert et spørsmål som har betydning for det å være same i Oslo, Tromsø og Hammerfest eller andre byområder. Det handler om følelsen av skam eller stolthet, og hvordan de tiltrer rollen som same i den samiske periferien. Det viser seg at alle er likegyldige ved det å vise fram sin identitet. De viser ikke dette symbolsk, men får de forespørsel om de er same eller ikke, så er de ærlige og samtykker med et ja (Nystad, 2017:7-8).

3.3.1 Habitus

Bourdieu fremmet et sosiokulturelt perspektiv i sin forskning. Det sosiokulturelle representerer samhandlingen mellom individer, som kan omfatte sosial samhandling med andre og læring. I en sosial mønstring er habitus et redskap med fokus mot sosiale og kulturelle forskjeller. Bourdieu var opptatt av å vise hvordan mennesker tilpasser seg til sine sosiale og kulturelle omgivelser. Mennesker erfarer sine tillærte handlings- og tenke mønstre og sin smak gjennom andre mennesker og sine fysiske omgivelser som sted/tilværelse (U, D Bæck, 2011:413). Bourdieu omtalte det som habitus.

I teorien til Bourdieu forklarte han at den kognitive utviklingen foregår fra tidlig barndom, gjennom våre sosiale erfaringer. Erfaringene er ulike, avhengig av barnets sosiale og kulturelle tilhørighet (U, D Bæck, 2011:416). Å være samisk vil høyst sannsynlig forme barnets erfaringer annerledes enn det en «vanlig» nordmann ville erfart. Man vil tilpasse seg forskjellige kulturer, hvor man opptrer annerledes. Hvordan det foregår er ikke opp til hver enkelt, og noen barn blir kulturelt sterke, mens andre blir kulturelt forvirret.

“The conditionings associated with a particular class of conditions of existence produce habitus, system of durable, transposable dispositions, structured structures predisposed to function as structuring structures, that is, as principles which generate and organize practices and representations that can be objectively adapted to their outcomes without

presupposing a conscious aiming at ends or an express mastery of the operations necessary in order to attain them.” (Bourdieu, 1990:53).

Sitatet fremholder at eksistensbetingelsene produserer individets habitus. Samer har en annerledes kulturell bakgrunn sammenlignet med nordmenn. De store universitetene tilbyr ikke samisk i de fleste fagene, dernest må samer utvide sin væremåte for å «passe inn», både i forhold til språk og væremåte. I praksis må samene kunne språket norsk, og forholde seg til en akademisk væremåte. Denne akademiske væremåte innebærer blant annet at man sosialiseres i akademisk språk og tenkemåte og hva man interesser seg for. Er man oppvokst med en samisk væremåte og samfunnsorden, vil det være vanskelig å formidle dette i en akademisk hverdag blant andre studenter. I verste fall vil dette medføre sosial utestenging. Samer er vanlige individ med forskjellige væremåter, men habitusen er en faktor som har betydning for hvordan de opptrer blant andre. Det er først og fremst miljøet og omgangskretsen som bestemmer hvordan habitusen din er.

I byene hvor universitetene oftest er lokalisert, er det enklere for en person som er fra områdene hvor universitetene er plassert, å starte høyere utdanning. Det som er en fordel for disse studentene er at de kjenner stedets identitet, kan tegne for sosial likhet og ulikhet. I tillegg har de også kunnskap om hva som er «vanlig» i området sitt. De har det Bourdieu (1984) kalte habitus. De studentene som har tilgang til universitetet i sine områder, har ofte kunnskapene om miljøet rundt universitetet. Argumentasjon for at samene kan ha en vanskelig tid på universitetene, er at de ikke har sin habitus fra et miljø som er sterkt til stede i og rundt universitetet. De har ikke den samme erfaringen som studentene som har tilgang til høyere utdanning i nærområdet. For studentene med høyere utdanning i deres nærområde, er muligheten for å besøke universitetene allerede på barneskolen eller videregående et alternativ. For unge som må flytte i tidlig alder, kan ukjente områder være utfordrende. Som innflytter må man i stor grad kunne klare seg selv, og ikke minst lære seg miljøet. Det er studiemuligheter tilrettelagt for samiske studenter i nærområdene, men det vil ikke være et tema hvis studenten ikke vil studere til sykepleier, lærer, m.m. Disse fagene er de typiske som tilbys studenter i Sápmi.

3.3.2 Kapital

Habitusbegrepet har som funksjon å forklare viktige sider til folks identitet, som i sin tur kan forklare kulturforskjeller mellom samer og nordmenn. Bourdieu hadde mange idéer rundt en persons handlinger og væremåte. Han benevnte dem gjennom sine tre kapitalbegreper: økonomisk, sosial og kulturell kapital. Vi er mest kjent med økonomisk kapital (Bourdieu, 1986), men de mest interessante av kapitalbegrepene i denne teksten er sosial og kulturell kapital.

Den økonomiske kapitalen har du i banken, mens den kulturelle og sosiale kapitalen tilegner man seg i sitt miljø gjennom sosialiseringen. Den kulturelle kapital er individets interesser og kunnskaper, som bestemmer livskarrieren. Å ha samisk identitet er en viktig del av samers kulturelle kapital. Den sosiale kapitalen består av menneskets sosiale nettverk og tilgang til det sosiale samfunn. Kulturell og sosial kapital er to begreper som gjenspeiler sider ved det samme. I et pedagogisk perspektiv er den kulturelle kapitalen nødvendig for å danne den sosiale kapitalen. Den kulturelle kapitalen vil legge føringer for hvem man er og hvem en kan bli både i livet generelt og i yrkeslivet. Oppfattes man ikke å ha kulturell kapital slik samer har blitt oppfattet gjennom historien, minker sjansene for å danne seg sosial kapital.

Lavere sosial kapital vil man også ha om man flytter til et nytt område (Bourdieu, 1986). Det er vanlig at vi stadig flytter på oss, dermed får mange mennesker lav sosial kapital uten å ha et nettverk på et nytt sted. Spesifikt er sjansen stor for at vedkommende får et lite nettverk. Mange samer i Nord-Norge må flytte for å ta høyere utdanning, fordi samer ofte bor på små steder med lite sosial infrastruktur utenfor familien. Der er ikke universiteter, videregående skoler og arbeidsplasser. Dermed er det nødvendig at samene flytter og sannsynligheten er stor for nedstigende sosial kapital.

Bourdieus idé med habitus og kapitalbegrepene er å forstå de menneskelige vilkår i det sosiale feltet. En som har samisk som sitt morsmål og kommer til et universitet er ofte fra et annet sted enn universitetets lokalitet. En slik student har sine rutiner fra hjemmeplassen som ofte innebærer språk og kultur. Den samisktalende studenten som velger å studere på universitetsnivå, må mest sannsynlig flytte i 3-7 år hjemmefra. Det betyr at personen må tilpasse seg språk og væremåte blant andre studenter og tre inn i en akademisk rolle som ikke er likestilt med andre studenter væremåte, hverken språkmessig eller kulturelt. Disse studentene blir på en måte innovatører både i et annet samfunn og i sitt eget.

3.4 Kulturinnovatør

Kulturinnovatør er et fiktivt begrep. Tanken bak det er å forklare hvordan samiske studenter kan oppleve studietilværelsen. Det er et begrep som inneholder kultur og innovatør. Noen av kulturene man opptrer i, vil kunne føles innovatøraktig. En innovatør er en person som går nye veier inn i nye kulturer.

Kulturinnovatør i en pedagogisk sammenheng innebærer å være i skyggen av et sosiokulturelt perspektiv. Grunnen til at det ligner på det sosiokulturelle perspektivet er den sosiale relasjonen man må tilegne seg. Identitet dannes i en sosial og kulturell kontekst (Winger, 1994:25). Identitet kan være foranderlig, fordi den kan endre seg med tid og sted. En kulturinnovatør må ikke bare kunne tilegne seg den nye kulturen, men også holde rede på hvordan «den gamle» er. Det handler om evnene til å opptre med flere identiteter.

For en samisk student som har levd sitt kulturelle liv på hjemplassen, vil en studietilværelse i en større by mest sannsynlig være ganske forskjellig fra hva man er komfortabel med. Winger (1994) tilknytter identitet med sosialiseringen, hvor det er deltakernes opplevelser som former sosialiseringen. I praksis er en kulturinnovatør en person som er oppvokst i forskjellige kulturer. Den kulturen man har av erfaring fra barndommen er en annen kultur enn den kulturen samiske studenten må beherske, som velger å ta høyere utdanning i et norsk akademisk miljø. Kulturen fra barndommen til voksen alder kan sammenlignes med beskrivelsen av primærsosialiseringen, hvor primære foregår med familien tidlig barndom og sekundærsosialiseringen som anser venner og jevnaldrende i den sekundære kategorien (Frønes, 2013:21).

De fleste vil tilegne seg den akademiske hverdagen, mens kulturarven for mange vil bli svekket eller ofret. Når alle studenter er omgitt av det norske språket og norsk kultur på universitetet, er det naturlig å kommunisere med det som er mangfoldig. Samiske studenter må ofte finne arenaer hvor de har muligheten til «å være seg selv». I intervjuene mine kan man se at når man er same, vil man få en «instant connection» med andre samer. Det er naturlig å danne sosiale bånd med de man har noe til felles med. Derfor tror jeg samer finner kontakter veldig umiddelbart med de man deler samme interesse og kultur med. Det ser vi også i andre kulturelle grupperinger som i en muslimsk sammenheng, hvor de står sammen på de forskjellige arenaene i skolen. I en viss grad er det fordel at minoriteter danner seg grupper, derimot til det faglige viser studier at elever fra minoriteter har dårligere læringsutbytte enn de majoritetsspråklige elevene på alle nivåer i utdanningssystemet (Kunnskapsdepartementet,

2010:412). Grunnen foreligger ved at minoriteter ikke har like forutsetninger slik majoritetssamfunnet har, fordi de har muligheten å få opplæring på morsmålet sitt.

I et kulturinnovatør-perspektiv foreligger også et klasseromsmiljø. Bourdieu forklarte at samfunnet er et sosialt rom. Det samme er tilfelle i et klasseromsmiljø på et universitet. I disse sosiale rommene er den sosiale kapitalen skjevfordelt. Et individ vil få posisjon ut fra sin kapital, som kan være økonomi, sosial og kulturell kapital (Bourdieu, 1986).

Kapitalbegrepene gir rom for å analysere samiske studenters situasjon. I tolkningen av Bourdieus sosialteori, vil man finne ut at personer med lik kapital (bakgrunn) forholder seg til hverandre (presentert i forrige avsnitt). Det skilles i klasseforskjeller, men samer og nordmenn har ikke en stor differanse på klasseforskjeller. Forskjellen ligger i at samer og nordmenn har ulik kulturell kapital, noe som gjør at samer og nordmenns sosiale kapital er ulik.

Hvert av disse områdene kan forstås som sosial felt der disse feltene har sine særpreg av sosiale normer. Alle må forholde seg til de felles normene systemet har (Bourdieu, 1986). For en samisk student kan det være utfordrende å forholde seg til de sosiale normene i et akademisk miljø. Utfordringen innebærer språk, forskjellige måter å utrykke seg på, få seg klassekamerater m.m. Det foreligger et problem ved at det ikke er veldig mange samiske studenter og dermed vanskelig å skape seg et samisk miljø.

De samiske kommunene jobber veldig for å beholde samisken, med mye fokus på samisk i skolene, arbeidslivet og generelt i samiske samfunn. Overgangen fra et samfunn med høy tiltro til samisk infrastruktur, til å flytte for å studere er en stor overgang for mange. Her vil studentene møte på en hverdag hvor samisk ikke er til stede, og da vil det arbeidet hjemkommunen har gjort på mange måter og paradoksalt virke hemmende. Den samiske studenten opplever at man må tre inn i en annen kultur (kulturinnovatør). Når man endelig er ferdig med studiene, hvor går så veien videre? Mange velger å starte sin arbeidskarriere på hjemstedet, og da er man tilbake der man var noen år tidligere. I løpet av disse årene har man mest sannsynlig mistet en del av sine ferdigheter med språket. På hjemstedet vil man mest sannsynligvis bli betraktet som personen fra «bygda» som har studert, mens på studiestedet var man en vanlig student.

3.4.1 Rollespill

For å gå dypere inn i et pedagogisk tankesett, er Erving Goffmans teorier om samhandling vesentlig for å fremheve forholdet mellom oppvekstvilkår og væremåte. Goffmans handlingsteori handler om det han selv kaller sosiale rollespill. For å tydeliggjøre forskningsspørsmålet mitt angående overgangen fra samisk som 1. språk til akademisk norsk, er Goffmans bidrag vesentlig.

Barn og unge vil på noen områder endre identiteten sin opptil flere ganger i oppveksten. Disse endringene uttrykker hvordan personens roller endrer seg over tid og sted. Det foregår i prosesser hvor man tilegner seg kunnskaper, sosialiseres gjennom aktiviteter som barn og unge. Med disse erfaringene vil man danne seg et selvilde som pågår i flere etapper. Det foregår i det Goffmann (1959) kalte rolledanning som han beskriver ved hjelp av teatermetaforer.

Goffman fremhever begrepet *rolle* og skiller mellom dem som «frontstage» og «backstage». Frontstage og backstage forbindes med teater, hvor frontstage er selve scenen og backstage er bak teppet hvor publikum ikke har innsyn. I det daglige kan et eksempel være at servitøren trer inn i forskjellige roller når hen er på jobb. Frontstage er opptreden blant kunder, ofte som hyggelig og imøtekommende. Backstage kan opptres helt annerledes blant kollegene på kjøkkenet hvor det kan være en intens stemning. Her vil servitøren gå ut fra den serviceinnstilte rollen og opptre annerledes. Et annet eksempel på frontstage og backstage i større spekter er hvordan personen opptrer hjemme med sine kjente eller alene (backstage) og hvordan man opptrer blant andre i arbeidslivet, studentmiljø og venner (frontstage). Vi mennesker forandrer oss etter tid og rom i et sosialt mønster (Goffman, 1992:122-123).

Normer og atferd hører til menneskets samhandlingssituasjon. Normer er en funksjon som opprettholder samhandlingen med andre mennesker. Normene påvirkes av alle mennesker som enkeltpersoner, men er felles for de samfunnsområdene som personen opptrer i. Både nedskrevne og tillærte normer kalte Goffman primære rammeverk. Det er et skjema for tolkning og samhandling (Goffman, 1986:25).

I Goffmans begreper om frontstage, backstage og primære rammeverk, ser jeg disse tre som relevante for denne oppgavens problemstilling. Hvis man går dypere på Goffmans tankegang om hvordan mennesker opptrer, vil man tolke å forstå en atferd på en måte når det dreier seg om kjente mennesker, motsatt vil være mer upresist med ukjente mennesker. Hjemme er man

komfortabel med de en omgås daglig med. På universitetet er man med folk som ikke har like mye daglige sammenkomster med. Dermed kan det i større grad sees bort fra backstage når det er hjemme i kjente omgivelser, og tilsvarende innkalkulere frontstage som en viktig faktor når man opptrer blant ukjente mennesker. For den samiske studenten som mangler kjennskaper til universitetskultur og språklige rammer, er frontstageperspektivet utfordrende. Vi kommer alltid tilbake til hvordan samiske studenter må tilvende seg andre kulturer og de primære rammeverkene. Grunnen til dette er fraflyttingen som medfører at studentene må tilegne seg nye samfunnsnormer.

I metoddelen vil man se en praksis preget av frontstage. Her forklarte informantene at den type erfaring de hadde hjemmefra, bragte dem ut av komfortsonen i det akademiske miljøet der deres tidligere sosiale læring ofte var ubrukelig. De etablerte en frontstagekultur hvor de ikke hadde erfaringene med det aktuelle språk og normer. Av dette blir det kulturkollisjon for samene når de trer inn i en sterkt dominerende, norsk, akademisk kultur.

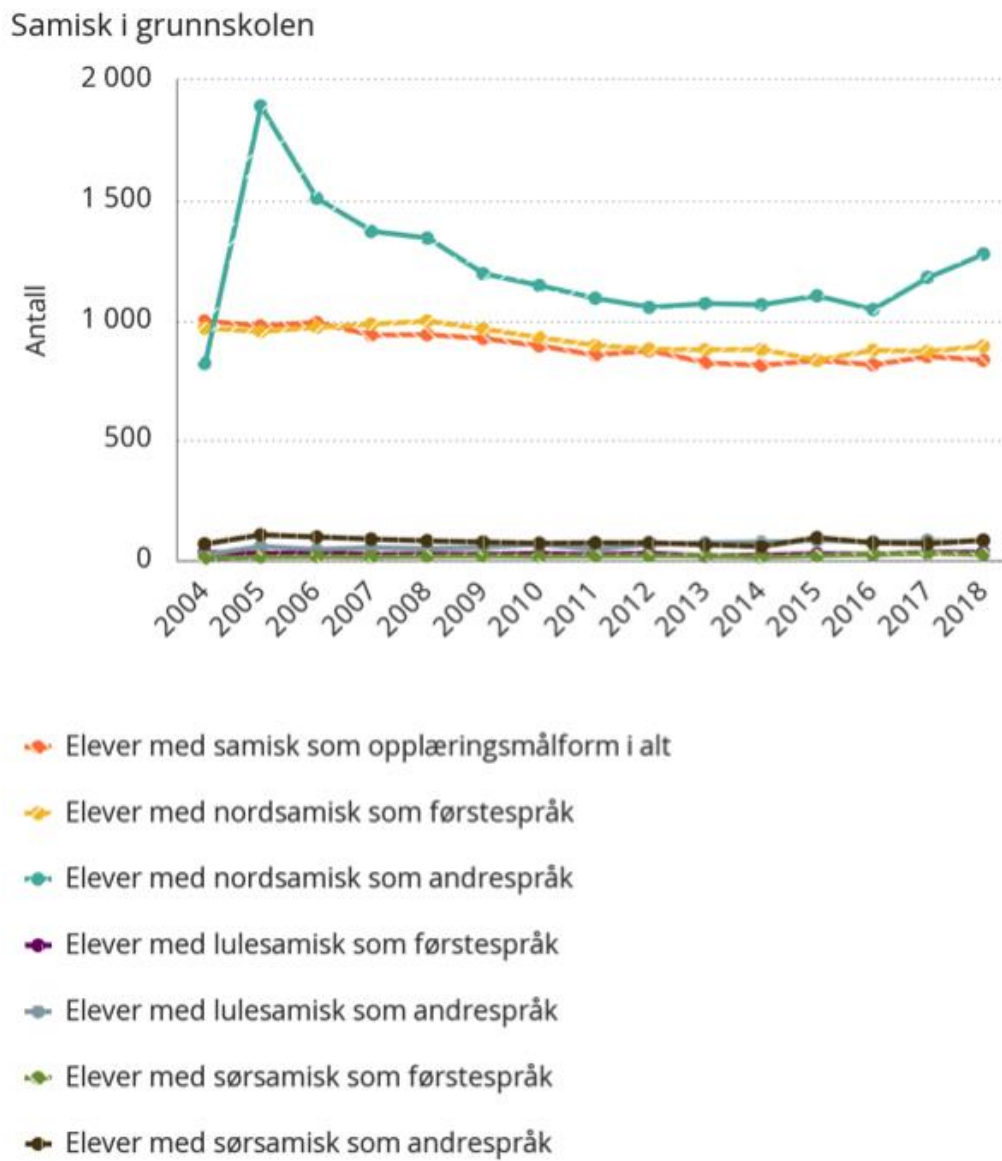
3.5 Utdanning i nord

Utdanningsforløpet starter i grunnskolen. Her vil man kunne forberede seg til ungdomsskole, videregående skole og universitet. Samiske barn har mange store valg de må ta i løpet av grunnskoleårene. De må selv velge om de vil snakke og undervises på samisk eller norsk. Det å reflektere over bruken av samisk i fremtiden, er ikke en oppgave for et barn. Som jeg har nevnt i innledningen om min egen bakgrunn, valgte jeg å slutte med samisk som 1. språk etter barneskolen. Det ble egentlig ble skjebnesvangert for min del. Personlig har jeg under gjennomsnittet lavt ordforråd i norsk, men jeg er redd for at resultatet ville vært destruktivt med pågående samisk i grunnskolen. Det illustrerer betydningen av valg man må ta allerede som barn.

Alle har rett til undervisning på samisk i grunnskolen. Figur 2 viser antall elever som har samisk med 1. språk, 2. språk m.m. Tabellen viser at ca. 1000 elever fra 2004-2018 hadde samisk som sitt 1. språk i grunnskolen i hele Norge. Årene fra 2008-2018 ser man en nedstigende kurve for de med samisk som 2. språk. Disse tallene gjelder også alle i Norge som velger 2.språk samisk. Det er også betydelig forskjell på sørsamisk/lulesamisk og Nordsamisk hvor sørsamisk og lulesamisk har betydelig lave tall stort sett hele tidsrommet fra 2004-2018.

Samer velger å bruke språket i skolen, selv med lave tall er det positivt. Barnehagen tilbyr også samisk, likeså gjør videregående opplæring. Problemene oppstår i voksen alder, på universitetene. Her er tilbudet altfor dårlig til å være akseptabelt for tilbud til samiske studenter. Spørsmålet blir bare om alt arbeidet for å bruke samisk i barnehagen, grunnskole og videregående er forgjeves, med tanke på at det ikke tilbys på universitetet og høyskolene. Resultatet ser man i figur 2 (utdanningsnivå i samiske områder). Under ser vi tabellene som beskriver samisk språks forekomst i grunnskolen og utdanningsnivået i samiske områder (Bufidir, 2020).

3.5.1 Tabell samisk i grunnskolen

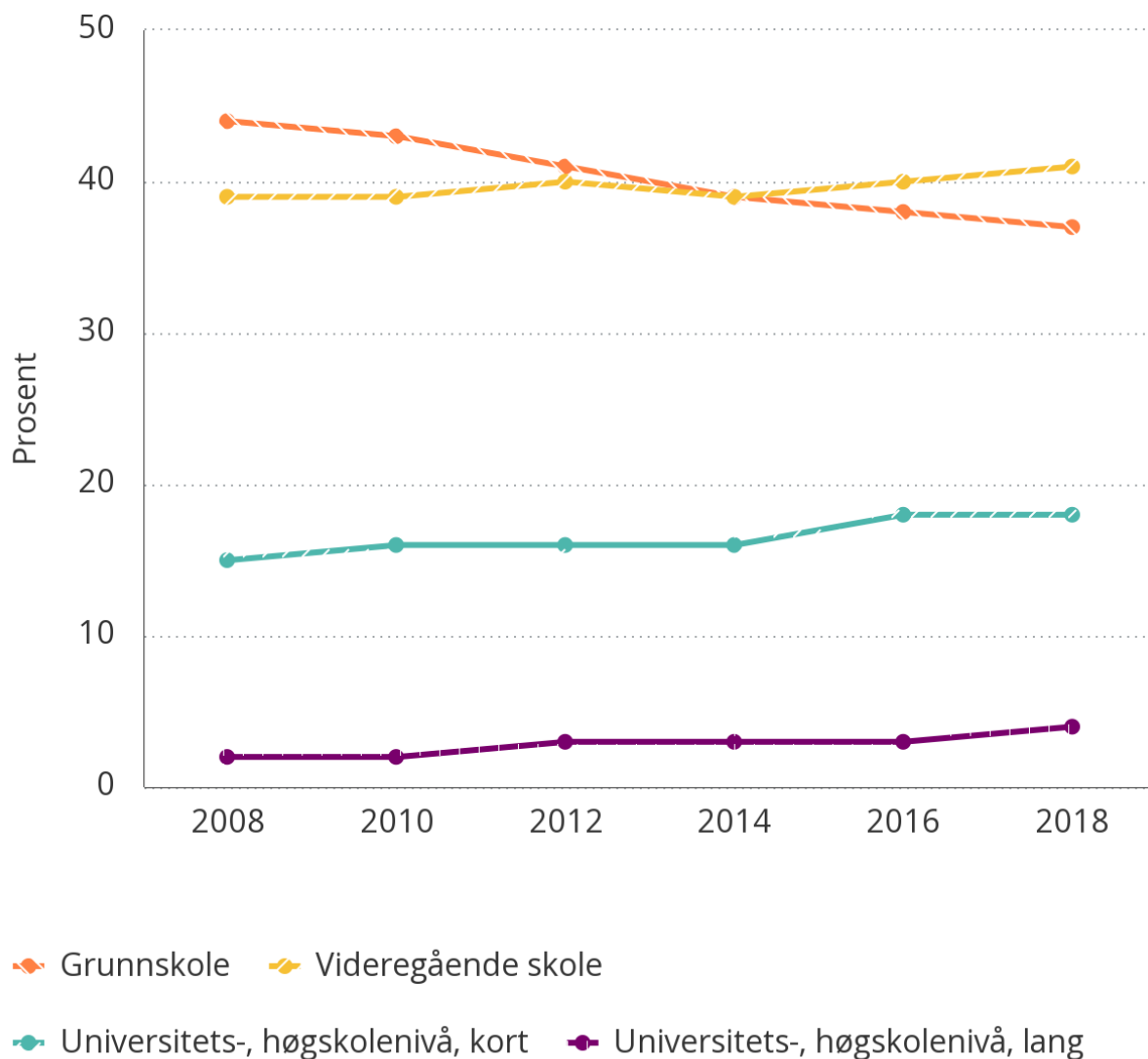

Figur 1. Samisk i grunnskolen

3.5.2 Tabell utdanningsnivå i samiske områder

Utdanningsnivå i samiske områder

STN-området

Figur 2. Utdanningsnivå i samiske områder

Disse tallene gir ikke et generelt bilde av utdanningsnivå for den samiske befolkningen, de gjelder kun for samer i bestemte områder. Det er en realitet at de geografiske utdanningsforskjellene er signifikante. Det man først og fremst ser er en sammenheng med lokaliteten til utdanningsinstitusjonene. I Sápmi er det et lavere antall utdanningstilbud i forhold til andre tettsteder og byer. Konklusjonen er at det er færre som tar høyere utdanning

nord for Saltfjellet. Sør for Saltfjellet har det vært høyere stigning i studenter som tar høyere utdanning.

Tabellen viser høye prosentandeler både i grunnskolen og videregående. Grunnen til at grunnskolen er høy deltakelse er fordi det er påbudt. Videregående skole har en nedadgående kurve, men likevel høy. Det er mange som begynner på videregående, men som velger å slutte. Dette har sammenheng med at arbeidskulturen står høyt jo lengre nord man befinner seg. 2/3 som velger å slutte på videregående, arbeider. Det er fordi arbeidsplasser er tilgjengelig og det er rimelig å få seg jobb, slik at det blir en rasjonalitet i Nord-Norge. Bufdir (2020) beskriver at menn velger å slutte oftere enn kvinner gjør og for samene starter den negative trenden for høyere utdanning allerede i oppveksten, fordi man ser i de nordlige kulturene at å arbeide er mer nødvendig enn å studere.

3.6 Negativitet rundt utdanning

Paulgaard formulerer at ungdommen lengst i nord er motstandere av høyere utdanning. Det er kjønnsmessige forskjeller for hvem som er motstandere, dette gjelder spesielt menn. Tanken er at unge menn ser på yrkesrettet arbeid, som mer maskulint. Dermed blir utdanning på universiteter et mindre maskulint alternativt. Dette er én av mange grunner til at mange ungdommer velger bort høyere utdanning i Nord-Norge (Paulgaard, 2016:42).

I Paulgaard (2016) sin artikkel presenterer hun at unge velger bort høyere utdanning for yrkesrettet arbeidsplass som fiske i Nord-Norge, mens det er vanlig at samiske områder kan fiske byttes ut med reindrift. Reindriften er en arbeidsplass for mange samer i Nord-Norge. Utdanning i forhold til reindriften(fiske) er et mindre maskulint valg (Paulgaard, 2016:42). Det som vil være relevant for problemstillingen er at de fleste reindriftsutøvere har samisk som 1. språk og de arbeider med rein og vil være under kategorien de som ikke velger høyere utdanning. De har ikke de samme behovene for høyere utdanning, og de blir og vil mest sannsynlig være på hjemstedet sitt. Nysgjerrigheten på å studere et annet sted eller studere i det hele tatt, er ikke til stede. Oppfatningen bak å ikke studere er forståelig, fordi man ser ikke utdanning som like viktig når man allerede er sikret arbeid for resten av livet.

Maskulinitet er ikke eneste forklaringen som sperrer av mot høyere utdanning for ungdom i Nord-Norge. Maskulinitet har nok en indre faktor, slik at utdanning til og med oppfattes som ukultur i områdene rundt omkring i Finnmark. Videre må språket diskuteres, noe som er

relevant for forskningen min. Språk og maskulinitet kan være medvirkende faktorer for om man velger høyere utdanning eller ikke.

Globaliseringen er også en faktor i sterke ulikheter. Man skiller i større grad nå mellom bygder og byer og selve individets periferi (Paulgaard, 2015). Periferien er våres kognitive sentrum. Sentrum er hvor vi føler oss tilpass, og når globaliseringen er stor, kan sentrum være overalt, så lenge det er periferisk. Dermed kan man si at mennesker ikke har like stort behov for å flytte på seg, slik de kanskje hadde før. Menneskene nord i landet, har dannet seg eget sentrum hvor de lever et liv med arbeid. Utdanning er ikke det viktigste når man allerede har arbeid og de lever allerede i sitt eget sentrum. Samtidig opplever man også at de som ikke er oppvokst i byer har begrensede muligheter (Paulgaard, 2015). Små samfunn har mindre tilbud på arbeidsmarkedet og sosiale tilbud. De mindre strøkene har muligens ikke de samme tilbudene byene har, det er først og fremst flere mennesker, noe som produserer mer arbeid. Det sosiale vil også tilsi at det er mindre folk, dermed mindre folk man kan sosialere seg med. Først og fremst bør de som ikke får arbeid egentlig ta høyere utdanning og komme seg bort. Det er enkelt å tenke slik, men i praktisk er det en større utfordring.

3.7 Behov for sykepleierutdanning dypt inne i Sápmi?

I 2021 er sykepleierutdanningen i Kautokeino realisert. Det innebærer et deltidsstudium på 4 år hvor opptaket foregår annethvert år. Høgskolen i Kautokeino skal i tillegg tilby spesialkompetanse i samisk språk og kultur. Det betyr at studentene får sykepleierutdanning og samtidig god samisk språkkunnskaper og kulturkompetanse (UiT, 2020).

Bakgrunnen for at Samisk Høyskole i Kautokeino ønsket sykepleierutdanningen i Kautokeino, er behovet for samisktalende sykepleiere. I Norge skal alle ha likeverdige tilbud i helsetjenesten. Dette innebærer at helsetjenesten kommuniserer samisk til folk som har behov for det. Det har vært mangel på samisktalende sykepleiere, dermed så Samisk Høyskole og Sametinget en mulighet til å søke høyere utdanning med samisk som undervisningsspråk i Kautokeino. Et sitat som er med i «grunnlag for samisk sykepleierutdanning» er «*Kulturelle kommunikasjonsproblemer mellom helse- og omsorgspersonell og samer handler om at personell ikke kjenner til, eller forstår, samers bakgrunn, tenkemåte og væremåte*» (A. Andersen, B. A. Bongo, J. B. Eira og K. Johnsen, Sami Allaskuvla, 2017).

Sykepleierutdanningen ved Sámi Allaskuvla foregår i et samarbeid med UiT, sykepleierutdanningen i Kautokeino og samiske kommuner i Finnmark som Kautokeino,

Karasjok, Porsanger, Tana og Nesseby. Grunnen til at samarbeidet med disse kommunene er viktig, er at disse kommunene i Finnmark har stort innslag av samisktalende og de hører med i forvaltningsområdet for samisk språk. Sykepleiepraksisen til studentene skal først og fremst foregå på sykehusene i Hammerfest og Kirkenes. Det er behov for at studentene skal kunne bruke språket sitt sammen med pasientene (A. Andersen, B. A. Bongo, J. B. Eira og K. Johnsen, Sami Allaskuvla, 2017:4).

Tall fra Samordna opptak viser at 80 % fra indre-Finnmark (Kautokeino, Porsanger, Alta) velger å studere sykepleie i Nord-Norge. Resterende 20 % velger Sør-Norge. Likt er det også i Øst-Finnmark, ved at 2/3 velger Nord-Norge og 1/3 velger Sør-Norge.

Utdanningshistorikken fra 2000-2014 viser at 66 % med oppvekst fra indre-Finnmark hadde studert i Hammerfest, resten i Tromsø og sørover. Det viser at interessen for å studere i Finnmark er betydelig høy. Er tilbudet i Finnmark, viser det en viss interesse for å studere i de indre strøkene som Kautokeino (A. Andersen, B. A. Bongo, J. B. Eira og K. Johnsen, Sami Allaskuvla, 2017:12).

	2015	2016	2017
Kautokeino	3	8	4
Karasjok	9	4	3
Porsanger	6	10	3
Tana	3	2	4
Nesseby	2	1	2

Figur 3. For fulltidsstudiet varierte tallene (A. Andersen, B. A. Bongo, J. B. Eira og K. Johnsen, Sami Allaskuvla, 2017:15)

	2014	2016
Kautokeino	8	5
Karasjok	2	11
Porsanger	2	2
Tana	3	2
Nesseby	5	1

Figur 4. For nettstøttet sykepleierutdanning var søkertallene slik (A. Andersen, B. A. Bongo, J. B. Eira og K. Johnsen, Sami Allaskuvla, 2017:15)

4 Metodisk tilnærming

4.1 Innledning

I den metodiske delen er valget av kvalitativ og kvantitativ metode reflektert. I tillegg er vitenskapsteori presentert. Her presenteres hermeneutikk, hvor tolkninger av tekster m.m, er hovedinteressen. I tillegg gjennomgås elementer av grounded theory, som er en del av analysearbeidet. Etter vitenskapsteoridelen vil avhandlingens empiri bli presentert.

4.2 Valget av kvalitativ og kvantitativ metode

Både kvantitativ og kvalitativ forskning anvendes i samfunnsforskning. Det som betegnes som kvalitativ forskning har ikke som mål å teste hypoteser og teori, men å utdype de fenomenene det empiriske materialet fokuserer på. Det er selve casen(e) som er en overordnet interesse i den kvalitative forskningsstrategien. Kvantitativ forskning fokuserer ofte i større grad på kvantifisering og tallfesting, med bakgrunn i at ordet «kvantifisere» betyr akkurat det. Det er likevel ikke innslaget av tallmateriale som skiller kvalitativ forskning fra kvantitativ. Kvantitativ metode kan for eksempel tallfeste sosiale fenomener og forskningsspørsmål. Det er likevel viktig å forstå at kvantitativ forskning ikke behøver tall, men også ord kan benyttes i en kvantitativ studie (Nyeng, 2018:71-79).

Metode er et redskap som skal hjelpe forskere til å beskrive de faktiske forhold ved hjelp av innsamling av data som skaffes gjennom intervju, observasjon eller deltakelse in en virksomhet. I dette masterprosjektet ble kvalitativt intervju valgt for å innhente de data som behøvdtes for å besvare oppgavens problemstilling. En kvalitativ studie innebærer å forstå deltakernes perspektiv på det saksforhold som belyses (Postholm, 2010:17).

Personlig legger jeg vekt på narrative opplevelser. Dette innebærer handlingens fortellinger, hvordan deltakerne velger å uttrykke seg og hva som blir beskrevet danner adekvate og hensiktsmessig data til en studie.

For å finne dypere innsikt i informantenes tanker, er kvalitativ forskning det mest hensiktsmessige å anvende. En kvantitativ studie foregår ofte som en studie av ytre meninger i forhold til kvalitative studier. Utgangspunkter for valg av metode er ofte begrunnet i hva forskeren interesserer seg for, problemstillingen, og hvordan man best mulig finner informasjon om forhold et utvalg informanter har personlig erfaring med. Hvis man studerer konkrete hverdagslige hendelser, er kvalitativ metode den mest anvendte. Målet er å få informantene til å fortelle om disse hendelsene. Konklusjonen er at man velger metode i

forhold til hvilke filtre man ser etter (Stormhøj, 2006). Har man et omfattende forskningsspørsmål av typen: *Hvem stemte for EU i 1994*, så er en kvantitativ undersøkelse best egnet, fordi ja/nei-spørsmål besvares.

Forskeren i min egen undersøkelse bestemmer hva det blir tatt utgangspunkt i. Situasjonen er med på å forme studien (Postholm, 2010:26). Situasjonen bestemmer hva som inspirerer meg som forsker. For ti år siden ville nok ikke problemstillingen blitt formulert slik av meg. Da temaet ikke var et samfunnsproblem jeg var kjent med. Forskerens situasjon bestemmes også av stedstilværelse og erfaring med undersøkelsens gjenstandsfelt. Det er bedre utgangspunkt for å forske på samiske områder om man er oppvokst i disse områdene, enn for en som ikke er oppvokst i eller rundt dette miljøet. Det er et kontroversielt spørsmål som i moderne urfolksforskning også debatteres som et metodeproblem. I antropologien ble det introdusert som «the natives point of view» av antropologen Clifford Geertz på 1970- tallet (Geertz, 1974).

4.3 Hermeneutikk: vitenskapsteori

Hermeneutikk er en del av vitenskapsteorien til denne masteroppgaven. Vitenskapsteorien er overordnede betraktninger av forholdet mellom teori og metode, om metodens hensiktsmessighet og de analytiske overveielser som er påkrevet i et forskningsfelt. Man tenker bevisst på hvordan man vil forske. Vitenskapsteori innebærer også belysning av filosofiske aspekter og kunnskapens forutsetninger (Gilje & Grimen, 1993:158). Grunntanken i hermeneutikk er at forståelsen kommer av visse forutsetninger, men likevel vil man som forsker oppleve at man har intet forutsetninger til noe (Gilje & Grimen, 1995: 148).

Et viktig element i hermeneutikk er den såkalte hermeneutikkens sirkel. Det er koblingen mellom det som skal fortolkes og selve fortolkningen i den sammenhengen fortolkningen foregår i (Gilje & Grimen, 1995:153). All fortolkning foregår i bevegelser mellom helheten og delene der hva man skal fortolke knyttes til den kontekst man fortolker i og hvilken forforståelse det gir. Et eksempel er at når man skal forklare et avsnitt i en tekst. Da må man også forstå og ha kunnskap om helheten i teksten. Det blir en forforståelse av å forstå.

Hans-Georg Gadamer (1900-2002) knyttes til det vi kaller den ny-hermeneutiske retningen. Et av prinsippene til Gadamer er at forskeren alltid har en *forforståelse*. Det innebærer at forskeren alltid har erfaring (bagasje) fra saksforholdet i teksten, handlingen og saken. Det er med på å bestemme forståelsen og fortolkningen. Identitet, erfaringer, bevissthet og

ubevissthet er med i vår forståelseshorisont (Gadamer, 1989:24). Gadamer hadde som hovedtese å vise at fortolkninger og forståelse er grunnvilkår for menneskelig eksistens. Gadamer forklarte hva den hermeneutiske sirkelen er. Han brukte begrepet ontologi hvor filosofiske studier legges til grunn for studier av virkeligheten.

Figur 5. Den hermeneutiske sirkel

Illustrert i figur 5. er den hermeneutiske sirkel. Den forklarer hvordan vandringen som inngår i forståelsens horisont. Først har man det som vises i bunnen av figuren. Av helhetlig tekst danner man seg kunnskaper om tekstens egenskaper og den korrigeres med nye inntrykk. Så leser man teksten, deretter dannes det tolkninger og meninger. Som i tredje faktor i sirkelen lager man seg oppfatninger og en helhetlig mening. Deretter avsluttes det med oppfatninger mot selve materialet. Da vil man lese det igjen med en forforståelse og mening (Højberg, 2004).

Meningen med å bruke hermeneutikk i humaniora og vitenskapelige tekster er å få dypere forståelse. Oppfatningene kan være foreløpige, hvor man deretter går dypere inn med hermeneutikkens tankegang som gir nye og dypere forståelse. Mange setninger og meninger ligger skjult, noe må tolkes og noe er konkret i betydningen. Hermeneutikk er et verktøy som skal hjelpe oss å forstå utforskningen bedre, noe som gjør forskningen forståelig i empirisk forstand (Gadamer, 2010). Hermeneutikk er en vanlig fortolkningsstrategi, spesielt i kvalitativ metode.

I intervjuene mine har ord og setninger betydning som kan være skjult. I mange beskrivelser kan det være utfordrende å se hva informanten egentlig mener. Forforståelser er et viktig bidrag til å være kritisk reflektert. Ved et objektivt blikk på intervjuene vil det være vanskelig å se hva som egentlig foregår i samtalene. Det er lettere å forstå når man har kunnskaper om hva som skal tolkes. Forskeren som er meg, har utformet intervjuene. Tilsvarende har jeg kjennskap til temaet, som innebærer at jeg lettere kan forstå det informantene sier. Denne fortroligheten med informantenes kulturbakgrunn gjør at analysene av intervjuene litt enklere å tolke adekvat og riktig.

Crotty har i sin epistemologiske forklaring tre viktige begreper: Det gjelder å velge ut hva som egner seg best for forskningen. Det jeg vil med Crotty's modell er å fokusere på det han nevner om objektivitet, subjektivitet og konstruktivisme. Det gjelder det å ha forkunnskaper om det man forsker på. Subjektivitet er å danne seg meninger, hvor individer ofte har dannet seg meninger fra forskjellige steder. Vi kan ha disse meningene fra drømmer eller livserfaringer (Crotty, 2010:9). I forhold til min oppgave har jeg mine subjektive meninger fra oppveksten, nåtidens hendelser og egne opplevelser. Mitt forskningsspørsmål er laget ut fra min personlige erfaring. Hvis jeg skulle vært objektiv, ville spørsmålene og tolkningene mine blitt annerledes. Mest sannsynlig ville det påvirket analyseringsarbeidet. Det er fordi jeg som forsker er dypt inne i oppfatninger rundt samiske forhold som er personlige at mine refleksjoner rundt mine egne forkunnskaper er metodisk nødvendig. Hvis valget var en objektiv metodestrategi ville jeg mest sannsynlig mistolket eller sett bort fra viktig informasjon fra mine informanter.

4.3.1.1 Grounded Theory

Grounded theory er en kvalitativ forskningsmetode. Det er en metode som er laget for å kunne bevege seg fra data til teori. Grounded theory ble utviklet av Glaser og Strauss allerede i 1967. Grunnprinsippet er at teori utvikles under selve forskningsprosessen, hvor du lager deg empiriske data ved hjelp av forskningsspørsmål. Konklusjon er datainnsamlingen og analysen gir teori (Glaser & Strauss, 1999).

Når jeg har valgt å bruke kvalitativ metode og hermeneutikk er grounded theory en naturlig forskningsteori. GT består av retningslinjer for å innhente, analysere og begrepsdannelser om data. Målet er å lage en teori ut fra et sett med tema. Teorien blir begrunnet fra datamaterialet man selv har innhentet. Med utgangspunkt i den vanlige formen for grounded theory vi har i dag er oppgaven bygget opp slik: *Tema/forskningsspørsmål, erfaring, observasjoner, analyse*

og andre teorier som støtter forskningsspørsmålet (Charmaz, 2003). En slik oppbygging preger dette masterprosjektet. I et grounded theory-perspektiv er forskingsregelen hvis de empiriske dataene regulerer seg, kan GT tilpasses det nye. I et forskningsarbeid som masterprosjektet, er muligheten stor for at empirien skaper et resultat som ikke er tenkt. Dermed må forskeren (meg) regulere slik at det er en viss grad av teoretisk og empirisk overensstemmelse. Prinsippet til grounded theory er hvordan vi forskere beveger oss fra data til teori (Glaser & Strauss, 1999). Empirien min har jeg utviklet selv på bakgrunn av inspirasjon fra teorifeltet.

Analysearbeidet har vært anstrengende og tidkrevende. Tanken var å få alt som er blitt sagt i intervjuene digitalt omformet til tekst. Hvordan skulle jeg fremstille dette i masterprosjektet? Ikke alt var relevant for hva jeg trengte å ha med. Det gjaldt å kategorisere slik at jeg tok bort det som er unødvendig og tok med det jeg syntes var mest relevant for å belyse forskningsspørsmålet. Slik ble det lettere å kode og analysere. Grunnarbeidet med å fremheve hva som er refleksjoner var veldig hjelpsomt, det ga formuleringene og setningene mening.

4.3.2 Intervju som kunnskapsnett

Det finnes forskjellige måter å utvikle data i kvalitativ forskning på. De mest brukte er forskningsintervju, som er en samtale mellom intervjueren og informantene. Det kan være flere som deltar samtidig. Intervjuet kan foregå som en samtale i dagliglivet, litteratur og i faglige sammenhenger. I det daglige forveksles det som småprat og tanker om nyheter, diskusjoner m.m. I litteraturen kan intervju foregå via journalistikk, juridisk forhør, utspørringer og muntlige eksamener. Jeg har gjort mine intervju til denne masteroppgaven som faglige samtaler om et tema som jeg har valgt. Spørsmålene er konstruert av intervjueren, som skal prøve å få informantene til å uttrykke tanker rundt spørsmålene (Kvale & Brinkmann, 2015:21).

Intervju er blitt en del av kulturen vi lever i, ved at intervju er en vanlig metode å danne seg empiri. Det finnes overalt: I sosiale medier, aviser, skoler og i dagligdagse samtaler. Det er naturlig og spennende siden det gir mennesker både kontakt og kunnskaper. Mange tenker nok på intervju som ansikt-til-ansikt-situasjoner, men det er ikke alltid tilfelle. I denne oppgaven ble det ikke intervju gjennomført i ansikt-til-ansikt form, men ved datamaskiner. Dette ble tilfelle blant annet fordi vi står midt i en pågående pandemi. Intervjuene foregikk altså uten fysisk kontakt med informantene.

Kunnskap skapes ofte gjennom innbyrdes relasjoner i en subjektiv kontekst mellom to parter (Stormhøj, 2006:13). Intervju kan være forklaringer av hendelser og informasjon fra narrative opplevelser. I en intervjusituasjon er en av mange måter å stille beskrivende spørsmål, å spørre etter konkrete situasjoner, hendelser, i tillegg vil man ofte gjenskape informantenes egne formuleringer. Man danner egne formuleringer ved hjelp av gode spørsmål. Ofte er det hensiktsmessig å lage noen kunnskapshull i spørsmålene, slik at informantene prater løst om temaet. Dette kan skille mellom gode og dårlige intervjuer.

Det som kjennetegner intervju som metode er at alle i utvalget vil bli stilt samme spørsmål. Dette for å danne kunnskap om et fenomen eller en sosial praksis. I et intervju er det viktig at alt som foregår holder en høy etisk standard, slik at intervjuet ikke virker krenkende. Det gjelder både utvalget og personer rundt forskningen. Det å skape tillit og ro, ser jeg på som nødvendig for å skape de gode vilkårene for et intervju. Kunnskapsproduksjonen handler om en sosial praksis. Det vil ikke fungere om det ikke er tillit mellom informant og intervjuer. (Kvale & Brinkmann, 2015:36-37).

4.4 Fremgangsmåte og prosess

Hvordan oppleves overgangen fra å ha samisk som førstespråk gjennom barndommen til mest sannsynlig å måtte praktisere norsk om en person ønsker å studere videre på universitetsnivå?

Underspørsmålet er følgende: *Vil min primære problemstilling medføre at samiske ungdommer ikke velger å ta høyere utdanning på universitetsnivå?*

Problemstillingen var i utgangspunktet fastsatt tidlig i 2020. Nytt element kom til ved at første problemstilling var «Hvordan er overgangen fra å ha samisk som sitt første og andre språk ...». Det ble anbefalt å innskrenke problemstillingen, fordi kunnskapsnivået for norsk står sterkere for de som har samisk som sitt 2. språk, i forhold til de som anvender samisk daglig som sitt morsmål (1.språk). Dermed ville det vært utfordrende å finne informanter med språklige utfordringer i norsk, når de mest sannsynlig ikke har utfordringer med å anvende norsk morsmål. Underspørsmålet kom som et sekundært problem. Det sekundære problemet er at samiske ungdommer ikke velger å studere. Tanken er at den primære problemstillingen kan være en av faktorene til at samiske ungdommer ikke velger høyere utdanning, som er underspørsmålet.

Først og fremst må man finne et utvalg som passer til både temaet og problemstilling. I fasen hvor jeg skulle velge informanter, var intervjuguide en pekepinn om hvilke personer utvalget skulle bestå av. Intervjuguiden inneholdt planlagte spørsmål. Etter hvert i prosessen ble det gjort små endringer, spesielt før intervjuene ble gjennomført. Det kunne være uklare spørsmål, supplementter til spørsmål og ikke minst revideringer. Det var egentlig spørsmålene som la grunnlag for hele prosessen videre. Tanken var at når spørsmålene var laget, bygges en masteroppgave ut fra den og relevantteori. Det må være stram forbindelse mellom oppgavens tema, spørsmålene og utvalget slik at informantene har mulighet til å oppfatte som meningsfullt for dem.

Steget videre i prosessen var å finne informanter. De som ble valgt var studenter og det var lærere som kjente studenter som har opplevd eller fortsatt opplever oppgavens gjenstandsfelt på kroppen. Når rekrutteringen først startet, ble alle informantene forklart sine rettigheter og hva forskningsprosjektet handler om. Etter min redegjørelse for prosjektet, fikk de informasjonsskriv som er utarbeidet av både meg og NSD (Vedlegg 2). Ettersom forskningsprosjekter må opplyse om at det forekommer sensitive personopplysninger i prosjektet, ble det søkt om konsesjon fra NSD. I informasjonsskrivene forklarte jeg at intervjuene var anonyme. Grunnen til at NSD ble en del av prosessen er at den samiske befolkningen ikke er så bred, det blir i grunn mulig å anta hvem er hvem, men navn er byttet ut med fiktive navn, slik at det skal være vanskeligere å gjenkjenne utvalget. Disse ble intervjuet:

- 5 personer i utvalget
- Alle hadde samisk som sitt morsmål
- Informantene var både kvinner og menn
- Alle studerte/studerer på universitetet
- Alderen var mellom 25-40 år, 15 års aldersdifferanse

Informantene besto av både bachelorstudenter, masterstudenter og deltidsstudenter. Felles for alle var at de hadde tatt høyere utdanning utenfor hjemstedet ved universiteter, men ikke ved høgskoler. Det var viktig for meg at både er kvinner og menn som deltok i prosjektet. En del oppfatninger som kommer til uttrykk i teoridelen tilsier at kvinner og menn har forskjellige syn på det å være same. Svarene kan derfor være ulike i forhold til kjønnsperspektiv. I tillegg vil oppgaven være mer generaliserbar.

4.4.1 Gjennomføring av intervju

Intervjuene ble gjennomført i tidsrommet november-desember 2020, og varigheten på hvert intervju varierte fra 17 til 25 min.

Det var vanskelig å kontrollere hvor lenge intervjuene skulle vare, men planen var mellom 20-25 min. Dette er alltid avhengig av hvor mye tid informantene brukte på å svare på spørsmålene. Det var 25 spørsmål som skulle besvares. Av disse var det ca. 10 spørsmål som var om veldig dagligdagse og alminnelige forhold, eksempelvis: «Er samisk ditt morsmål/1. språk?».

Det var utfordrende å ha intervju fysisk, så alle intervjuene ble gjennomført ved hjelp av Zoom. Grunnen til dette var at Covid-19-pandemien var stigende høsten 2020. Intervjuene var gjennomførbare i denne formen, informantene følte seg komfortable med å ha møte på nett. Jeg tror ikke svarene ville blitt annerledes om intervjuene hadde blitt gjennomført ved fysiske møter. Mest sannsynlig ville det vært mer diskusjon rundt temaet ved fysisk oppmøte, men ikke så mye at det kan svekke Zoom-møtenes pålitelighet. Alle informantene godkjente at jeg kunne gjøre opptak. Vi ble enige om at det var lettere for meg å se tilbake på samtalene når jeg kunne høre hva som ble sagt og delt. Ved opptak ble det lettere å stille oppfølgingsspørsmål, noe jeg synes var hensiktsmessig for min del. Mange av intervjuene fikk flere svar enn jeg hadde sett for meg. Jeg spurte om de ville legge til noe, eller om noe var uklart i løpet av intervjuet. Det viste seg at 2-3 informanter i utvalget valgte å svare utfyllende, noe som var givende. Noe av dataene var nye opplysninger og noen spørsmål fra intervjuet måtte forklares nærmere.

4.4.1.1 Transkribering/analyse

Etter at intervjuene ble gjennomført, måtte opptakene omgjøres til tekst. Det er en del av transkriberingen. Å transkribere er forandringen fra en form til en annen (Kvale & Brinkmann, 2015:205). Det er en del av analysen å høre lydopptakene; å få det overført til tekstform. Taktikken var å høre lydopptaket og deretter ordrett skrive ned det de fortalte.

Dette innebar at jeg skrev på dialekt. I ettertid omskrev jeg dialekten til bokmål.

Transkriberingen ble gjennomført kort tid etter intervjuene ble gjennomført. Det var fordi det var da det var i friskt minne og inntrykk fra intervjuet kunne nedtegnes. Det var også en av grunnene til at alle intervjuene ikke ble gjennomført samme dag, slik at jeg fikk mulighet å transkribere mer nøyaktig hver gang. Dette medførte at kvaliteten ble opprettholdt. Hadde jeg intervjuet alle fem informantene samtidig og transkribert samme dag, tror jeg kvaliteten ville blitt redusert. Det som var en fordel ved å se på intervjuene og analysere adskilt, var at hvert

intervju som ble gjennomført, ga forskjellige inntrykk og erfaring. Ved å transkribere ett intervju om gangen, økte kvaliteten på neste intervju. Personlig synes jeg intervjuene ble bedre av dette, men det betyr ikke at jeg synes at noen av intervjuene var mislykkede. I tillegg for å kvalitet sikre intervjuene gjorde jeg intervjuer som ikke var en del av forskningen, slik at jeg fikk se om intervjuguiden ville fungere i intervjuene jeg har brakt med videre til masterprosjektet.

Det som var utfordrende med å analysere intervjuene var at i noen av disse intervjuene var det vanskelig å få informantene til å gi utdypende svar. Noen var ikke særlig opptatt av å legge fram noe ekstra informasjon, mens noen utdypet hvert enkelt spørsmål. Dette medførte at noen spørsmål ble enklere å analysere, men desto mindre svar var det å finne. Alt avhenger av hvilke personer man intervjuer, det kan være man treffer noen som er innadvendte. Utvalget representerer forskjellige personer, dermed blir det også slik at noen personer pratet mer enn andre. Ofte når man er i en intervjusituasjon legges det merke til kroppsspråk, tonefall, ansiktsuttrykk og kommunikasjon. Kroppsspråk, tonefall og ansiktsuttrykk er vanskelig å transkribere, men er veldig hjelpsomt å følge og tolke selv om noen brukte et mindre antall ord, kunne man følge med kroppsspråket for å tolke selv og spørre informantene i hva de ville formidle.

4.5 Validitet og reliabilitet

Validitet og reliabilitet i forskningen er en tradisjonell måte å se på om oppgaven har en relevans i samfunnet. Leegard (2019) bruker en sjekkliste for å beskrive om tekster har en betydelig form for kvalitet. Leegard nevner ikke validitet og reliabilitet, men sjekklisten er tilnærmet lik validitet- og reliabilitet spørsmålet.

Her er hovedspørsmålene til Leegard (2019):

- Hva er funnene?
- Er funnet gyldige?
- Er funnene klinisk relevante?

Disse tre spørsmålene treffer validitet og reliabilitet. Ved validitet stiller man seg ofte spørsmålet, i hvilken grad resultatene fra en studie er gyldige. Så skiller man mellom *intern validitet*, om det er gyldig for utvalget man har undersøkt og *ekstern validitet* om resultatene kan overføres utenfor utvalget (Le Compete & Goetz, 1982). Reliabilitet innebærer hvordan vi forskere kan etterprøve resultatene.

«Because human behavior is never static, no study can be replicated exactly, regardless of the methods and design employed» (Le Compete & Goetz, 1982).

Ingen studier kan være nøyaktig like, men det skal foreligge vilkår som skal etterprøves. Hvis dette ikke oppnås, vil forskningsresultat bli betraktet som ikke reliabel.

Bakgrunnen for at sjekklisten har en funksjon til å stille kritiske spørsmål, er for at forskeren skal kunne reflektere over gyldighet og relevans i forskningsfunn. Leegard (2019) beskriver en annen måte for å vurdere om oppgaven har en gyldighet i form av en sjekkliste. Forskeren kan bruke sjekklisten hvis man f.eks. er lei av å ramse opp faktaopplysninger om validitet og reliabilitet.

I sjekklisten er et av spørsmålene «er målene med studien tydelige?» (Leegard, 2019). *1. Har studiet et mål, 2. viktighet og relevansen for studiet.* Disse vurderingene fra Leegard representerer spørsmålet om det er en relevans, eller en gyldighet for målene. Dette er en typisk måte å formulere seg på hvis man diskuterer validitet. Studien min har et mål, det er å kartlegge om det er utfordrende for samiske studenter å anvende akademisk norsk på universiteter. Studien er viktig i den forstand at den belyser dette, ved at forskningen min kan gjøre studiehverdagen enklere og viser hvordan man løser slike utfordringer. Et eksempel til fra Leegard (2019) er spørsmålet: «er studien viktig?». Da vurderer man *1. Diskuterer forskerne hva som er studiens bidrag til tidligere forskning eller teoretisk kunnskap? Vurderes funn opp mot dagens kliniske praksis? 2. Identifiseres nye forskningsområder? 3. Diskuterer forskerne om funn kan overføres til andre populasjoner, eller om forskningen kan anvendes på andre områder?* Dette spørsmålet omhandler hvordan man kan overføre studien til andre. Noe reliabilitet har i sitt grunnprinsipp. Studien kan overføres til andre studier og mennesker, og kan hjelpe mange samiske studenter til å vurdere samisk i praksisform. Det er også reliabilitet i den form av at andre land med flere språk kan bruke denne studien til å vurdere sine minoritetsspråk i utdanning. For å nevne noen åpenbare eksempler har Sverige, Finland og Russland samiske studietilbud. Hvordan praktiserer de samisk på universitetet? Wales har også et annet språk enn engelsk, walisisk. Ca. 19 % av Wales sin befolkning anvender språket (SnI, 2020). Reliabilitet vil også være inkluderende for walisiske studenter. Gjennom egne erfaringer var jeg på en klassereise i Wales med mine samiske medstudenter på videregående. Vi brukte tiden der på å forstå hvordan de har opplevd den engelske «fornorskningen». Her hadde de også problemer med at bruken av walisisk språk minskes, fordi i Wales har det også blitt motarbeidet slik samisk ble i Norge under fornorskningen. Dermed har forskningen min en relevans for befolkningen i Wales.

4.6 Generaliserbarhet, transparens og etikk

«One cannot generalize from a single case, therefore, the single-case study cannot contribute to scientific development» (Flyvbjerg, 2006)

Det blir feil å konkludere med at man ikke kan generalisere en studie slik Flyvbjerg hevder. Han skriver også at det avhenger av temaet man forsker på og hvordan dette blir valgt (Flyvbjerg, 2006). Tematikken er avgjørende for at studier er generaliserbare. Studenter velger ofte problemstillinger som har en relevans i dag. Et eksempel på en studie som ikke er generaliserbar vil være: «Er penn blitt et bedre verktøy enn den gamle blyanten?» Denne studien ville ikke være generaliserbar i dag, fordi den er gått ut på dato. I dag er verden preget av teknologi i utvikling, hvor datamaskiner er et av de mest brukte utdanning- og arbeidsverktøyet. Derimot velger man forskning med bånd til dagens samfunn, der er det høyst sannsynlig å treffe på generaliseringen. Oppgaven min befatter seg med et kulturproblem på universitetene, hvor det samiske studenter rekrutteres fra ulike steder i Norge. Så lenge det er samiske studenter på universitetene, vil oppgaven min kunne generaliseres til disse personene.

Transparens er et av kriteriene innenfor kvalitativ forskning. Det har særpreg ved at andre som har samme informasjon som f.eks. det jeg har klart å uttrykke, også klarer å forstå det jeg har forstått. Det er uavhengig av om man er enig eller ikke (Kvale, 1997). For å oppnå transparens, er det viktig å skrive på en måte som gjør at alle lesere forstår det som menes. Det skal være tydelige formidlinger og fremgangsmetoder. Et eksempel kan være å forklare hvorfor forskeren valgte å bruke intervju i forskningen sin. Forskeren kan bruke sitater som en del av teori, til å forklare hvorfor intervju egnet seg best. Dermed vil leserne klare å se hva forskeren har tenkt. Det mange lesere vil være opptatt av er hvilken problemstilling eller forskningsspørsmål man har. Hvilken metode har forskeren valgt, utvalg, teori og hvordan man skaper empiri. Har leseren forstått det, vil man kunne si at man har oppnådd transparens i oppgaven. (Kvale, 1997)

Etikk må forholde seg til vitenskapsfunn og det sosiale liv (Løvlie, 2015). Etikk er det sterkeste båndet vi knytter med informantene; ved at de stoler på at vi forskere opptrer under etiske forutsetninger og forpliktelser. Etikk er et bredt filosofisk begrep. Den mest kjente filosofen, spesielt innenfor moralfilosofien er Immanuel Kant. Kants moralske etikk dreier seg om felles normer «noe du og jeg bør gjøre». Vil man gjøre A, må man også akseptere at B

gjør det samme i en tilsvarende situasjon. Med utgangspunkt i denne felles plikten, tenker jeg etikken i denne oppgaven innebærer at om jeg vil lage en oppgave, må jeg også kunne godtgjøre at den også ivaretar interesser til de informantene som er en del av den. Etikk innebærer også normer og regler som må være en selvfølgelig del av all forskning.

5 Presentasjon av det empiriske materialet

Innledning

I de samiske distriktene er det i første rekke Samisk Høgskole i Kautokeino som representerer det samiske språket. Der tilbys et relativt begrenset antall fag, noe som medfører at mange av samene velger å flytte til studiested som har tilbud en velger å ta høyere utdanning ved.

Gjennom mine spørsmål i intervjuene berørte jeg hvordan den sterke akademiske hverdagen påvirket dagliglivet på universitetet for de med samisk 1. språk. Målet med mitt empiriske materiale er å kartlegge hvordan samer med samisk som morsmål takler studenthverdagen.

Jeg vil trekke inn både det sosiale livet på universitetet og den akademiske skrivemåten.

Hvordan påvirker egentlig dette valget om å ta høyere utdanning i de samiske distriktene når universitetene ikke har samiske studietilbud?

Oppbyggingen

I begynnelsen av intervjuet laget jeg en overskrift med «generell informasjon». Det var egentlig for å danne meninger rundt temaet. Det var meningen at dette skulle gi meg informasjon om noen fag opplevdes mer utfordrende enn andre når det gjelder språk. I utvalget var det to informanter som studerte det samme; matematikdidaktikk, en studerte medisin, en innovasjon/markeds og en tok lærerutdanning. Det er åpenbart at det er utfordrende å tilegne seg kunnskap på norsk, når man hele livet har benyttet samiske begreper. I intervjuet spurte jeg om de hadde studert lenge. Alle var i et pågående studieforløp eller hadde fullført studiet sitt. Dette tolkes som positivt, siden jeg er opptatt av å oppdage utfordringer i utdanningsforløpet, som i tilfeller kan føre til at mange «dropper» ut.

Et søk på Google: «samisk i universitetene» viste egentlig bare til kvotereglene og samisk utdanning (2020) sin nettside viser til at alle høgskoler og universiteter som tilbyr samisk i fagene ligger nord i landet.

Universitetene kjenner ikke til behovene, hvor viktig det er for samene å ha tilbud på eget språk. Det virker som at universitetene ikke har kunnskaper nok om behovene, at de ikke bryr seg så mye om samene som har samisk i sitt morsmål.

Greta

Svaret til Greta tydeliggjør en oppfatning av universitetenes tilbud. Hun refererte til at ledelsen ikke har kunnskaper nok til å forstå hva de faktiske behovene er og ønsket om å kunne studere på sitt eget språk, er et behov hos studentene som ikke ble tilfredsstillt.

Det virker som om det ikke er prioritert, selv om samisk er et offisielt språk i Norge. Det burde vært tilrettelagt i større grad for samiske studenter.

Per

Det som er veldig uheldig med dette er at samisk faktisk er et offisielt språk i Norge. Det er et språk som fåtallige personer kommuniserer med, men målet med å ha et offisielt språk er å kunne bruke det i de fleste offentlige situasjoner. Utdanningsstedene er en del av statsorganene, noe jeg da ser som naturlig å inkludere samisk i. De resterende av svarene fra intervjuene antyder det samme som Greta og Per har gitt uttrykk for. At de nordlige delene av Norge ikke er attraktivt og universitetene skyver alt av ansvar over på Samisk Høgskole (SH) som har samisk tilbud. Problemet er bare at SH tilbyr minimalt med fag. Populære studier som juss, medisin og ingeniør inngår ikke i porteføljen ved Samisk Høgskole, derfor må studenten ut av sitt fylke og reise sørover. Noe jeg fremhever i teoridelen er også at sykepleierutdanningen er blitt en del av SH. Jeg er kritisk til hvordan gjennomføringen er og om infrastrukturen holder mål for de samiske studentene. Forskjellen på store universiteter som Oslo, Tromsø, Bergen med flere, er at alle har en betydelig lettere fremkomstvei for at det skal være attraktivt og i tillegg et studentmiljø som er betydelig utslagsgivende for mange unge studenter.

Videre ønsket jeg å høre hvilke tanker de besitter med når UiT, Samisk Høgskole og Nord-Universitet er de eneste som tilbyr samisk i undervisningen i Norge. Det som var meningen var å belyse at tilbudene ikke strekker seg videre sør for Bodø. Informantene var enige i mine påstander om at det er vanskelig å studere hvis man er samisk i de sørlige delene av Norge, «Hvis man vil holde språket, bør man bo så langt mulig nord i landet» presiserer Askeladden. Greta har oppholdt seg i de nordlige strøkene og har tatt i bruk den minimale utdanningsmuligheten som eksisterer i Sápmi. Hun la til:

Det er mange samer som bor i de sørlige delene av Norge. De har enda større behov for å opprettholde språket, men dette blir vanskeligere for dem. De mister muligheten til å flytte sørover, grunnen til dette er at skolene ikke har tilbud nok for oss samer. Man blir på en måte litt fastlåst til Nord-Norge, for å kunne praktisere morsmålet. Alternativet er å velge bort morsmålet.

Greta

Sametinget har kjennskap til at samisk ikke har tilstrekkelige opplæringsvilkår i de nasjonale satsningene: *Sametinget registrerer at Kunnskapsdepartementet igangsetter reformer og tiltak uten at det samiske perspektivet er tilstrekkelig ivaretatt. Det er heller ikke automatikk i at nasjonale satsinger, som også påvirker samisk læremiddelutvikling, utløser ekstra bevilgninger til Sametinget. Det er viktig at departementet og underliggende organer*

inkluderer samisk perspektiv som sikrer likeverdige opplæringsvilkår til samiske elever
(Sametinget, 2020).

Her har Sametinget gitt en forklaring på hvorfor samisk språk ikke har en betydelig stor andel i opplæringen nemlig at reformene har foregått i årevis, men uten at inkluderingen har vært tilstrekkelig. Dette gjelder først og fremst grunnskoleopplæringen. Grunnskoleopplæringen står veldig sterkt i forhold befolkningen i de samiske kommunene. Opplæringen for samiske barn er veldig gunstig fram til de er 18 år og elevenes myndighetsalder. Deretter ligger de store utfordringene. Dermed tror informantene, og jeg, at man blir tvunget til å bo nord i landet for å beholde det samiske språket. Som nevnt blir det nesten unødvendig å ha høye prioriteringer for samisk språk i barnehage, grunnskole og videregående når man derimot nesten ikke har mulighet til å anvende språket videre. Spørsmålet som kan reises mot denne bakgrunnen er om det riktig å lære samiske barn ordentlig samisk i grunnskolen? Bør barnet bestemme selv om de ønsker å ha samisk eller norsk i grunnskolen?

Utdanningsbakgrunn, tilbud og planen videre

Alle informantene var enige i at utdanning var viktig og hadde vært en del av planen for samtlige. Per var i tvil om han skulle ta høyere utdanning, men dette var relatert til at han ikke hadde bestemt seg for hvilket studiested han skulle velge, og hvilket sted han ønsket å bo. Så det ble egentlig tilfeldig hvor han endte opp. Dette gjenspeiles i tilbudet for samiske studenter. I intervjuene spurte jeg derfor om hvordan informantene opplevde at tilbudet var for hver enkelt av dem.

Jeg kunne godt tenke meg bedre tilbud for samiske studenter, med henhold til å skifte beite. Mange velger å bli hjemme på hjemstedet sitt, ved at tilbudene ikke er tilstrekkelige.

Astrid

Lite tilbud, spesielt lærerutdanning. Første gang jeg hørte samisk var fordi læreren min var engasjert i samene, dette skjedde etter tre år på universitetet. Ellers var det lite.

Askeladden

Må si at det både ja og nei at tilbudene er nok. Jeg har studert på samisk høgskole, hvor all undervisning foregikk på samisk. For meg var det en stor overgang å tenke at jeg skulle begynne på universitetet, hvor jeg vet at samisk ikke blir brukt i det hele tatt. Jeg var litt nervøs og i tvil om jeg skulle gjøre det.

Greta

Det var nok tilbud for meg personlig. Det ville selvfølgelig vært gunstig å få brukt språket, men det ville ikke vært gunstig å ha samisk i de store fagene som jeg studerer, medisin. Det ville vært økonomisk umulig.

Per

Informantene reflekterte over hva de mente om tilbudene. Samtlige mente at språket kunne vært anvendt hvis det ville vært mulighet for det. Alle informantene mente at utdanningsforløpet ville vært annerledes, hvis de kunne få brukt språket sitt. Per fortalte at medisinstudiet utelukkende foregår på norsk, noe han syntes var greit. «Det er utfordrende å ta medisinstudiet på samisk, mye på grunn av termer og begreper» legger Per til. Medisin er et nokså internasjonalt studium, hvor mange engelske tekster og begreper anvendes. For Greta som tok lærerutdanning, hvor planen var å undervise på samisk, var dette derimot svært ugunstig. Hun ga uttrykk for at nervøsiteten tok overhånd, faktisk før hun hadde startet på studiet. Dette kommer muligens av at hun var klar over at det ville bli vanskelig når universitetene har et sterkt norskspråklig preg.

Kulturinnovatør, habitus og kulturell kapital

Kulturinnovatør er et begrep jeg introduserte i teoridelen. Habitus og kulturell kapital er viktige begreper i Bourdieus forskning. I intervjuene forklarte jeg hva disse begrepene betød, noe som gjorde at informantene enklere kunne svare på spørsmålene. De fleste tok dette ganske fint, og forstod forklaringen godt. Noen ønsket en utdypet forklaring. Svarene var ulike fra hver enkelt av informantene. Spørsmålene angår sosiale og kulturelle aspektene på universitetenes virksomhet. Spørsmålene er nærmest knyttet til identitetsforskning. Slik ble de formulert av Greta og Askeladden:

Jeg måtte tilvenne meg en annen kultur, selv om jeg tok det på deltid. Det var en veldig stor forskjell for meg som er vant til å snakke samisk i hverdagen, som er mitt morsmål. Jeg jobber med samisk, så for meg ble det nesten slitsomt å være der, når jeg hele tiden tenker samisk og prøver å videreformidle det til norsk.

Greta

Det er sant at man blir en annerledes person. Jeg følte at de første årene på universitetene var merkelige ved det man pleide å snakke om og det å gjøre ting ikke var helt vanlig på universitetet. Man blir nesten en vanlig person, når jeg er en kulturrik person fra før av.

Askeladden

Svarene representerer informantenes forståelse av rollen som kulturinnovatør. Det ble oppfattet at de noenlunde forstod budskapet ved at kulturinnovatør er en person på flyttefot

inn i en annen kultur. Det tenkes her mest på samiske studenter på flyttefot fra sin samiske kultur, til universitetsbyen/stedet hvor samisk kultur nesten ikke eksisterer. Noen av informantene følte at de ble en annen person da de startet på studiene. Det er mye å ta innover seg for en person fra en annen kultur og i en viss forstand bemerkelsesverdig at alle er fra Norge, men med forskjellige kulturer (same og norsk), med adskillige kulturforskjeller. Kulturforskjellene medfører at studentene må tilvenne seg den andre kulturen. Samene på universitetene må lære å gjøre ting annerledes, utrykke seg på en annen måte og er på den måten en bidragsyter for kulturendringer.

Habitusbegrepet er forklart i teoridelen. Den ble brukt til å beskrive personens identitetsfølelse. Habitusen dreier seg også om hvordan andre beskriver din identitet. Jeg spurte etter hvordan slik habitus kommer til uttrykk i studiemiljøet:

Den bestemmer til en viss grad, det gjelder hvem man mest er med. Man tiltrekker seg egentlig bare samiske studenter. Det gjør jeg selv om jeg ikke viste at de pratet samisk. Det fant jeg ut lengre ut i utdanningsforløpet.

Pål

Jeg føler egentlig ikke at det bestemmer hvem jeg er, jeg har studievenner over hele Norge. Så nei, føler ikke at det bestemmer det sosiale. Hvis andre personer er samiske, får man ofte en «instant connection» med dem, det føles naturlig å kontakte andre samer.

Askeladden

Habitus representerer menneskets tanker, smak og atferd (Bourdieu, 1977). Tanken var å få informantene til å beskrive sine sosiale relasjoner, slik at det kunne oppnås en forståelse for deres habitus.

Utvalget reflekterte også godt over habitus, ved at de forklarte at de nesten alltid valgte å være i et miljø hvor det er andre samer. Det som var utfordrende for Greta, var at hun var den eneste på studiet sitt som var samisk og måtte tilpasse seg i forhold til alle andre. Hun valgte faktisk å referere til hvordan forfedrene hennes måtte tilpasse seg kulturen under fornorskningen. Fornorskningen vet vi er en sterk historie for samene. Pål og Askeladden fremhevet også at man av naturlighet knytter bånd med andre samer. Er det ikke andre samer, blir det vanskeligere å knytte bånd med andre, noe Greta også formidlet.

I den siste delen om kulturinnovatør, habitus og kulturell kapital, spurte jeg om den kulturelle kapitalen har en innvirkning på utdanningsforløpet. Dette handler om bakgrunnen og væremåten hver enkelt har, og som har stor betydelig for utdanningsforløpet. Dette kan være både sosiale og faglige forhold.

Kulturbakgrunnen og væremåten påvirker utdanningsforløpet, absolutt. Man må ofte endre innholdet på hva som bæres i sekken din.

Astrid

Den kulturelle bakgrunnen påvirker utdanningsforløpet positivt. De to neste årene skal jeg i praksis i samiske strøk, dermed får jeg bruk for samisken. Det er litt synd at man må oppfriske språket, siden det til daglig er lite samisk.

Pål

Samisk kulturell bakgrunn har også en sterk positiv side ifølge Pål, medisinstudenten som kunne bruke språket når han var i praksis. Den eneste ulempen han opplevde, var at han har mistet språket litt, når han i studietiden ikke fikk brukt det. Astrid forklarte dette med at man må endre innholdet i sekken. Det nye innholdet, kan betraktes som studietiden. Astrid ville muligens fram til at hun opplevde det som slitsomt å endre sine kulturelle vaner, ved å endre disse når hun skulle studere. Akkurat her kan den kulturelle bakgrunnen påvirke utdanningsforløpet, ved at studenten føler at hen må tilvenne seg en ny og annerledes kultur. Ellers var det veldig ulike svar fra de andre informantene, blant annet at de mente at dette ikke hadde så stor innvirkning på utdanningsforløpet, men trodde at det kunne ha noe betydning for andre samer. Noen av informantene svarte likt på det forrige spørsmålet. Dette er fordi habitus er nært beslektet med begrepet kulturell kapital.

Studiehverdagen

Vedørende studiehverdagen var målet å få informasjon om mengden samisk som forekommer på universitetet for hver enkelt informant. Det var derfor ønskelig å høre om de mente at det var vanskelig å bruke samisk i studietiden, om ville de revurdert samisk språkbruk i tidlig alder? Jeg startet enkelt med om informantene brukte samisk i hverdagen. Her fikk jeg konkrete svar utenom fra én informant. 4/5 av dem jeg intervjuet svarte slik: «bruker ikke samisk i studiehverdagen», «bruker samisk med to i klassen, men oftest prater vi norsk», «bruker ikke samisk, selv om jeg omgås med andre samer», «brukte ikke samisk i studiehverdagen, det var ikke mulighet for det». Disse svarene gir en konkret respons på at samisk ikke brukes i studiehverdagen på universitetene i Norge. Selv om de hadde samiske medstudenter, var det sjelden at samisk ble brukt i kommunikasjon med andre. Av Greta fikk jeg et veldig utdypende svar på om hun brukte samisk eller ikke. Hun beskriver en episode hun opplevde:

Det var lite samisk i studiehverdagen. En episode var at vi er vant til en læreplan for «doudji», men foreleseren så bort fra dette og fokuserte på «vanlig» kunst og håndverk. Dermed måtte jeg se bort fra det jeg har lært. Jeg følte at duodjiplanen ikke hadde like mye verdi som kunst og håndverk, noe jeg ser på som synd. Når vi skulle skrive oppgave om dette, ville jeg bruke læreplanen jeg vanligvis bruker, men det var ikke naturlig å bruke denne, siden vi fokuserte på kunst og håndverk som egentlig er det samme. Så jeg måtte bli kjent den norske planen, noe som ble unaturlig for meg.

Greta

Hun presiserte først at samisk ikke var en del av studiehverdagen. Greta fortalte også om en erfaring hvor hun opplevde å ikke få bruke de kunnskapene hun hadde opparbeidet seg. Her er faget duodji hovedfokus. Dette er fag i samisk kunst og håndverk, men siden de ikke ble anerkjent ble hun ikke regnet å ha kunnskap i kunst og håndverk, bare i duodji. Her måtte Greta tilpasse seg en annen læreplan, fordi det bare var gjennom den foreleseren undervisningen ble definert for studentene. Det ble vanskelig for henne å relatere til doudjiplanen, til det hun fikk i oppgave å utforme. I denne situasjonen var ikke bare språkbarrieren en motsetning, men også de ulike læringsmålene.

Jeg erfarte at forståelsen av at samisk tilknytning ble mer viktig i løpet av intervjuene. Hypotesen var at studentene i utvalget var en del av forskjellige samiske miljøer, men slik var det ikke. Det ble mer tydelig at for hver enkelt av informantene, var samisk ikke et sosialt eller faglig språk de kunne benytte på universitetet. Tanken var å få vite om studentene oppfattet at utdanningen endrer en del av personligheten deres.

Intervjuer: Hvis du som barn visste at samisk ikke ville være mye til bruk for utdanninger du ville ta, ville du prioritert norsk allerede fra barneskolen? Dette for å gjøre studenttilværelsen enklere.

Tror jeg ville lært meg bedre norsk.

Pål

Ville ikke valgt bort samisk, selv om det kunne gjøre studenttilværelsen enklere.

Per

Ville ikke endret mine handlinger rundt det å ha samisk i barnealder. Greit å ha samisk, spesielt når jeg skal flytte hjem igjen, hvor samisk blir brukt.

Askeladden

Ville nok revurdert å ta lærerutdanningen hvis det ikke fantes noen skoler som tilbyr det på samisk. Det hadde mye å si at man kunne ta utdanning på språket mitt. Ville nok havnet en annen plass hvis ikke, men det ville ikke blitt lærerutdanning.

Astrid

Tror ikke jeg ville valgt bort språket selv om det kunne blitt enklere å studere i fremtiden hvor norsk er dominerende. Som lærer har jeg valgt å lære bort norske begreper til samiske elever, for hvis de velger å flytte er det høyst sannsynlig at de må ha norske begreper i bakgrunn, det blir nesten som å se en fremtidig konsekvens. Det gjør jeg selv om undervisningen foregår på samisk. Det tar litt tid, men håper det hjelper.

Greta

Spørsmålet om å revurdere samisk resulterte i veldig gode tilbakemeldinger. Ingen av informantene ville valgt bort det samiske språket, selv om de var enige i at studenttilværelsen ville blitt enklere. Tilsynelatende var det å ikke ha samisk 1. språk en fordel for å velge høyere utdanning. Grunnen til dette er at mange fag har en vanskeligere utgangspunkt med mange ord og begreper som mange andre fag ikke har. Derfor tror jeg det er vanskelig for 1. språklige samer med realfagskompetanse. I realfag møter man på mange vanskelige begreper, noe man mest sannsynlig ikke har lært gjennom få norsktimer i uken på grunnskolen. Realfag representerer fag som fysikk, biologi, geologi, astronomi og matematikk. Disse fagene må man ha i den videregående opplæringen for å få tillatelse til å ta høyere utdanning innen f.eks. medisin (Studentum, 2021).

Studentum viser til 280 fag med realfag på universitetene og høgskolene i Norge. Det viser egentlig 280 fag som 1. språklige samer har lite norsk begrepsramme av.

Undervisning og oppgaver

Med tanke på undervisning og oppgaver ønsket jeg å kartlegge hvordan undervisningen og innleveringene var satt opp for hver enkelt informant. Ingen av informantene hadde samisk i sin undervisning og/eller oppgaver. Det Pål nevnte i intervjuet, var interessant:

På medisinstudiet jeg går på har vi norsk, engelsk og svensk når vi skriver eksamen. Mener svenskene sender sine eksamener til Sverige når de har levert, får å få dem rettet.

Pål

En slik ordning er laget for svenskene for at de skal kunne bruke språket sitt, slik blir det enklere for dem å formulere grammatisk riktig på eksamen. Slik mulighet har dessverre ikke

de 1. språklige samene på universitetene. Derfor ville jeg høre med informantene: Hadde de forespurt institusjonene om anledning til å benytte seg av språket sitt?

Jeg ville uten tvil valgt å bruke samisk på universitetet om dette ble tilbudt. Etter søknader og mange diskusjoner for å skrive på samisk, har jeg fått lov til å skrive masteroppgaven på samisk. Hele oppgaven blir jo annerledes og bedre når jeg får skrive på samisk. Når det var vanskelig å formulere i tekst, var det fint å kunne forsvare den muntlig. Sensorene forstod oppgaven bedre når jeg kunne forklare muntlig. Så det var egentlig mange grunner til at jeg valgte å jobbe for samisk i masteroppgaven

Greta

Det lå altså mye arbeid i å kunne skrive en masteroppgave på sitt eget språk. Og hvis man skriver på norsk så er problemet som jeg selv har erfart, er at teksten jeg skriver i mindre grad blir dårlig akademisk. Det forekommer småfeil, og noen formuleringer er vanskelige å forstå. Bacheloroppgaven min var ikke en velskrevet oppgave, det sa sensorene under muntlig i ettertid. De savnet rett og slett akademisk tilnærming, som var hovedgrunnen til at denne problemstillingen ble laget til mastergradsoppgaven. Astrid hadde også opplevelsen av å måtte argumentere for å skrive masteroppgaven sin på samisk, men slik som Greta, hadde hun skrevet alle innleveringer og tidligere eksamener på norsk. Her nevnte Astrid også problematikken å få uttrykt seg i tekstform.

Formuleringen til Greta har en Basil Bernstein-tendens med de nevnte språkkodene *Elaborated og Restricted Code*. Hun fortalte at hun alltid var bedre til å uttrykke seg akademisk i muntlig form. Vi samer har en tendens til å være under kategorien *restricted code*, som bant annet innebærer bruk av korte setninger. Det gjenspeiler seg nok garantert i tekstform, hvor det er betydelig vanskeligere å uttrykke seg akademisk i forhold til muntlig form. Det medførte at Greta så på hjemmeeksamensoppgaver uten muntlig forsvar, som en stor utfordring. Hvor hun ikke ville få mulighet å snakke om oppgaven og eventuelt få bedre karakter.

Intervjueren: «Opplever du eksamener/innleveringer som vanskelig?»

Greta: Jeg opplevde innleveringer og eksamener som utfordrende. Jeg tenkte når jeg satt og skrev at tenk hvis jeg kunne fått skrevet på morsmålet mitt, hvor befriende og enklere det ville vært. Når jeg skrev på norsk, måtte jeg alltid finne en som var bedre å skrive på norsk til å se på det jeg hadde formulert. Jeg måtte alltid være tidligere ferdig med oppgavene for at det skulle bli tid for at andre kunne lese gjennom.

Askeladden: Det første året, synes jeg det var vanskelig å skrive lange oppgaver. På videregående var ikke det så høye krav, så ble en stor overgang å skrive lange tekster på norsk. Det var vanskelig å skrive langt og bruke fagbegreper, egentlig det å integrere disse inn i teksten.

Forestill deg hvor mye lettere det ville vært å få brukt sitt morsmål? Det å ikke kunne uttrykke seg på sitt eget språk, er veldig frustrerende. Det er garantert situasjoner hvor det er gode tanker og formuleringer kognitivt, men de kan ikke formuleres slik de hadde tenkt i teksten. Denne følelsen tror jeg disse informantene kjenner til, at de ikke har formulert seg ordentlig gjennom tekst på grunn av språket. Et spørsmål jeg stilte meg selv i ettertid, som med fordel kunne vært en del av intervjukjemaet, var: «har dere noen gang skrevet kontinuasjonseksamen?». En kontinuasjonseksamen er eksamen man tar hvis man har levert en besvarelse som får karakter F (stryk). Det er selvsagt usikkert hva de ville ha svart, men jeg kunne også forhørt meg om de ville kommet seg gjennom alle eksamener med gode karakterer eller ikke. Tanken var å formulere slike spørsmål, men siden det muligens kan oppfattes som et for personlig spørsmål, kanskje også uetisk, ble det utelatt.

Etter lange forklaringer på om de opplevde eksamener og innleveringer som vanskelige, var det naturlig å spørre om de kunne tenke seg å anvende samisk som sitt skriftspråk. De fleste kunne tenkt seg å skrive på samisk, men hvis det skulle vært samisk, måtte det være 100 %. Ikke bare i noen emner, men alle årene og emnene måtte være samiske. Medisinstudenten Per ønsket ikke å ha samisk i sin studie, dette har muligens med at medisinstudiet er internasjonalt og engelsk er en stor del av studiet. Inntrykket dette gir meg er at samfunnsfagene er lettere å anvende på samisk i forhold til realfag. Samisk har ikke et internasjonalt repertoar, noe norsk i større grad har.

Mine erfaringer med det samiske språket er at det ikke strekker seg så langt ut over Sápmi. Det er veldig knyttet opp mot et språk hvor det kun kan anvendes noen steder.

Fra egen erfaring fra bachelorprogrammet i pedagogikken spurte en student i klasserommet: «Er det en mulighet å få skrive på samisk?» Dette var et fag hvor vi lærte mye om samiske forhold og kultur. Derfor var det naturlig for vedkommende å spørre om det var mulig å bruke morsmålet, samisk. Svaret var iallfall blankt «nei». Hvordan sier reglene i loven om språkalternativer? Jeg fant forskrifter for hvordan dette foregikk på Universitetet i Agder. Her står det under § 33 *særordninger*.

d) Eksamenskandidater med annet morsmål enn norsk, svensk eller dansk, gis utvidet eksamenstid de 2 første semestrene de er registrert som student ved universitetet eller har bekreftet utdanningsplan. Dette gjelder også eksamenskandidater med samisk som morsmål. Eksamenskandidater med norsk 3-årig videregående skole og eksamenskandidater med norsk statsborgerskap behandles som om de har norsk morsmål (Kunnskapsdepartementet, 2005, § 33).

Denne forskriften fra Agder universitet er fra 2005, hvor de velger å utforme forskriftene for personer som velger å skrive på et annet språk enn norsk. Fra Nord-universitet som er plassert i et område med moderat andel samer har de også språkforskrifter for hvordan eksamen vil foregå. Under § 8-1. **Språk og målform** i Lovdata forklarer de:

(2) Eksamensoppgaver skal besvares på emnets undervisningsspråk, såfremt ikke annet følger av emnebeskrivelsen. Dersom eksamen skal besvares på norsk, kan den også besvares på svensk eller dansk, såfremt ikke annet fremgår av emnebeskrivelsen. Dersom emnebeskrivelsen ikke setter krav til prøving i et bestemt språk eller en bestemt norsk målform, kan kandidaten selv velge hvilken norsk målform som benyttes i besvarelsen (Kunnskapsdepartementet, 2020, §8-1)

Hvordan restriksjonene er formulert i §8-1 gir en sperre for samene. Agder som ikke assosieres med samisk kultur overhodet, har forskrifter for å hjelpe samiske studenter. Til gjengjeld har ikke universitetene forpliktelser til å tilby samisk. Derfor ville jeg høre om informantene fikk nytte av språket sitt hvor de studerer/studerte.

«Er det samiske språket nødvendig på universitetet/høgskolen du går på?» Spørsmålet presentert ble laget til intervjuguiden. Grunnen til dette var at informantene tidligere i prosessen hadde svart at samisk ikke er nødvendig. Dermed responderte alle i utvalget med et «nei», noe som ikke var uventet når man ser hvordan **særordningene** ovenfor blir presentert. Det var ikke rom for sosiale sammenkomster hvor samisk brukes, utenom bestemte kaffemøter og særskilte avtaler. Undervisningen hadde heller ikke rom for at samisk skulle brukes. Konklusjonen blir derfor at kulturen på universitetene i mindre grad gir rom for det samiske språket, dermed blir det lite av det hvis ikke studentene spesifikt studerer samisk eller har bekjente eller venner som prater samisk.

«Opplevs det litt urettferdig at man ikke har mulighet til å få undervisning eller gjennomføre eksamen på samisk ved de større universitetene i Norge?»

Dette var det siste spørsmålet i intervjuet. Før dette spørsmålet var informantene klare over at utvekslingsstudenter fra de fleste land i Europa får undervisning og muligheten til å skrive eksamener på sitt eget språk, derav på norske universiteter.

Det er urettferdig at samiske studenter ikke får brukt språket sitt. Universitetene har ikke dette som et alternativ. Det er enkelt å se hvorfor de ikke prioriterer, samer er i mindretall dessverre.

Askeladden

Jeg synes det er urettferdig at når man har nynorsk kan man bruke det, som er dialekt. I Norge har vi to språk, samisk og norsk. Så får man ikke bruke det offisielle språket samisk i undervisning, eller skrevet det. Spesielt det med å skrive, det føles veldig urettferdig. Nå tolker jeg litt, jeg føler av og til at det samiske samfunnet er så lite at det ikke blir prioritert. Føler at folk generelt ikke stoler på samiske fagfolk. De hjelper så veldig det samiske samfunnet og studenten kommer i et bedre lys. Det er en følelse jeg har.

Astrid

Det oppleves litt urettferdig at man ikke får tilbud om å få undervisning eller eksamen på samisk, når man kan skrive på nynorsk, tysk m.m. Det burde vært tilbud for samiske studenter.

Per

Det oppleves som urettferdig å ikke ha mulighet for å bruke og skrive på samisk ved de større universitetene. Jeg var i tvil om jeg skulle fullføre masteren, hvis jeg måtte skrive på norsk, men når jeg fikk skrive på samisk var ingen tvil og jeg gleder meg. Så jeg var veldig heldig på den måten, at jeg fikk lov å skrive på mitt språk.

Greta

Det siste spørsmålet kan synes som en real tankevekker for informantene. De utrykte seg på en måte hvor man føler seg glemt og urettferdigheten oppleves som stor. Spesielt kom dette fram med en forklaring på sammenligningen av nynorsk, som er dialekt i Norge, mens samisk og norsk er de to offisielle språkene vi har i landet (Snl, 2021). Informantene mente at det var pussig at nynorsk, med sin dialektiske bakgrunn, ble tillatt å bruke på universitetene, og at dette altså ga en større mulighet for disse studentene, men at dette ikke gjelder samisk som er et offisielt språk.

Det bemerkes i svarene hvilke følelser informantene ga uttrykk for. Eksempelvis Askeladden, som presiserer: *føler at samiske fagfolk ikke har tillit. Hele Sápmi er i mindre grad prioritert, men staten gjør en god jobb for at de skal fremstå i et bedre lys. Selv om det formes tiltak for*

at samiske studenter skal bli prioritert, så blir de ikke det. Askeladden sa at dette bare var hans tanker, kanskje ikke en realitet. Selv om det er en tolkning, må jeg som forsker ha fokus på hva de føler og tenker om temaet. Dermed var det storartet å få konkrete refleksjoner fra informantene, en forklaring for hvorfor de følte på urettferdighet. Et enda tydeligere eksempel på urettferdighet er at noen av informantene ikke kunne få skrive sin egen masteroppgave på samisk. Selv om det ble en realitet til slutt, men så kom det fram tidligere at Per jobbet veldig hardt for å få dette gjennom. Noe som resulterte til at han måtte bistå seg selv for å få det til, ved å finne sin egen veileder for eksempel. Dermed kjenner jeg empati for Per når han forklarer hvordan han måtte jobbe mot universitetet for å få skrive på samisk. Det var ikke en selvfølge og han fikk mange «nei» gjennom denne prosessen.

Det som nevnes til slutt; at utvekslingsstudentene får tilrettelagt mye av utvekslingstiden når de er på et semester i Norge, som er relevant å sammenlikne samiske studenters situasjon med. I Norge finnes det lærere for de mest kjente språkene i verden som spansk, fransk, engelsk for å nevne noen. Det finnes tydeligvis ikke nok lærere som har samisk språkkompetanse til å undervise et språk som er et offisielt språk i Norge, dermed kjenner jeg også på denne urettferdigheten, og spesielt for studentene som har et større behov for å skrive på samisk.

5.1 Oppsummering

Sosiale og kulturelle forskjeller har vist seg å være en problematisk utfordring for samisktalende: Mangel på både muntlig og skriftlig kompetanse medfører at studiehverdagen er mer utfordrende enn den hadde behøvd å være. Dette har vist seg å være en problemstilling som har stor betydning for samiske studenter. Intervjuet viser at den samiske statusen på universitetene i Norge ikke er høy. Søker man «samisk i universitetet» på Google, vises det bare en ordning på samiske kvoter, ikke hvilke fag som tilbys på hvert enkelt universitet. Konsekvensen av dette var at informantene mine måtte tilvenne seg den akademiske hverdagen innenfor norsk, noe de ikke hadde særlig kjennskap til fra tiden før de startet studiene. Informantene var både ferdig med studiene eller studerte per dags dato. Alle var fra Sápmi i gamle Finnmark. Det jeg la merke til, var at spørsmålene fungerte forskjellig i forhold til hvor informantene kom fra. Mer om dette vil bli beskrevet i drøftingsdelen.

Staten og universitetene følger forskrifter og lover. Det heller mer mot en manglende tilrettelegging for samiske studenter. De har ikke utdanningsmuligheter på det samiske språket. Det er fåtall med fag som tilbys i Tromsø og Kautokeino. Slik jeg ser det kan ikke

alle være lærere eller sykepleiere for å bygge et samfunn som Sápmi. Dermed må de som vil bli noe annet enn lærer, sykepleier m.m., velge noen universiteter og andre høgskoler som tilbyr noe annet, men høyst sannsynlig vil de ikke få tilbud om samisk i utdanningen.

Informantene mente at for dem var tilbudet i Tromsø og Kautokeino ikke nok. Dette avhenger av *hva* man vil bli utdannet til. Derimot er ikke alle fag er ikke like gjennomførbare på det samiske språket. Medisinstudiet er ikke gjennomførbart fordi det inneholder et internasjonalt repertoar, og det skal mye ressurser med økonomisk bakgrunn til for at dette vil bli realisert.

Oppsummert kan det altså konkluderes med at informantene i noen sammenhenger opplevde at de var annerledes. De opplevde seg annerledes ved at de har en annen kulturbakgrunn. De måtte til en viss grad endre sin personlige habitus. Samiske studenter må yte for å endre den, fordi de har en kultur som de er oppvokst med. De måtte endre språket som de både brukte hjemme og på skolen. Mye handler muligens om hvordan dette inntreffer hos hvert enkelt menneske, at noen merker at språkbruk påvirker sosialisering med andre. Pål nevnte dette ved å forklare at man har en indre bevissthet som gjør at man sosialiserer seg med andre samiske studenter, selv om man ikke har kjennskap til hverandre, noe som ble gjenkjent med «instant connection». Slik jeg tolker det er samiske studenter flinke til å støtte hverandre, rett og slett fordi man har den samme kulturelle bakgrunnen og ofte det samme språket.

Det var utfordrende å forklare informantene kulturinnovatør-begrepet. Når de forstod det, delte de en oppfatning. De følte at de ble en «vanlig» norsk person, ved at den bakgrunnen de har ikke ble verdsatt lenger. De kommuniserte med andre medstudenter på norsk om faglige temaer, og i sosiale sammenkomster, hvor samisk egentlig ville vært det naturlige valget. De oppfattet selv at de lever i en «lånt tid» på universitetene. Selv etter studiene føler man gjerne at det var greit å leve litt annerledes i noen år. I distriktene er det ofte slik at man kjenner hverandre, dermed er man lett gjenkjennelig i hjembygden. Før man velger å studere og reise bort blir man ofte assosiert med navnet sitt, men etter endt studiet vil man bli gjenkjent som hen som studerte.

6 Innledning

Drøftingsdelen er en drøfting av mine data og funnene jeg har gjort. Samisk språk er et viktig tema i masterprosjektet, og jeg vil i drøftingsdelen sammenfatte ulike sider ved språkkulturen og språkpraksis. Til slutt vil jeg drøfte noen sider ved forskning i en avsluttende konklusjon.

6.1 Mine funn

Stedet samiske studenter kommer fra har mye å si hvordan overgangen er for samisk til norsk. De som har hatt samisk som 1.språk i grunnskoleutdanningen, ser ut til å ha betydning for møte med akademier. I intervjuene var tre informanter fra Kautokeino og to fra Nesseby. Informantene fra Kautokeino synes å ha betydelig høyere fokus på det samiske enn informantene fra Nesseby. Nesseby er en samisk kommune, men språksituasjonen er at de fleste derfra anvender samisk som 2.språk. Mange fra Nesseby har samisk 1.språk, men anvender likevel norsk som sitt 1. språk. Kautokeino er en av få kommuner som har et sterkt samisk språkmiljø, hvor samisk er det naturlige språket å bruke til hverdagen. Jeg ser i intervjuene at det var informantene fra Kautokeino som ble hardest rammet av å måtte bruke norsk under utdanningen. *«Rundt 70 pst. av respondentene fra Karasjok og Kautokeino svarer at samisk skal være obligatorisk opplæringsfag i grunnskolen, mens i kommunene Tana, Porsanger og Kåfjord svarer mellom 25 og 49 pst. nei på dette spørsmålet»* (Regjeringen, 2000). Som man ser i Regjeringens melding har Kautokeino og Karasjok brukt samisk obligatorisk lenge, noe Tana Kommune også nå i 2021 velger å gjøre *«Nå har politikerne i Tana bestemt at samisk blir obligatorisk fra skoleåret 2021-2022. Det første året vil dette gjelde for alle elever fra 1. til 4. trinn»* (Aslaksen, 2020).

Derimot har de andre samiske kommunene en enklere politisk grep ved at man har valgmuligheter for å bruke samisk eller norsk. Denne tendensen ser vi konturerende av i Kautokeino og Karasjok.

Slik jeg forstår oppbyggingen av skolesystemet i de forskjellige kommunene som er nevnt, driver Kautokeino en praksis slik at samisk vil være det naturlige språket å snakke. Her er samiskklassene dominerende i forhold til norsk, og det finnes knapt norsk klasser. I den andre kommunen, Nesseby, har norskklassene høyere oppslutning enn samisk. Det er her den store forskjellen ligger, at samisk er et naturlig valg i Kautokeino, mens det i Nesseby er naturlig å velge norsk. Resten av Kautokeino er bygget opp etter samiske idealer. Eksempelvis er butikkansatte eller ansatte på andre arbeidsplasser samisktalende. Dette bidrar til at det er

naturlig for folk fra Kautokeino å velge samisk. Tidligere forskning viser at minoritets elever i mindre grad velger utdanning etter grunnskolen, i forhold til majoriteten. (Opheim & Støren, 2001).

Når samisk ungdom må flytte på seg for å ta utdanning, blir de det jeg kaller kulturinnovatører. Ofte inkluderer dette med fraflytting fra oppvekststedet. Utdanning krever en reise fra hjemstedet og dermed utenfor sin egen komfortsone. For mange samiske studenter er dette en kulturell klassereise. Før man flytter er man fortrolig med hjemplassens kultur og man identifiserer seg med de verdiene man har fra barndommen. Den som flytter til studentbyen og oppholder seg flere år, blir ofte fremmed for hjemstedet. Man må tilegne seg student og bykultur og som man identitetmessig blir tilknyttet til. I overgangen til studentkulturen føler mange seg også fremmed, både med studentmiljøets språk, kultur og faglige utfordringer. Da krever det at denne personen er kulturinnovatør i sitt eget liv.

Denne situasjonen synes å bety mer for informantene fra Kautokeino, enn informantene fra Nesseby. Kulturinnovatørbegrepet har en større innflytelse informantene fra Kautokeino, i forhold til informantene fra Nesseby hvor det ikke var så mye aktualitet. Studenter fra Kautokeino merket i høyere grad at de måtte tilvenne seg den nye kulturen til universitetet, mens de fra Nesseby ikke merket forskjellene i like stor grad. I bunnen for denne forskjellen ligger studentens forankring av det samiske språket. I tillegg legger jeg merke til intervjuene at informantene fra Nesseby har planer om å bli boende i studiebyen, mens studentnettene fra Kautokeino allerede har flyttet hjem, eller vil gjøre etter endte studie.

En av informantene opplevde en spesiell erfaring fra studieoppholdet. Et element hun trekker fram i intervjuene er at samiske studenter ikke bare har språklige utfordringer innenfor studiet, men også ulike læringsmål. Hun er godt kjent med hva læringsmålene var innenfor duodji, men ikke kunst og håndverk som universitetsstudiet opererer med. Dermed opplever hun motsetninger mellom sin egen tradisjon innenfor kunst og håndverk og studieprogrammet hun møtte på universitetet. Grunnen til at hun opplever konflikt er at samisk håndverkstradisjon har andre målsettinger på dette området enn i universitetsprogrammet. Derfor stilles hun ovenfor valget om å lære seg kunst og håndverk eller ikke.

Et viktig punkt i intervjuene er begrepsdanningen for samiske elever. En av informantene mine som er lærer viser til at hun tillater norske begreper i undervisningen, selv om det foregår på samisk. Denne læreren regner jeg med forbereder elevene til at de skal ta høyere

utdanning, og da ser hun på som nødvendig å ha et norsk repertoar for å kunne skaffe seg en lettere vei inn i utdanningssystemet. Hvis man starter helt på scratch, hvor man ikke har noen form for norsk faglige termer, kan dette bli utfordrende. Inntrykket jeg får er at hun vil skåne elevene sine for det hun selv opplevde i sin studietid. Hvor hun fikk store utfordringer spesielt i den skriftlige delen av studiet.

Lærdommen fra denne undersøkelsen i forhold til samiske institusjoner som Samisk Høyskole, Sametinget og utdanning generelt møter på visse utfordringer dersom samisk ikke er undervisningsspråk. Derfor er det like viktig som før at det er mulighet å praktisere samisk, så må det gjøres på en måte for at språket kan beholdes og språket kan brukes som læringsspråk for å berge det samiske språkets eksistens. Hvis samisk språk skal styrke sin posisjon i akademiske miljøer og i arbeidssituasjoner, må språket være inkludert i læreplaner. Det må bli større fokus på at samiske studenter skal få bruke sitt morsmål i høyere utdanning, slik at studentene opprettholder sine språklige ferdigheter. Samisk Høyskole som nå har sykepleierutdanning, håper dette er en opptakt til at flere viktige studier får innpass. I alt er jeg positiv til at sykepleier utdanningen er et viktig bidrag for den samiske befolkningen. Dette kan være god strategi for å utdanne samiske fagfolk, innenfor samiske rammer. Etter noe tid kan man håpe på å høre samiske språket i faglige sammenhenger. Undersøkelsen min viser at språket er en viktig og nødvendig ressurs, men utfordringen for samisk språk i akademiske miljøet legger stein til byrden for samiske fagfolk.

Hvordan utdanner man flere samiske fagfolk med fokus på det samisk språk? Sametinget bør fremme høyere utdanning på samisk, ikke bare i samiske områder, men også områder hvor samer bor, også utenfor Sápmi. En viktig bakgrunn er den allmenne urbaniseringen for den samiske befolkningen. Informantene mine har alle studert utenfor det man betegner Sápmi, derfor har jeg inntrykk av at mange vil studere andre steder enn på hjemplassen sin, fordi de ikke har andre muligheter. Arbeidet mitt viser at hvis Universitetet i Tromsø ville tilbudt samisk undervisning, ville det også vært større pågang av samiske studenter der slik det er på Samisk Høyskole. Slik kan man sikre seg flere samiske studenter i flere studier. Hvordan dette kan foregå ved å integrere samisk i studier som allerede eksisterer på universitetene i Norge.

Det å forstå samenes behov i utdanningsinstitusjonene er noe Sametinget bør i større grad arbeide med, slik at studiemiljøet for samiske studenter øker. Undersøkelsen min viser at informantene mine oppfatter behovene staten ikke har. Det er ikke nok med kvoteordningen

til noen anviste studier. Sametinget må legge ned større arbeid i å gjøre det lettere for samiske studenter å skaffe seg høyere utdanning, og ikke minst ved å vise at problematikken har et nasjonalt omfang. Noen av de samiske læringsmidlene må også være likestilt med hva man har i norsk grunnskole, videregående skole og universitetet for norske elever.

6.2 Valg unge må ta

Det er tre faktorer som spiller inn i et karrierevalg og disse kommer fra Parsons karriereteori som er: (1) kjennskap til selvet, interesser, ambisjoner, begrensninger og anlegg, (2) kunnskap om kravene, kriteriene, fordeler og ulemper, økonomi, framtidsutsikter i arbeidslivet og (3) kjennskap og tanker rundt de to første karrierevalgfarene (Parsons, 1909). Dette er noe som er relevant for en ungdomsskoleelev. Her må man ha slike tanker på hva man vil gjøre, og fremdeles i ung alder. Fra ung alder må man allerede se og kjenne på konsekvenser.

Et barn vil ikke kunne forutse konsekvensene av språk og karrierevalg, og dermed blir det vanskelig å sette barn i slike dilemmaer, noe mange av dem har fra før. Valgene gjelder ikke bare språk, men tillegg å ha kjennskap til hva man interesserer seg for på skolen, overfor de fagene som er mulig å velge. Valget av fag er utslagsgivende, fordi de bidrar til kognitive prosesser om selvbildet «hvem er jeg?». Man er samisk, med foreldre som bruker samisk daglig, men for mange bruker de fleste av vennene norsk og går i norskklasser på skolen. Hva gjør man? Et barn opptrer intuitivt i forhold til det som føles mest komfortabelt. Mine egne erfaringer er at dette stemmer. Det som føles mest komfortabelt er å gå i en klasse med sine kamerater og venner, spesielt når samiskklassen var i betydelig mindretall. Første skoledag på mellomtrinnet og den mest negative hendelsen i min samiske karriere var at jeg ikke følte meg komfortabel og lysten var ikke til stede å fortsette med samisk som 1. språk på skolen. Dermed tok jeg et valg som utgjorde at jeg i dag ikke har veldig gode samiskkunnskaper, ergo en konsekvens jeg ikke kunne forutse i fremtiden.

Det finnes i dag elleve nasjonale sentre underlagt ulike utdanningsinstitusjoner, som på oppdrag fra Kunnskapsdepartementet skal utvikle kvalitet for grunnopplæringen på forskjellige fagfelt. Deriblant finnes naturfagsenteret og matematikksenteret og disse har utviklet opplæringsressurser og materiell på norsk og nynorsk til skoler. Sametinget ser det som naturlig at opplæringsmateriale utviklet ved nasjonale sentre blir oversatt og tilpasset til samiske språk (Sametinget, 2020).

Sametinget har en handlingsplan for hvordan utdanningsinstitusjonene i Norge skal utvikle opplæring innenfor samisk. Planen er å gjennomføre det mellom 2020-2023. Det gjelder først og fremst for grunnopplæringen. Slik jeg kjenner den samiske opplæringen i grunnskolen, fungerer den veldig godt. Man får den opplæringen man har krav på, selv om opplæringen i norsk ikke er tilstrekkelig. På videregående skole er det også et krav at det tilbys samisk. Alle samiske elever har rett til opplæring på samisk, det gjelder også for dem som ikke hadde samisk i grunnskolen ifølge § 6-3 i Opplæringsloven. De som er ansvarlige for dette skal være mulig er først og fremst fylkeskommunen/kommunen.

«Universiteter og høyskoler skal utarbeide individuelt tilpassede språkstrategier og bidra til at det blir utviklet termer både på bokmål og nynorsk, blant annet ved å sørge for at det utarbeides oppdaterte termlister med parallell terminologi» (Regjeringen, 2020).

Regjeringens handlingsplaner er å bidra til at det blir utviklet nynorsk i universitetene og høyskolene. Utviklingen og tillatelsen til å bruke nynorsk, er også en av grunnene til at samiske studenter føler at de blir umyndiggjort. Nedvurderingen av samisk oppleves som en undergraving for informantene. Konsekvensen av dette er lavere rekruttering av samer til høyere utdanning.

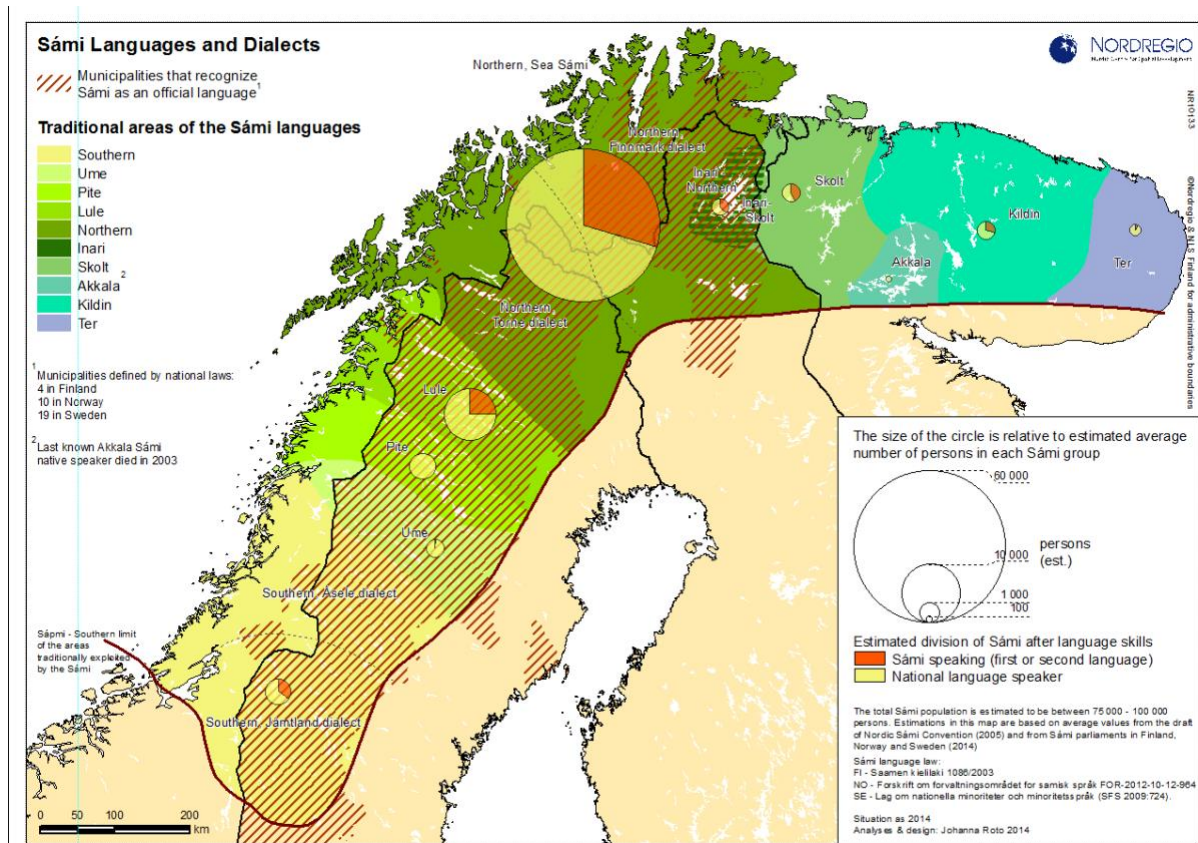
Den ene informanten var i tvil om han ville fullføre masteroppgaven sin. Universitetene gjør ingen feil ved å følge retningslinjer som Regjeringen utformer, men det er Regjeringen selv som må se på disse problemstillingene. Dette er en av grunne til at samiske fagfolk mangler i rekke områder, og at det fortsatt føles urettferdighet og en undertrykkelse av samene som en gruppe. Astrid mente i intervjuene med henne at samiske personer blir underprioritert ved at nynorsk gis fortrinn i forhold til samisk i utdanningen.

6.3 Språk

I mine ungdomsår, var også muntlig vanskeligere på norsk, men ble mye bedre i løpet av årene. Jeg vil beskrive en episode jeg opplevde på videregående skolen. Denne skolen lå et annet sted enn der jeg vokste opp, i en «norsk kommune». Her kommenterte lærere og klassekamerater noen ord jeg brukte feil, men på en humoristisk måte. Det følte ikke som en fornærmelse av den grunn, men det fikk meg til å tvile på de tilbakemeldingene jeg fikk på skriftlige prøver, der det blant annet ble påpekt at jeg lå under gjennomsnittet.

Greta fortalte i sitt intervju at når hun leverte skriftlige tekster/oppgaver måtte hun få noen til å lese gjennom disse, dette gjelder mange. Det kan synes som om det gikk greit for

informantene å skrive en tekst, men å skrive store oppgaver ble en utfordring. Tiden og ressursene det tar for å finne om en formulering er riktig eller feil, virker ofte utmattende. Det ble litt sånn: «Tenk hvis jeg kunne skrevet dette på mitt språk». Den følelsen hadde de ikke opplevd, med mindre man tar kampen og diskuterer til seg tillatelse for å skrive på samisk, noe to av informantene måtte gjennom i sine masteroppgaver.

Figur 6. Samer og Sápmi i kart (Roto, 2015)

Rødfargen på kartet viser hvor samisk blir snakket både 1. språk og 2. språk. Noe man legger merke til er at samisk ikke har høy faktor i byene, men heller i små distriktsområder. Samtidig kan man ikke si at samisk ikke blir brukt i byer, for å påpeke det. Dette er grunnen til at bygdespråk kan være en betegnelse for de samiske. Samer lærer ikke å prate «fint» når de ikke bor i byer, ifølge dette kartet. Om det er ulikheter og om det påvirker utdanningsforløpet er helt klart en faktor for samiske studenter.

De røde fargene på kartet som er presentert i figur 6 inkluderer ikke alle samisktalende, men hypotetisk sett vil det være en forklaring på hvorfor samer kan være under kategorien «restricted code». Språket dannes i tid og sted, og det er miljø for godt akademisk språkmiljø

vil man mest sannsynlig også få et mer velutviklet språk selv, så lenge man lever i det miljøet. Er det i et samfunn hvor norskformuleringer ikke står i fokus, og i tillegg mer fokus på et annet språk, som samisk, sier det seg selv at dette påvirker det norske muntlige språket man har i en nedstigende retning. Dermed er dette en faktor som påvirker at moderate samiske studenter ikke vil lykkes med akademisk norsk på universitetene, fordi det kan bli for krevende.

Elever som for opplæring i to språk, oppnår tilsvarende resultat som elever med enspråklig opplæring, men på et senere tidspunkt (Cummings, 2004). Minoritetsspråk taper arenaer hvor språket ikke brukes. Selv om samisk anvendes med foreldrene, kan barnas språkpraksis bli utvannet utenfor hjemmet. Når språket brukes i få arenaer vil man etter tid minske språkets radius. (Kjølås, 2007:203). Utviklingen foregår slik at samisk er i økende grad et sosialt språk, og en konsekvens av det minskes bruken av det i utdanningsinstitusjoner og i arbeidsinstitusjoner. Flere barn velger bort minoritetsspråket(samisk) som sitt første språk. Påvirkningskraften stammer fra foreldregenerasjoner, hvor foreldrene selv ikke har minoritetsspråket i grunnskolen. Mange i foreldregenerasjonen flytter også på seg når de er voksne, og ofte til et majoritetssamfunn hvor norsk er hovedspråket (Kjølås, 2007:218). Denne påvirkningen fra foreldrene gjør at samisk blir mindre prioritert for barna. Det er i tillegg utfordrende for foreldrene å kommunisere med barnet hvis minoritetsspråket anvendes i barnehage og skole.

Mange foreldre har en stor frykt for at minoritetsspråket ikke vil bære frem i fremtiden. Samiske foreldrene er opptatt av å ha samisk opplæring for barna sine, fordi de ser utviklingen av samisk er på vei til å dø ut (Kjølås, 2007:24). Mange i foreldregenerasjonene opplevde fornorskningen, dermed vet de konsekvensen av å ikke la barna få muligheten til å få opplæring på samisk. Motsatt har vi foreldrene som ser at minoritetsspråket er et «lost case», og da må barn bruke majoritetsspråket som har en samfunnsmessig funksjon i fremtiden. Særdeles viktig poeng er at mange samiske elever klarer å kombinere minoritetsspråket og majoritetsspråket. Oppgaven min peker på at er det mulig å lokalisere noen av disse språklige utfordringene. Jeg har tidligere presentert at forskningen min gir en indikasjon på at utfordringene stammer fra områder hvor samisk står høyt i samfunnsordenen, f.eks. Kautokeino.

Det er videre viktig å se på *hvorfor* mange velger bort utdanning, om det er lokalitetsproblemer, språk eller sosiale instanser. Hvorfor viser figur 3 en synlig nedstigende

kurve fra grunnskolen? Hva er hendelsesforløpet fra de går på grunnskolen til de skal ta valget om å ta videregående eller universitet/høgskole? Arbeidsforholdet i nord er en del annerledes enn det man er kjent med i sør. Det er betydelig lettere å skaffe seg arbeid i Nord-Norge, enn andre plasser i Norge. Hvis man allerede har arbeid, hva er meningen med å ta høyere utdanning? Meningen med å ta høyere utdanning er få inn dyktige fagfolk. Å satse på en karriere uten utdanning er i utgangspunktet vanskelig når man tenker på hvordan samfunnet utvikler seg. Til gjengjeld er lokalsamfunnet rundt oss avhengig av fagfolk som har behov for utdannet personell. Det er stor sannsynlighet for å få arbeid selv uten utdanning, hvor det ellers stilles krav om utdanning, i et mindre distrikt. Viser samfunnet du lever i at utdanning ikke er nødvendig, da får man arbeidsforhold uten kompetanse. Det er selvfølgelig personlige begrunnelser for hvorfor hver enkelt ikke tar steget, men jeg tror med rett tilrettelegging i universitetene/høgskolene vil samene tiltrekkes.

Det er selvsagt en faktor at når det er få bosatt i Nord-Norge, vil dette vises i flere tabeller og spesielt i utdanningstabeller at det er lav utdanningstall. «De fem ubalansene»-artikkelen har fremlagt at det er mangel i praksis og ikke bare i tall. Konjunkturbarometer for Nord-Norge (2017) ser at det er mangel på personer med høyere utdanning og ikke minst mangel på folk. Dermed er tanken min at samers utdanningsnivå, som er inkludert i disse tallene, vil stige blant minoriteten ved å lage en tilstrekkelig tilrettelegging.

Det virker som om det ikke er prioritert, selv om samisk er offisielt språk i Norge. Det burde vært i større grad tilrettelagt for samiske studenter.

Per

Svaret fra Per er hentet fra min egen empiri. Her viser han det jeg mener om tilrettelegging. Er det lav tilrettelegging vil det virke som Per presiserte at det ikke er prioritert. Man må tenke seg hvordan det ville vært hvis det var språklig tilrettelagt, om samene faktisk ville strømmet til for å ta høyere utdanning. Det er naturlig at samiske studenter fullfører studiene, men samtidig er det også høy sannsynlighet for at de ikke fullfører på grunn av manglende tilrettelegging. Noe man ser av manglende utdannende fagfolk i Nord-Norge, som gir en god indikasjon på at dette er mer eller mindre korrekt (Konjunkturbarometer for Nord-Norge, 2017).

6.4 Videre forskning

For meg personlig har denne avhandlingen gitt ny innsikt. Før arbeidet startet, tenkte jeg at samiske språket ikke har en funksjon i noen form i det akademiske miljøet. Empirien min, ble

jeg selv motbevist ved at alle informantene ikke hadde tenkt tanken på å avslutte det samiske språket, selv om det kan innebære større utfordringer på universitetet. Både jeg selv og informantene ser det samiske språket som en ressurs for å danne kultur, miljø og arbeid i Sápmi. Derfor er problemstillingen jeg tar opp viktig for å belyse dette spørsmålet.

Utfordringene med bruk av samisk i utdanningen kan løses ved bedre tilrettelegging i utdanningsprogrammene. Derfor trengs det mer forskning innenfor problemstillingen min, og den vil være viktig for at samene skal velge høyere utdanning i fremtiden. Først og fremst vil videre forskning være å se hvordan tiltak og tilrettelegginger som er nødvendig for å skaffe seg flere samiske akademikere og fagfolk.

Fremtiden er også avhengig av hvor mye språket brukes på høyere læresteder. I fremtidig forskning og spesielt hvis man ser i sammenheng med i hvor store mengder samene bruker språket på universitetene er spørsmålene noe innviklet for det sosiale. Ved en senere forskning, og spesielt hvis man ser en sammenheng med problemstillingen min, vil man ha mulighet til å gå dypere til verks om spørsmål om hvorfor akademisk norsk er utfordrende.

Studien min vil naturligvis ikke gi uttømmende svar, men indikasjoner på hva og hvor problemene ligger. Det er et allment problem for samiske studenter, spesielt de som bruker 1. språklig samisk hele livet. De som er ressurssterke og mestrer begge språk akademisk, vil i mindre grad oppleve disse problemene. På denne bakgrunn, er det viktig å ha gjort research på forhånd, eventuelt på hvem kategorien/problemstillingen inkluderer. Fra mitt ståsted er universitetene statlige organer, som har plikt til å tilrettelegge studiesituasjonen for samiske studenter. Dette ansvaret deler norske myndigheter med sametinget som har et selvstendig ansvar for at dette fungerer hensiktsmessig.

6.5 Avsluttende konklusjon

Samlet sett, til tross for mange av de samiske studentene har et språklig handikapp i det akademiske, er det likevel mange som lykkes. Informantene mine møtte forskjellige utfordringer. Det ligger en viss optimisme at de ulike stedene informantene kom fra ikke opplevde problematikken like negativt, kun basert på hvilket tettsted de hadde vokst opp på/i. Konklusjonen er at sted, kultur og miljø har en stor påvirkningskraft for hvem som rammes hardest av den språklige utfordringen i høyere utdanning. Tiltak er et begrep man ofte bruker i pedagogikken. De formes for å forebygge eller reparere en sosial- eller miljøskade. Det må være økt tilrettelegging for samisk talende studenter i høyere utdanning, ellers må hvert enkelt samisk individ ta et valg om det faktisk er en vinning av å ha samisk som sitt 1. språk eller ikke. En annen faktor er hvordan akademiske samfunnet håndterer denne utfordringen. De ulike tiltakene må til for å øke antallet søkere fra samiske studenter og dermed øke kompetansen til det samiske samfunnet som helhet.

I dag, på de fleste universitetene, har studenter mulighet til å bruke nynorsk, og grunnen til dette er at lærere og studenter får skrive sine tekster og noen får undervist på nynorsk. Samiske fremtiden må håpe på at samiske språket blir sidestilt med de to aksepterte norsk formene. Nynorskregelen gjør at man får litt «deja-vu» fra det historiske jeg belyste i starten av oppgaven. Det er i alle fall det som treffer meg som forsker. Det siste punktet i denne avsluttende konklusjonen er at problemstillingen ga et resultat som var forventet. Før jeg formulerte oppgavens problemstilling tenkte jeg at resultatet vil gi forskjellige svar. Det stemte. Det som var tanken var at det er enkeltindividets opplevelser og oppvekst som avgjør om de opplever en problematik/utfordring på universitetene. Hvis jeg kun intervjuet informanter fra de samiske kommunene Kautokeino og Karasjok, ville resultatene vært annerledes i form av større akademiske utfordringer, men fordi jeg også burde ta hensyn til validitet, ønsket jeg å inkludere flere samiske kommuner hvor det er flere 2. språklige samfunn, selv om utvalget er 1. språklig. Det ble som forventet ulikt, men samtidig var informantene som var fra Nesseby også enige, og de opplevde også utfordringer, men i mindre grad.

7 Litteraturliste

Aslaksen, A. E. (2020) Politikerne i Ingvar sin kommune vil at alle skal ha samisk på skolen. Hentet fra <https://www.nrk.no/sapmi/alle-ma-ha-samisk-pa-skolen-krever-politikerne-i-tana-1.15128046>

Bals M, Turi AL, Skre I, et al. Internalization symptoms, perceived discrimination, and ethnic identity an indigen- ous Sami and non-Sami youth in Arctic Norway. *Ethn Health*. 2010;15(2):165–179.

Bernstein, B. (1974). *Class, codes and control / theoretical studies towards a sociology of language*. New York.

Bernstein, B. (1971) *Class, Codes and Control: Theoretical Studies towards a Sociology of Language*. Routledge & Kegan Paul, London.

Bourdieu, Pierre (1977): *Outline of a Theory of Practice*. Cambridge University Press, Cambridge

Bourdieu, P. (1986a), The Forms of Capital, i: John G. Richardson (red.), *Handbook of Theory and Research for the Sociology of Education*. New York: Greenwood Press.

Bourdieu, P. (1990b): *In Other words. Essays Towards a Reflexive Sociology*. Polity Press, Cambridge

Buifdir. (2020) Deltakelse i utdanning blant samer, nasjonale minoriteter og personer med innvandrerbakgrunn. Hentet fra https://bufdir.no/Statistikk_og_analyse/Etnisitet/utdanning/utdanning_blant_samer_nasjonale_minoriteter_og_personer_med_innvandringsbakgrunn/#heading80298

Brakstad, I. V. (2019) Urfolk, assimilasjonspoltikk og å snakke samme «historiske språk». Hentet fra <https://www.fagsnakk.no/historie/urfolk-assimilasjonspolitikk-og-historiske-sprak/>

Bæck, U.-D. K. (2007). Foreldreinvolvering i skolen. Delrapport fra forskningsprosjektet “Cultural encounters in school. A study of parental involvement in lower secondary school.” (Norut-rapport 6/2007) Tromsø.

- Bæck, U-D. K. (2011). Om sosiale prestasjonsforskjeller i skolen og den sosiale konstruksjonen av intelligente barn. *Norsk pedagogisk tidsskrift*. Hentet fra <https://site.uit.no/baeck/files/2018/04/Om-sosial-prestasjonsforskjeller-i-skolen.pdf>
- Båk'te, V. A. (1978). Den samiske befolkningen i Nord-Norge. *Artikler fra Statistisk sentralbyrå nr. 107*. Hentet fra https://www.ssb.no/a/histstat/art/art_107.pdf
- Clifford Geertz. (1974) From the Natives Point of view, *Bulletin of the American Academy of Arts and Science*. Vol. 28, No 1, 1974).
- Charmaz, K. (2006). *Constructing grounded theory*. London: Sage publications.
- Charmaz, K. (2003). Grounded theory. In J. A. Smith (Ed.), *Qualitative psychology: A practical guide to re- search methods* (pp. 81–110). London: Sage.
- Cummings, J. N. (2004). Work Groups, Structural Diversity, and Knowledge Sharing in a Global Organization. *Management Science*
- Crotty, M. (2010). *The foundations of social research. Meaning and perspective in the research process* (3 utg.). London: Sage.
- Fishman J. Ethnicity as being, doing and knowing. In: Hutchinson J, Smith AD, editors. *Ethnicity*. Oxford: Oxford University Press; 1996. p. 63–69.
- Flyvbjerg, B. (2006). Five Misunderstandings About Case-Study Research. *Qualitative Inquiry*
- Finnmarksarkivene. (2018). Per Fokstad. Hentet fra http://finnmarksarkivene.no/wp-content/uploads/2018/04/Per_Fokstad_arkiv.pdf
- Frønes, I. (2013). *Å forstå sosialisering*. Oslo: Gyldendal Akademisk
- Gadamer, H.G. (1989) *Truth and method*, 2nd rev.ed., London. Sheed&Ward
- Gadamer, H.G. (2010). *Sannhet og metode grunntrekk i en filosofisk hermeneutikk*. Oslo: Pax Forlag.
- Geertz, C. (1974) From the Native`s point of view. *Bulletin of the American Academy of Arts and Sciences*.

- Glaser, B. G. & Strauss, A., L. (1999). *The discovery of grounded theory: Strategies for qualitative research*. New York: Aldine de Gruyter
- Gilje, N & Grimen, H. (1993) Samfunnsvitenskapens forutsetninger. Oslo Universitetsforlaget
- Gilje, N. & Grimen, H. (1995) Samfunnsvitenskapenes forutsetninger. Innføring i samfunnsvitenskapenes vitenskapsfilosofi, Oslo. Universitetsforlaget
- Goffman, E. (1959) *Vårt rollespill til daglig*. Oslo: Pax forlag AS.
- Goffman, E. (1992a) *Vårt rollespill til daglig*. Oslo: Pax forlag A/S
- Goffman, E. (1986): *Frame analysis. An essay on the organization of experience*. Boston: Northeastern University Press.
- Hyltenstam, K. Axelsson, M & Lindberg, I (red). (2012) *Flerspråkighet- En forskningsöversikt. Vetenskapsrådet*.
- Højbjerg, H. (2004) *Hermeneutik I: Fuglsang, Lars og Bitsch Olsen, Poul (red.): Videnskabsteori i samfundsvidenskaberne. 2. udgave. Frederiksberg. Roskilde universitetsforlag*.
- Høgmo, A (1986): *Det tredje alternativ, barns læring av identitetsforvaltning i samisk-norske samfunn preget av identitetsskifte. Tidsskrift for samfunnsforskning 27. nr 5*
- Jensen. E. B. (2005). *Skoleverket og de tre stammers møte. Eureka nr 7*
- Kjølås, J. H. (2007) *Lese for å lære. Universitetet i Tromsø*.
- Konjunkturbarometer for Nord-Norge. (2017) *Fem ubalanser i arbeidsmarkedet*. Hentet fra https://www.kbnn.no/archive/kbspesial/KB_Spesial%20nr2_2017.pdf
- Kunnskapsdepartementet. (2010). *Mangfold og mestring. Flerspråklige barn, unge og voksne i opplæringsystemet*.
- Kunnskapsdepartementet. (2005) *Forskrift om studier og eksamen ved Universitetet i Agder (Lov-2005-04-01-15-§3-9)* Hentet fra <https://lovdata.no/lov/2005-04-01-15/§3-9>

Kunnskapsdepartementet. (2020) Forskrift om studier og eksamen ved Nord universitet (Lov-2020-04-01-15-§8-1) Hentet fra https://lovdata.no/dokument/SF/forskrift/2020-10-28-2474/KAPITTEL_8#KAPITTEL_8

Kvale, S (1997) Det kvalitative forskningsintervju. Oslo Gyldendal Akademisk

Kvale, S & Svend, B. (2009a), Det kvalitative forskningsintervju. 2. utgave. Oslo Gyldendal Akademisk

Kvale, Steinar og Svend Brinkmann. (2015b), Det kvalitative forskningsintervju. 3. utgave. Oslo Gyldendal Akademisk

Larsson, B. (1989) *Finnfondet – Et fornorskingsinstrument*, hovedfagsoppgave i historie. Tromsø: Universitetet i Tromsø, 1989.

Le Compte, M.D. & Goetz, J.P. (1982) Problems of reliability and validity in ethnographic research. *Review of Educational Research*

Løvlie, L. (2015) Herbart om oppdragelse, formbarhet og takt. *Institutt for Pedagogikk, Universitetet i Oslo, Oslo*.

Leegard, M. (2019) Kvaliteten på kvalitativ forskning. *Forskningens ABC*. Oslo

Minde, H. (2005) Fornorskninga av samene. *Tidsskrift for urfolks rettigheter*.

Meløy, K. (2005) Samebarn på skole. *Samisk skolehistorie 1*. Davvi Girji.

Nergård, J-I. (1977) Identitet, samfunn og skole. Universitets forlaget Tromsø

Nystad, K. (2017) Ethnic identity negotiation among Sami youth living in a majority Sami community in Norway. *Taylor & Francis*.

Nyeng, F. (2018) Nøkkelpbegreper i forskningsmetode og vitenskapsteori. Fagbokforlaget. Bergen

Opheim, Vibeke og Støren, Liv A. (2001): *Innvandrerungdom og majoritetsungdom gjennom videregående til høyere utdanning. Utdanningsforløp, utdanningsaspirasjoner og realiserte utdanningsvalg*. Oslo: NIFU. Rapport 7/2001.

- Oslo Kommune. (2020). Undervisning i samisk. Hentet fra <https://www.oslo.kommune.no/skole-og-utdanning/sprakopplaring/undervisning-i-samisk/#gref>
- Parson, F. (1909), *Choosing a Vocation* , Reprint , NDCA
- Paulgaard. G. (2015) *Oppvekst i tid og rom*. Fagbokforlaget
- Paulgaard, G (2016) *Geographies of inequalities in an area of opportunities: ambiguous experiences among young men in the Norwegian High North*. UiT Norges arktiske universitet
- Postholm, M. B. (2010) *Kvalitativ metode. En innføring med fokus på fenomenologi, etnografi og kasusstudier* (1. utg.). Oslo: Universitetsforlaget.
- Regjeringen. (2020) NOU 2020: 3 Ny lov om universiteter og høyskoler. Hentet fra <https://www.regjeringen.no/no/dokumenter/nou-2020-3/id2690294/?ch=15>
- Roto, J. (2015) Samer og Sápmi i kartan. Hentet fra https://www.nordregio.org/wp-content/uploads/2018/02/Text_norwegian.pdf
- Regjeringen. (2016) NOU: 18, Hjertespråket- Forslag til lovverk, tiltak og ordninger for samiske språk. Hentet fra <https://www.regjeringen.no/no/dokumenter/nou-2016-18/id2515222/?q=&ch=2>
- Sametinget. (2019) Handlingsplan for læremiddelutvikling 2020-2023. Hentet fra <https://sametinget.no/f/p1/i2118ab73-d743-461a-81e3-3aee5bbc7841/sametingets-handlingsplan-for-laremiddelutvikling-2020-2023-norsk-versjo-2.pdf>
- Sametinget. (2020) Grenseløs samiskopplæring. Hentet fra <https://sametinget.no/f/p1/ic7f73693-7ed2-4d7b-99cd-96ba9d57b6fa/grenselos-samiskopplaring.pdf>
- Sametinget. (2020) Sametingets budsjett 2020. Hentet fra <https://sametinget.no/f/p1/i30a40103-03ca-41ba-bcfb-fd3cdc9dc306/sametingets-budsjett-2020-norsk-1.pdf>
- Säljö, R. (2000) *Lärande i praktiken. Ett sociokulturellt perspektiv*. Stockholm. Bokförlaget Prisma

Studentum. (2021) Realfag. Hentet fra <https://www.studentum.no/utdanning/realfag-utdanning>

Stormhøj, C. (2006). *Poststrukturalismer - videnskapsteori, analysestrategi, kritikk*. Frederiksberg: Forlaget Samfundslitteratur.

Store Norske Leksikon (2019) Sosialdarwinisme. Hentet fra <https://snl.no/sosialdarwinisme>

Store Norske Leksikon. (2019) Nasjonalisme. Hentet fra: <https://snl.no/nasjonalisme>

Store Norske Leksikon. (2020) Wales. Hentet fra <https://snl.no/Wales>

Store Norske Leksikon. (2021) Norge. Hentet fra <https://snl.no/Norge>

Utdanning.no. (2020) Samisk utdanning i Norge. Hentet fra https://utdanning.no/tema/nyttig_informasjon/samisk_utdanning_i_norge

UiT. (2020) Sykepleie (deltid) – bachelor. Hentet fra https://uit.no/utdanning/program/686566/sykepleie_deltid_-_bachelor

Vygotsky, L. S. (1978) *Mind in society: The development of higher psychological processes*. Cambridge, MA, Harvard University Press.

Winger, N. (1994) Om identitetsforhandlinger og selvforvaltning i det moderne samfunnet. Gyldendal AS

Zachariassen. K. (2016) Fornorskingspolitikken overfor samar og kvenar. Hentet fra <https://www.norgeshistorie.no/industrialisering-og-demokrati/1554-fornorskingspolitikken-overfor-samar-og-kvenar.html>

Vedlegg 1: Meldeskjema

Det er vår vurdering at behandlingen av personopplysninger i prosjektet vil være i samsvar med personvernlovgivningen så fremt den gjennomføres i tråd med det som er dokumentert i meldeskjemaet den 15.10.2020 med vedlegg, samt i meldingsdialogen mellom innmelder og NSD.

Når informasjonsskrivet er oppdatert i tråd med meldingen sendt 15.10.2020 kan behandlingen starte.

MELD VESENTLIGE ENDRINGER Dersom det skjer vesentlige endringer i behandlingen av personopplysninger, kan det være nødvendig å melde dette til NSD ved å oppdatere meldeskjemaet. Før du melder inn en endring, oppfordrer vi deg til å lese om hvilken type endringer det er nødvendig å melde:

nsd.no/personvernombud/meld_prosjekt/meld_endringer.html Du må vente på svar fra NSD før endringen gjennomføres.

TYPE OPPLYSNINGER OG VARIGHET

Prosjektet vil behandle særlige kategorier av personopplysninger om etnisitet og alminnelige kategorier av personopplysninger frem til ca. 15.06.2021.

LOVLIG GRUNNLAG

Prosjektet vil innhente samtykke fra de registrerte til behandlingen av personopplysninger. Vår vurdering er at prosjektet legger opp til et samtykke i samsvar med kravene i art. 4 nr. 11 og art. 7, ved at det er en frivillig, spesifikk, informert og utvetydig bekreftelse, som kan dokumenteres, og som den registrerte kan trekke tilbake.

Lovlig grunnlag for behandlingen vil dermed være den registrertes uttrykkelige samtykke, jf. personvernforordningen art. 6 nr. 1 bokstav a, jf. art. 9 nr. 2 bokstav a, jf. personopplysningsloven § 10, jf. § 9 (2).

PERSONVERNPRINSIPPER

NSD vurderer at den planlagte behandlingen av personopplysninger vil følge prinsippene i personvernforordningen om:

- lovlighet, rettferdighet og åpenhet (art. 5.1 a), ved at de registrerte får tilfredsstillende informasjon om og samtykker til behandlingen
- formålsbegrensning (art. 5.1 b), ved at personopplysninger samles inn for spesifikke, uttrykkelig angitte og berettigede formål, og ikke viderebehandles til nye uforenlige formål
- dataminimering (art. 5.1 c), ved at det kun behandles opplysninger som er adekvate, relevante og nødvendige for formålet med prosjektet
- lagringsbegrensning (art. 5.1 e), ved at personopplysningene ikke lagres lengre enn nødvendig for å oppfylle formålet

DE REGISTRERTES RETTIGHETER

Så lenge de registrerte kan identifiseres i datamaterialet vil de ha følgende rettigheter: åpenhet (art. 12), informasjon (art. 13), innsyn (art. 15), retting (art. 16), sletting (art. 17), begrensning (art. 18), underretning (art. 19), dataportabilitet (art. 20).

NSD vurderer at informasjonen som de registrerte vil motta oppfyller lovens krav til form og innhold, jf. art. 12.1 og art. 13.

Vi minner om at hvis en registrert tar kontakt om sine rettigheter, har behandlingsansvarlig institusjon plikt til å svare innen en måned.

FØLG DIN INSTITUSJONS RETNINGSLINJER

NSD legger til grunn at behandlingen oppfyller kravene i personvernforordningen om riktighet (art. 5.1 d), integritet og konfidensialitet (art. 5.1. f) og sikkerhet (art. 32).

Microsoft OneDrive vil benyttes til lagring av innsamlede data. NSD legger til grunn at behandlingen oppfyller kravene til bruk av databehandler, jf. art 28 og 29.

For å forsikre dere om at kravene oppfylles, må dere følge interne retningslinjer og eventuelt rådføre dere med behandlingsansvarlig institusjon.

OPPFØLGING AV PROSJEKTET

NSD vil følge opp ved planlagt avslutning for å avklare om behandlingen av personopplysningene er avsluttet.

Lykke til med prosjektet!

Kontaktperson hos NSD: Eva J. B. Payne

Tlf. Personverntjenester: 55 58 21 17 (tast 1)

Vedlegg 2: Informasjonsskriv og samtykkeerklæring

Vil du delta i forskningsprosjektet

Samisk språk på universitetet

Formål

Formålet med prosjektet er å se om samisk har en negativ eller positiv påvirkning for deg som elev på universitet. Har samiske språket vært en innvirkning på at utdanninger må velges bort?

Hvem er ansvarlig for forskningsprosjektet?

Universitetet i Tromsø, HSL- Fakultet for humaniora, samfunnsvitenskap og lærerutdanning er ansvarlig for prosjektet.

Hvorfor får du spørsmål om å delta?

Hvorfor er det nettopp deg som blir forespurt om å delta: Jeg har forkunnskaper på hvem som studerer på universitetsnivå med samisk som 1.språk. Dermed har jeg kjennskap på hvem som er aktuelle.

Hva innebærer det for deg å delta?

I dette prosjektet innebærer metoden min å ha kvalitativ undersøkelse. Jeg skal intervjuere dere for å danne data til masterprosjektet. Det innebærer at jeg stiller dere spørsmål i ca. 30-45 min, hvor jeg noterer på min notatblokk/pc. Formatet for dette intervjuet er ansikt til ansikt. Avtale vil bli gjort når- hvor intervjuet skal foregå. Til informasjon vil smittevernreglene opprettholdes (Covid-19)

Det er frivillig å delta

Det er frivillig å delta i prosjektet. Hvis du velger å delta, kan du når som helst trekke samtykket tilbake uten å oppgi noen grunn. Alle dine personopplysninger vil da bli slettet. Det vil ikke ha noen negative konsekvenser for deg hvis du ikke vil delta eller senere velger å trekke deg.

Ditt personvern – hvordan vi oppbevarer og bruker dine opplysninger

Vi vil bare bruke opplysningene om deg til formålene vi har fortalt om i dette skrivet. Vi behandler opplysningene konfidensielt og i samsvar med personvernregelverket.

Personvern vil være beskyttet, de som vil ha tilgang til dette masterprosjektet er meg selv og veileder. Man vil ikke kunne bli gjenkjent av andre enn meg selv. I oppgaven vil utvalget bli presentert nummerert. Når jeg sender ut til dere i utvalget, vil også denne samtalen bli slettet når avtalen er gjort. Alt som gjøres underveis i intervjuene vil bli lagret kun hos meg. Dere vil heller ikke kunne gjenkjennes i populasjonen. Jeg skal ikke utdype bakgrunnsopplysning hos dere. Bare at dere har samisk som morsmål (1.språk).

Hva skjer med opplysningene dine når vi avslutter forskningsprosjektet?

Resultatene etter endt masteroppgave vil kunne ses i masteroppgaven min.

Tilleggsinformasjon som kontakt mellom oss, skal slettes. Utvalget(dere) er ikke nevnt med navn, men nummerert.

Prosjektslutt vil være ferdig ca 15.06.2021

Dine rettigheter

Så lenge du kan identifiseres i datamaterialet, har du rett til:

- innsyn i hvilke personopplysninger som er registrert om deg, og å få utlevert en kopi av opplysningene,
- å få rettet personopplysninger om deg,
- å få slettet personopplysninger om deg, og
- å sende klage til Datatilsynet om behandlingen av dine personopplysninger.

Hva gir oss rett til å behandle personopplysninger om deg?

Vi behandler opplysninger om deg basert på ditt samtykke.

På oppdrag fra har Universitetet i Tromsø NSD – Norsk senter for forskningsdata AS vurdert at behandlingen av personopplysninger i dette prosjektet er i samsvar med personvernregelverket.

Hvor kan jeg finne ut mer?

Hvis du har spørsmål til studien, eller ønsker å benytte deg av dine rettigheter, ta kontakt med:

HSL- Fakultet for humaniora, samfunnsvitenskap og lærerutdanning

Veileder: Jens Ivar Nergård, jens.i.nergard@uit.no

Vårt personvernombud: Studieleder: Ellen Karoline Dahl, ellen.dahl@uit.no

Hvis du har spørsmål knyttet til NSD sin vurdering av prosjektet, kan du ta kontakt med:

- NSD – Norsk senter for forskningsdata AS på epost (personverntjenester@nsd.no) eller på telefon: 55 58 21 17.

Jens Ivar Nergård, jens.i.nergard@uit.no

Med vennlig hilsen

Jens Ivar Nergård

(Forsker/veileder)

Jon Isak Guttorm Ballari

(Student)

Samtykkeerklæring

Jeg har mottatt og forstått informasjon om prosjektet [*sett inn tittel*], og har fått anledning til å stille spørsmål. Jeg samtykker til:

- å delta i intervju
- Intervjuet vil anvendes i masteroppgaven

Jeg samtykker til at mine opplysninger behandles frem til prosjektet er avsluttet

(Signert av prosjektdeltaker, dato)

Vedlegg 3: Intervjuguide

Generell informasjon:

1. Er samisk ditt morsmål/1. språk?
2. Hva studerer du/hva studerte du?
3. Har du studert lenge på universitetet?
4. Kjøp søk på nettet «samisk i de norske universitetet» gir ikke mye svar. Den tilsier hvor du kan bruke din samiske kvote og hvordan fag universitetene tilbyr samiske fag, og det er ikke mange fag. Hva forteller det deg?
5. På samiskutdanning.no ser man hvordan universiteter som tilbyr samisk utdanning, alle er nord for Bodø. Betyr dette at de som har samisk som 1.språk ikke kan studere sør for Bodø? Hvis nei, hvordan tror du det er for de som ikke har evner til å bruke norsk?

Utdanningsbakgrunn og tilbud

1. Har universitetet alltid vært planen din?
2. Har utdanning vært viktig for deg?
3. Var du i tvil om å begynne med studier, hvis ja, hvorfor?
4. Hva er planen etter du er ferdig på universitet?
5. Synes du det var nok tilbud for deg med samisk bakgrunn for skolene du søkte på?
6. Kunne du tenkt deg bedre tilbud for samiske studenter? Hvis ja, hva ville det vært?
7. I oppgaven forklarer jeg begrepet kulturinnovatør, det er noe jeg og veileder har laget. Det skal beskrive en person som må utenfor sin vanlige kulturelle hverdag som samer har, til en hverdagslig bruk av norsk og kanskje akademisk norsk, hvor man hjemme i hjemmeplassen mest sannsynlig er seg selv. Er kulturinnovatør noe som inntreffer deg?
8. Det smitter også over til begrepene habitus og kapital, hvor man må tilpasse seg i forskjellige miljøer, og miljøet er egentlig bestemt i forhold til din kapital. Føler du at væremåten din og bakgrunnen din bestemmer miljøet du er rundt?
9. Hvordan tror du den kulturelle bakgrunnen og væremåten påvirker utdanningsforløpet for deg med samisk bakgrunn?

Studiehverdagen

1. Bruker du samisk i studiehverdagen din?
2. Er det noe form for sosiale arenaer på universitetet ditt der samisk brukes?
3. Må du tilpasse deg i forhold til hvordan miljøet er rundt omkring skolen?
4. Hvis du som barn viste at samisk ikke ville være mye til bruk for utdanningen du vil ha/eller ville ha, ville du prioritert norsk fra barneskolen av allerede? Dette for å gjøre studenttilværelsen enklere?

Undervisning og oppgaver

1. Hvordan språk tilbyr/tilbydde fagene dine i studiene?
2. Hvordan språk er/var det mulighet å skrive eksamenene dine?
3. Opplever du eksamener/innleveringer som vanskelig?
Hvis ja: hva opplever du vanskeligheter med?
4. Hvis ikke samisk er tilbys som skriftlig skrivemåte, kunne du tenkt deg å bruke samisken på universitetet?
5. Har du forespurt institusjonen om det er mulighet å skrive på samisk?
6. Er det samiske språket nødvendig på det universitetet du studerte/studerer på?
7. Oppleveres det litt urettferdig at man ikke har mulighet til å få undervisning eller eksamen på samisk i de større universitetene i Norge?

